

■ डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखा.
मधुमेहविषयी माहिती देणारे मासिक

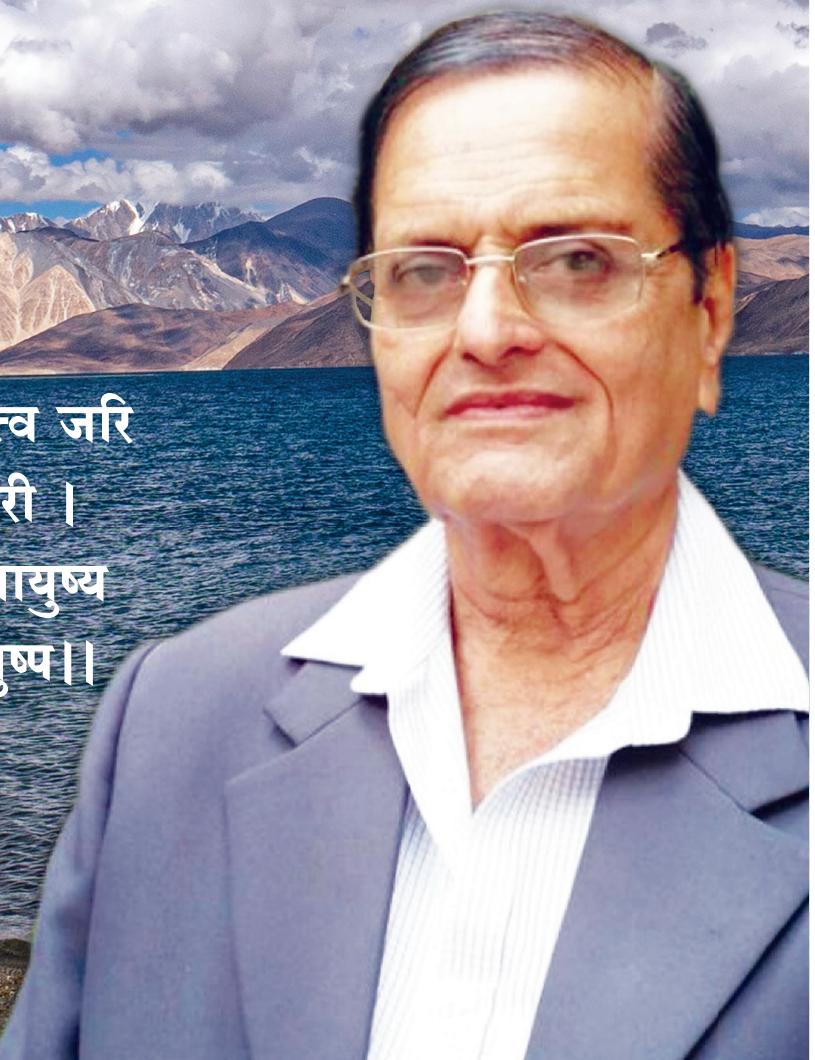

मधुमेह

■ वर्ष ३४
■ अंक ९-१०
■ मे-जून २०२१
(जोड अंक)
■ किंमत : ₹६०/-

डॉ. रमेश गोडबोले स्मृती जौदव अंक

‘हिमशिखरांपरी कर्तृत्व जरि
मृदु संवेदना वसे अंतरी ।
मधुमेहींप्रति वेचले आयुष्य
अर्पण करू हे स्मृतिपुष्प ॥

डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखा

कार्यकारी मंडळ		कार्यकारिणी सभासद	
अध्यक्ष	: डॉ. जगमोहन तळवलकर	डॉ. सौ. सुचेता अय्यर	डॉ. निलेश कुलकर्णी
उपाध्यक्ष	: डॉ. रमेश दामले	डॉ. अमित वाळिंबे	श्री. सतीश राजपाठक
कार्यवाह	: डॉ. रमेश नी. गोडबोले	डॉ. मुकुंद कश्चूर	डॉ. स्नेहल देसाई
खजिनदार	: श्री. परीक्षित देवल		
सहकार्यवाह	: सौ. मेधा पटवर्धन		
सहकार्यवाह	: डॉ. भास्कर बी. हर्षे		
		कायदेविषयक सल्लागार : ॲड. प्रभाकर परळीकर	

कर्वेरोड मुख्य शाखा व कार्यालय : डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखा.
३१ डॉ. 'स्वप्ननगरी', २० कर्वेरोड, पुणे ४११००४. Registration No.: F-607/PUNE.DT.30/01/1973.

दूरध्वनी : ०२०-२५४८०३४६ / २५४३०१७९.

मोबाइल: ९४२११४५९६३. email: diabeticassociationpun@yahoo.in

कार्यालयाची वेळ : सकाळी ८ ते सायंकाळी ५. रविवार बंद; **लॅबची वेळ :** सकाळी ८ ते १० व दुपारी १ ते ३
रास्ता पेठ उपशाखा : (रेडक्रॉस सोसायटी) (वेळ : दर बुधवारी दुपारी ३ ते ५)
रविवार पेठ उपशाखा : (द्वारा जगत् क्लिनिक) दर बुधवारी सकाळी १० ते १२

(कोविड साथीमुळे सध्या दोन्ही उपशाखा बंद)

संस्थेचे वार्षिक सभासद शुल्क (मधुमित्र अंकासह) रु. ४००
३ वर्षाची एकत्रित वर्गणी (सभासद) रु. १०००
फक्त 'मधुमित्र' वार्षिक वर्गणी: (पोस्टेजसह) रु. ३००
३ वर्षाची एकत्रित वर्गणी (फक्त मधुमित्र) रु ८००
बालमधुमेही सभासद : रु १००
तहह्यात सभासद : रु. ४,०००
(पती-पत्नी) संयुक्त तहह्यात सभासद : रु ७,०००
तहह्यात दाता सभासद : रु. २०,००० पेक्षा अधिक देणगी देणारे
(देणगीमूल्यावर आयकर कायदा ८० जी अन्वये ५० टक्के करसवलत.)

वर्गणीचा चेक
मधुमित्र, डायबेटिक
असोसिएशन ऑफ
इंडिया, पुणे शाखा
या नावाने लिहावा.

मधुमित्र वर्गणी भरण्यासाठी बँक तपशील

A/C Name - Madhumitra Diabetic Association of India, Pune Branch

Bank Name - UNION BANK OF INDIA

Address – 21/2 , Karve Rd , Dist – Pune Pin – 411004.

A/C Type - CURRENT; Account No – 370001010061559, IFSC Code – UBIN0537004

For Membership, Donation and other purpose

A/C Name - Diabetic Association of India, Pune Branch

Bank Name - BANK OF MAHARASHTRA

Address – Ayurwed Rasashala Building,Karve Rd , Pune – 411004. A/C Type – Savings;

Account No – 20084172371; IFSC Code – MAHB0000116

बँकेत थेट वर्गणी भरत्यानंतर 'मधुमित्र' कार्यालयात पत्राद्वारे, ई-मेल द्वारे अथवा ९८८९७ ९८८९२ या क्रमांकावर (SMS) करून आपले नाव, पत्ता, फोन नंबर व वर्गणी भरत्याचा दिनांक कळवावा. तसेच न केल्यास वर्गणी भरणाऱ्याचे नाव व पत्ता कळू शकत नाही. त्यामुळे मधुमित्रचे अंक किंवा पत्र पाठवता येत नाही.

'मधुमित्र' अंक महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत मिळणे अपेक्षित असते. अंक मिळत नसल्यास तक्रारीसंदर्भात संपर्क : सौ. आरती अरगडे मोबाइल : ९८८९७ ९८८९२ दुपारी १२ ते ३ (रविवार सोडून) website: www.daipune.com

अनुक्रमणिका

सात्त्विक, निःस्वार्थी वृत्ती : डॉ. ज. श. तळवलकर	८
कार्यमग्र सञ्जन : डॉ. रमेश दामले.....	१०
मी तुमच्याकडून लिहून घ्यायला हवं होतं का ? : डॉ. भास्कर हर्ष	१३
माझे कर्मयोगी बाबा : सुखदा दामले	१६
सौम्य व्यक्तिमत्त्वाची ठामपणे यशस्वी वाटचाल : विजय सबनीस	१९
आमचे डॉन ब्रॅडमन : सतीश राजपाठक.....	२३
संपादक (मधु)मित्र : मंजिरी फडणीस	२६
सन्मित्र सर्व जिवांचा : डॉ. सुभाष काळे	३०
द्रष्टा पर्यावरणरक्षक हरपला : मेधा जोशी.....	३१
पाहता क्षणीच लक्षात राहिलेले अध्यापक : डॉ. श्रीराम गीत	३३
अनुभवाचा सल्ला संपला... : डॉ. अमित वाळिंबे	३४
मृदू संवादांच्या स्मृती : डॉ. मुकुंद कन्हूर.....	३६
माणसे जोडून घेणारे आदरणीय व्यक्तिमत्त्व : मेधा पटवर्धन	३७
आपुलकीचं नातं : परीक्षित देवल	३८
एका तपाची साथ : नीळकंठ खंडकर.....	३९
असोसिएशनचा आधारस्तंभ : वैशाली सिध्ये.....	४०
कीर्तिरूपे उरावे : प्रा. डॉ. मंजूषा गोखले	४२
माहितीचा खजिना : डॉ. वर्षा जोशी	४४
तेथे कर माझे जुळती... : डॉ. वसुधा सरदेसाई	४५
सदैव कार्यमग्र असलेले RNG सर : डॉ. जया जोशी	४७
बालमधुमेही रुग्णांचे पालक : मकरंद केतकर.....	४९
बहुआयामी साधेपणा : अनिल कुलकर्णी	५१
प्रेरक व्यक्तिमत्त्वाला विनम्र श्रद्धांजली : माधवी कवीश्वर.....	५४
संस्थेचा आधारस्तंभ आणि 'मधुमित्र'चा शिल्पकार : शाम देशपांडे....	५६

मधुमित्र

डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया,
पुणे शाखेचे प्रकाशन

वर्ष : ३४ अंक : ९
मे २०२१

संस्थापक-संपादक

डॉ. रमेश नी. गोडबोले

सहसंपादक

डॉ. रमेश दामले

संपादक मंडळ

डॉ. वसुधा सरदेसाई
सुकेशा सातवळेकर
शाम देशपांडे

अंक संयोजन

आरती अरगडे
विजय सबनीस

संपादन

दीपाली चौधरी

अक्षरजुळणी व मुद्रितशोधन
अश्विनी महाजन

मुख्यपृष्ठ मांडणी व आतील सजावट
केतन ग्राफिक्स ९८८९० ९८९८३

व्यवस्थापन सल्लागार

विजय सबनीस

जाहिरात संपर्क

८८०५४९९३४४

वर्गणी व अंकासाठी संपर्क

आरती अरगडे

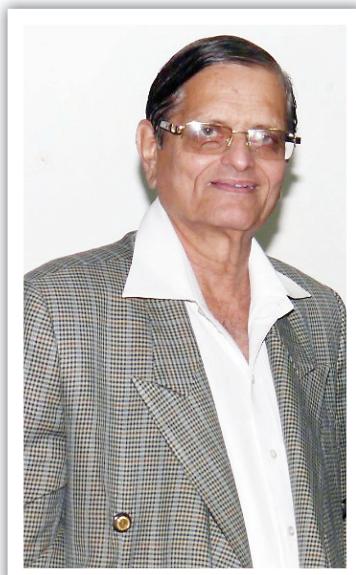
संपर्क : ९८८९०९८८९२

दुपारी १२ ते ३ (रविवार सोडून)

०२०-२५४४०३४६ / ०२०-२५४३०९७९

email : diabeticassociationpun@yahoo.in

‘पुणेभूषण’ डॉ. गोडबोले सर : डॉ. एस. डी. पाठक	५८
It's so difficult to think DAI without Godbole sir...: Dr. Sonali Bhojane ...	६०
आहारशास्त्राला महत्व देणारे डॉ. गोडबोले : सुकेशा सातवळेकर	६१
पुण्याबाहरून... :	६२
A Gem Lost; An Impression Left forever.: Dr Amol Raut	६६
बालमधुमेहींचे आधारस्तंभ : विद्या गोखले.....	६७
एक चतुरस्स व्यक्तिमत्त्व : जयश्री काळे	६८
देखणी ती पाऊले ध्यासपंथे चालती : डॉ. सुनीला रेड्डी	७०
आशादायी मार्गदर्शक : अर्चना शितोळे-वळवे.....	७२
तीन पिढ्या जपलेला ऋणानुबंध : प्रिया फुलंगीकर.....	७३
शिस्तबद्ध, कुटुंबवत्सल पिता : बाला कुलकर्णी	७४
उत्साह आणि चैतन्याचा झरा : डॉ. शीला / डॉ. प्रभाकर परळीकर.....	७६
सेवाभावी व्यक्तिमत्त्व : जयश्री अनगळ	७८
अचूक आणि काटेकोर नियोजन : अनिल बर्वे	७९
मी अनुभवलेले निष्णात पॅथॉलॉजिस्ट : प्रमोद गानू.....	८०
डॉ. रमेश गोडबोले : एक आधारस्तंभ : माधवी फडके	८१
हरहुशीरी व्यक्तिमत्त्व : सुरेंद्र नेऊरकर.....	८२
‘कट’ न देणारे निर्भय पॅथॉलॉजिस्ट : शशिकांत मुजुमदार	८३
आठवणी / श्रद्धांजली	८४

* संपादक : डॉ. रमेश गोडबोले ■ मुद्रक व प्रकाशक : डॉ. रमेश गोडबोले ■ ‘मधुमित्र’ हे मासिक डायबोटिक असोसिइशन ऑफ इंडिया पुणे शाखेतर्फे प्रसिद्ध करण्यात आले. मे. सिद्धार्थ एंटरप्राइजेस, २६८, शुक्रवार पेठ, देवग्रत अपार्टमेंट, पुणे - ४११००२. येथे छापून डायबोटिक असोसिइशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखा, ३१-३, स्वप्ननगरी, २०, कर्वे रोड, पुणे - ४११००८. येथे प्रसिद्ध केले. * पी आर वी कायदानुसार जवाबदारी. ■ SDM/PUNE/SR/23 Date - 16.3.18

मधुमित्रचा प्रवास सुमारे ३६ वर्षांचा....

१५ ऑगस्ट १९८५ रोजी मधुसनेह या नावे त्रैमासिक म्हणून पहिला अंक प्रकाशित झाला.... काही तांत्रिक कारणांमुळे नाव बदलून, १५ मे १९८८ रोजी मधुमित्र या नावे पहिला त्रैमासिक अंक प्रकाशित.... १६ ऑगस्ट १९९२पासून मधुमित्र द्वैमासिक रूपात...

आणि... १ मे २०१३पासून मासिक स्वरूपात मधुमित्र प्रकाशित होऊ लागले.

मधुमित्रच्या या साच्या प्रवासात संपादकीय पानावर डॉ. गोडबोले यांचेच लेखन असे.

त्यांना श्रद्धांजली म्हणून या महिन्यात हे पान कोरे ठेवण्यात येत आहे.

डॉ. रमेश नीलकंठ गोडबोले

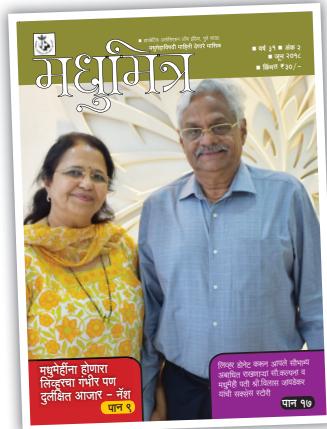
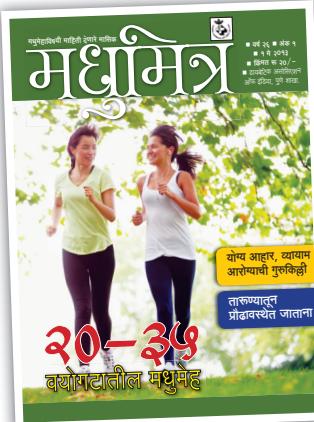
जन्म : २४ मे १९४०

मृत्यु : २३ एप्रिल २०२१

- जन्म : २४ मे १९४० रोजी, वृदावनाश्रम या वास्तूत
- शालेय शिक्षण : नूतन मराठी विद्यालय पुणे
- पी.डी.एफ.वाय. : स. प. विद्यालय, पुणे
- एम.बी.बी.एस. : बी. जे. मेडिकल कॉलेज, पुणे, १९६३
- डी.सी.पी. (पैथॉलॉजी लॅबोरेटरी डिप्लोमा), बी. जे. मेडिकल कॉलेज, पुणे १९६६
- १९६५ : डॉ. शैलजा लिमये (सोलापूर) यांच्याबाबोबर विवाह, (६.२.१९६५)
- १९६६ : घरी – वृदावनाश्रमात – जनरल प्रॅक्टिस व छोटी पैथॉलॉजी लॅबोरेटरी चालू केली. २०-११-१९६६
- १९६७ : पर्वतीजवळ श्री. मेहेंदळे यांच्या बंगल्याच्या गैरेजमधे भाऊचाने जागा घेऊन दवाखाना सुरु केला.
- १९७१ : अलका टॉकीज शेजारी रवी बिल्डिंग येथे दुसऱ्या मजल्यावर पैथॉलॉजी लॅबोरेटरी चालू केली. (१४ फेब्रुवारी १९७१) लवकरच लॅबोरेटरीचे काम वाढल्याने पर्वती आणि घरचा दवाखाना बंद करून फक्त लॅबोरेटरीचे काम चालू ठेवले.
- जुलै १९७७ : डी.पी.बी. (डिप्लोमा इन पैथॉलॉजी अंड बॅक्टेरिअॉलॉजी), मुंबई
- ऑक्टोबर १९७७ : एम.डी. पैथॉलॉजी परीक्षा उत्तीर्ण
- १९८१ : पेशंटच्या सोयीसाठी रवी बिल्डिंगच्या मागील बाजूस केतकी बिल्डिंगमधे तळमजल्यावर जागा घेऊन लॅबोरेटरीचा विस्तार
- १९९३ : पौड रोड, कोथरुड येथे जागा घेऊन लॅबोरेटरीचा विस्तार केला.
- २०११ : **National Accreditation Board for Laboratory (NBL)** हे अतिशय अवघड नामांकन लॅबोरेटरीला मिळाले.
- बी. जे. मेडिकल कॉलेज, टिळक आयुर्वेद महाविद्यालय, धोंडुमामा साठे होमिओपॅथी महाविद्यालय या महाविद्यालयांतून पैथॉलॉजी या विषयाचे अध्यापन

संस्थात्मक कार्य

- गेली सुमारे ४० वर्षे (१९८० सालच्या सुमारास) डायबेटिक असोसिएशन आँफ इंडिया, पुणे शाखेचे कार्यवाह
- मधुमित्र या मधुमेहविषयक पहिल्या मराठी त्रैमासिकाची सुरुवात केली. पुढे द्वैमासिक स्वरूपात आणि २०१३पासून मासिक या स्वरूपात मधुमित्र प्रकाशित होत आहे. मासिकाच्या स्थापनेपासून संपादक म्हणून अखंड ३० वर्षे कार्यरत.
- काही निसर्गप्रेर्मीसोबत निसर्गसेवक या संस्थेची १९८८मध्ये स्थापना केली. या संस्थेचे संस्थापक सदस्य; गेली २८ वर्षे संस्थेचे अध्यक्ष म्हणून काम.
- गेली सुमारे २० वर्षे 'निसर्गसेवक' या मासिकाचे संपादक
- 'स्मृतिवन' व 'स्मृती उद्यान' या दोन वनीकरणाच्या उपक्रमात महत्त्वपूर्ण योगदान
- सर्वसामान्य निसर्गप्रेर्मीसाठी फिल्ड बॉटनी हा उपक्रम सुरु केला. हा अभ्यास-उपक्रम दर वर्षी सातत्याने गेली १६ वर्षे घेतला जातो आहे.

लेखन

- 'लढा साखरेशी' (राजहंस प्रकाशन) या पुस्तकाची अकरावी आवृत्ती प्रकाशित
- 'मधुमेहींची गीता', 'डायबेटिक पेशंटची वर्षभर दिवाळी' इ. वैद्यकीय विषयांवर पुस्तके प्रकाशित
- 'लोकसत्ता' मध्ये 'नवनीत' या सदरात सलग दोन वर्षे आहार व व्यायामाविषयी मार्गदर्शनपर लेखन.
- सकाळ, लोकसत्ता, लोकमत, गावकरी अशा महाराष्ट्रातील प्रमुख वृत्तपत्रांमधून तसेच विविध मासिकांमधून लेखन. आकाशवाणी व दूरदर्शन या माध्यमांसाठी लेखन
- संशोधनपर लेखन : नैरोबी (केनिया) मध्ये जागतिक मधुमेह परिषदेत शोधनिबंध वाचन; सिडने व वॉर्शिंग्टन येथील जागतिक मधुमेह परिषदांत सहभाग

काही महत्त्वाचे पुरस्कार

- Indian Medical Association तर्फे देण्यात येणारा जीवन गौरव पुरस्कार
- रोटरी क्लब तर्फे देण्यात येणारे पॉल हॅरिस फेलोशिप अँवॉर्ड, एक्सलन्स व्होकेशनल ॲवॉर्ड
- मारुती चितमपल्ली निसर्गमित्र पुरस्कार, २००९
- वैद्य खडीवाले वैद्यक संशोधन संस्थेतर्फे २०१० मध्ये कै. वा. द. वर्तक वनमित्र पुरस्कार

डॉ. ज. शं. तळवलकर, अध्यक्ष, डी.ए.आय., पुणे

सात्त्विक, निःस्वार्थी वृत्ती

जागतिक मधुमेह दिन कार्यक्रम १ नोव्हेंबर २०१५ रोजी आयोजित कार्यक्रमात डॉ. गोडबोले, डॉ. तळवलकर, डॉ. रामचंद्र देखणे आणि श्री. सतीश राजपाठक

डॉ. रमेश गोडबोले माझे परमस्नेही होते. राजस, सुकुमार असे त्यांचे व्यक्तिमत्त्व होते. त्यांच्या चेहन्यावर एक प्रकारचे तेज होते. त्याचे कारण सात्त्विक, निःस्वार्थी वृत्ती आणि कारुण्य भाव हे असावे. कर्तव्यनिष्ठ, सरल विचारसरणी, सातत्याने कार्यरत राहण्याची वृत्ती सतत जाणवत असे.

संस्थेमध्ये कामाच्या नेमणुका, त्यांना कामाची पद्धत घालून देणे इत्यादी सर्व

सुरुवातीला ते एकटेच करत. सुरुवातीला दवाखान्यात काम करणारा कर्मचारी-वर्गही त्यांच्या सहवासामुळे कनवाळूपणे वागत असे. कार्यकारी मंडळात योग्य माणसांची निवड करून त्यांना आपल्या संस्थेमध्ये रस निर्माण करणे, त्यांना खूप चांगल्या प्रकारे जमले.

आठवड्याचे सर्व दिवस एक मधुमेहतज्ज्ञ एक ते दोन तासांसाठी नेमला गेला. रविवारीदेखील

निरनिराळ्या तज्ज्ञ डॉक्टरांचा सल्ला घेण्याची सोय केली. सर्व डॉक्टर्स मनापासून काम करणारे मिळवले. मधुमेहींची तपासणीची सोय करून दिली. बालमधुमेहींसाठी विनामूल्य / अल्प दरात सल्ला, इन्सुलिन कसे घ्यायचे ते शिकवले, इंजेक्शन मोफत देणे इत्यादी सर्व डॉक्टरांच्या सहकार्याने त्यांनी करण्याची सोय केली.

मधुमेहाची माहिती करून देण्यासाठी 'मधुमित्र' मासिक काढल्यामुळे घरोघरी माहिती पोहोचू शकली. या सर्वांसाठी ते स्वतः खूप मेहनत घेत. किलनिकसाठी

काम करणारे डॉक्टर्सही त्यात लिहीत असत.

रमेशचे निसर्गावर फार प्रेम होते. त्यासाठी ते आपल्या पेशंदसाठी अधूनमधून सहली काढत. त्यांच्या मदतीला असलेले पुढील पिढीतील डॉक्टर्स असेच मनापासून काम करणारे आहेत.

त्यांनी घालून दिलेल्या पद्धतीने आपण सर्व संस्थेची सेवा करू, असा संकल्प करणे हीच त्यांना दिलेली उत्तम श्रद्धांजली ठरेल.

डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखा सदस्यांकडून

डॉ. रमेश गोडबोले यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली

कार्यकारी मंडळ

अध्यक्ष : डॉ. जगमोहन तळवलकर

उपाध्यक्ष : डॉ. रमेश दामले

सहकार्यवाह : डॉ. भास्कर बी. हर्षे

सहकार्यवाह : सौ. मेधा पटवर्धन

खजिनदार : श्री. परीक्षित देवल

कार्यकारिणी सभासद

डॉ. सुचेता अय्यर

डॉ. अमित वाळिंबे

डॉ. मुकुंद कन्हूर

डॉ. निलेश कुलकर्णी

श्री. सतीश राजपाठक

डॉ. स्नेहल देसाई

डॉ. सोनाली भोजने

कायदेविषयक सल्लागार

अॅड. प्रभाकर परळीकर

कर्मचारी वर्ग

डॉ. कांचन कुलकर्णी

श्री. नीलकंठ खंडकर

श्री. मकरंद केतकर

श्री. सतीश ठिपसे

सौ. पूनम जोशी

सौ. मधुमती नायडू

सौ. वैशाली सिध्ये

सौ. शिल्पा जोशी

श्री. सुमित शेडगे

श्री. विलास किरपेकर

श्री. अक्षय पाषे

डॉ. रमेश दामले, एम.डी, उपाध्यक्ष, डी.ए.आय., पुणे

कार्यमग्न सञ्जन

व्यवसायाचे मंगल व्रत, साहित्य, अध्यात्म, निसर्ग आणि सदाचार हे त्यांचे पंचप्राण होते. सामाजिक भान आणि त्यासाठी करणाऱ्या कषाचा मोबदला न घेण्याचा अनासक्तपणा दाखवणे हे त्यांच्या रक्तात होते. 'निःस्वार्थीपण' हा शब्द अलीकडे वापरात नसल्यामुळे विस्मृतीत गेला आहे. सामाजिक संस्था चालवत असताना डॉक्टरांनी त्याचे कायम पालन केले. सरांविषयी वर्णन करताना सञ्जनतेकडे झुकणाऱ्या विशेषणांना अशा रीतीने उजाळा मिळाला आहे.

रम्य पहाटेची वाट पाहावी आणि प्रत्यक्षात काळात्रीचा आरंभ व्हावा, अशा प्रकारची कल्पना अघटितच वाटेल. या दशकाची सुरुवातसुद्धा अशाच अकल्पित घटनांनी चालू झालेली दिसते. कोरोना नावाच्या विषाणूने मांडलेले मृत्युतांडव चालू होते काय; आणि अमेरिका, इंग्लंड, फ्रान्स, जर्मनी अशा आधुनिक देशांमधून यमाचे राज्य अनिर्बंधपणे चालते काय! खरेच, कोणाच्याही कल्पनाशक्तीला हादरा देणारी ही बाब नव्हे काय! निरोगी आणि अमर होण्याची स्वज्ञे पाहणाऱ्या मानवी बुद्धीच्या अहंकाराला डिवचणारी अशी ही घटना ठरली आहे.

डॉ. रमेश गोडबोले यांचा मृत्यू ही कल्पनासुद्धा अशीच अकल्पित घटना म्हणावी लागेल. गेल्या आठवड्यात ज्यांनी त्यांना बघितले असेल त्यांना तरी पुढील आठवड्यात ते कोरोनाचे बळी ठरतील असे भविष्य सांगता आले असते का?

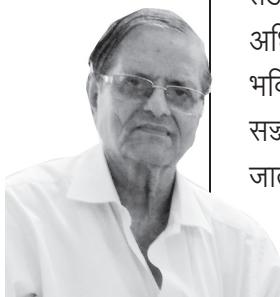
त्यांचे रक्ताच्या व क्ष-किरणांच्या काही तपासण्यांवरून काढले जाणारे जैविक वय गेल्या वर्षी केवळ ६७ वर्षे होते. अशा पार्श्वभूमीवर तडकाफडकी घडलेल्या मृत्यूचे सत्य पचवणे अधिकच अवघड जाते. आसेण्टांना आपल्या भविष्याची चिंता वाटू लागते, आणि माणसाचा सञ्जनता, प्रामाणिकपणा यावरचा विश्वास उडून जातो. मृत्यूचे नियम कोणते असावेत, या प्रश्नाने

मन अनुत्तरित होते. त्यामुळे आज अशास्त्रीय म्हणून 'हिणवल्या' जाणाऱ्या 'ईश्वरेच्छा गरियसी' या कल्पना जाणत्या माणसाच्या मनात परत-परत येत राहतात.

डॉ. गोडबोले यांचे शिक्षण नूमवि, एस. पी. कॉलेज व बी.जे. मेडिकल कॉलेजमध्ये झाले. वरच्या श्रेणीमधील विद्यार्थी म्हणून ते प्रसिद्ध होते. त्यांनी जेव्हा रक्त तपासणीची लँब चालू केली तेव्हा डॉक्टरांनी फार तपासण्या करू नयेत, असा प्रवाह होता. परंतु थोड्याच कालावधीमध्ये अनेक प्रकारच्या तपासण्यांचा उदय झाला. शिवाय, रोगनिदान करताना त्याचा वैध पुरावा असावा म्हणून अशा तपासण्यांची जरुरी, नव्या युगाची गरज म्हणून निर्माण झाली. त्यामुळे वैद्यकीय दृष्टीने लँबचे महत्त्व वाढत गेले आणि त्याला आजचे विस्तारलेले स्वरूप प्राप्त झाले.

सरांची लँब पुण्यातील मोठी, सर्व साधनसामग्रीने युक्त आणि आयएसआय मानांकित असल्यामुळे पुण्यातील प्रतिष्ठेची लँब म्हणून थोड्याच काळात मानली जाऊ लागली.

डॉ. गोडबोले यांना सामाजिक कार्याची ओढ असल्याने त्यांनी डायबेटिक असोसिएशनमध्ये लक्ष घालण्यास सुरुवात केली. त्या काळी ती एक निद्रिस्त संस्था होती. पण डॉक्टरांच्या स्पर्शमुळे ती जागृत झाली. एवढेच नव्हे; तर

निवासी शिबीर २०१३ : निसर्ग कॅम्प : व्यासपीठावरून मार्गदर्शन करताना डॉक्टर

सळसळत्या उत्साहाने आणि उमेदीने ती कार्य करु लागली. अंधश्रद्धा आणि अशास्त्रीय उपचार यांच्या अजगरी विळव्यात अडकलेल्या मधुमेहींना मुक्त करण्याचे कार्य त्यांनी संस्थेतर्फे चालू केले.

मधुमेहाबद्दलचे परिपूर्ण, शास्त्रीय शिक्षण आणि या रोगाविषयीची अवाजवी भीती कमी करण्याचे कार्य त्या संस्थेने हातात घेतले. डॉ. आजगावकरांसारख्या विविध मधुमेहतज्ज्ञांचे व्याख्यान आयोजित करणे, मधुमेही सभासदांसाठी दर वर्षी निवासी व अनिवासी सहलींचे कार्यक्रम घडवून आणणे, त्यांच्यामध्ये एकोपा निर्माण करणे, पुणे जिल्ह्यामध्ये व जिल्ह्याबाहेर मधुमेहाची शिबिरे भरवणे यांच्यामार्फत डॉक्टरांनी ही संस्था, ही चळवळ नावारूपाला आणली.

पुण्यापासून दूर असलेल्या मधुमेहींसाठी त्यांनी 'मधुमित्र' या मासिकाची कल्पना साकार केली. एखादे नियतकालिक ३४ वर्षे सातत्याने व मनोरंजकपणे चालू ठेवण्याची अवघड बाब त्यांनी लीलया करून दाखवली. त्यामध्ये 'इन्सुलिन', 'दीर्घायुषी मधुमेही',

'वृद्धाश्रम' असे विविध कल्पक विशेषांक त्यांनी प्रसिद्ध केले.

संस्था चालवताना वक्तशीरपणा, निरपेक्ष वृत्ती, माणसे जोडण्याची कला आणि तसे करताना रागावर संयम या गुणांची जरुरी असते. या सर्व बाबी त्यांच्या ठायी होत्या म्हणूनच संस्था सशक्तपणे उभी आहे. त्यासाठी शिस्त तर पाळायची; पण कटुता निर्माण होऊ घायची नाही, अशी कसरत त्यांनी सहजपणे आणि आयुष्यभर केली.

व्यवसायाचे मंगल व्रत, साहित्य, अध्यात्म, निसर्ग आणि सदाचार हे त्यांचे पंचप्राण होते. सामाजिक भान आणि त्यासाठी करणाऱ्या कष्टाचा मोबदला न घेण्याचा अनासक्तपणा दाखवणे हे त्यांच्या रक्तात होते. 'निःस्वार्थीपण' हा शब्द अलीकडे वापरात नसल्यामुळे विस्मृतीत गेला आहे. सामाजिक संस्था चालवत असताना डॉक्टरांनी त्याचे कायम पालन केले. सरांविषयी वर्णन करताना सज्जनतेकडे झुकणाऱ्या विशेषणांना अशा रीतीने उजाळा मिळाला आहे.

निसगाविषयाची त्यांना आयुष्यभर तळमळ होती. त्यामध्ये 'स्मृतिवन' ही पुण्यातील बोडकी टेकडी विविध हिरव्या वृक्षांनी त्यांनी सजवून दाखवली. पंचमहाभूतांपासून माणसाची व वृक्षांची निर्मिती झाली. ज्यांना आपल्या आसेषांच्या मृत्यूनंतर त्यांची स्मृती जिवंत रूपाने राहावी असे वाटत असेल, त्यांनी त्यांच्या नावाने तिथे वृक्षाचे रोप लावावे, त्याची देखभाल संस्था करेल अशी ती कल्पना होती. त्यात ते कार्यमग्र होते. वृक्ष व फुले यांच्या माहितीविषयीचा एक सर्टिफिकेट कोर्स त्यांनी काढला होता.

नम्र वागणूक आणि सौम्य वाणी यामुळे त्यांच्याविषयी रुग्णांना व सहकाऱ्यांना कमालीची आपुलकी वाटत असे. त्यांना जणू ते आपले आसेष वाटत असत. त्यांचा उत्साह कधी कमीच झाला नाही. ते गंगेप्रमाणे सतत वाहतच राहिले. तो प्रवाह कधी क्षीण झालाच नाही; फक्त भूमिगत झालेल्या सरस्वती नदीप्रमाणे तो अचानकपणे लुप्त झाला. त्यांच्या अचानक निधनाने डायबेटिक असोसिइशनचे अतोनात नुकसान झाले आहे.

■ ■ ■

'मधुमित्र'चे संस्थापक संपादक डॉ. रमेश गोडबोले यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली

सहसंपादक : डॉ. रमेश दामले

संपादक मंडळ

डॉ. वसुधा सरदेसाई सौ. सुकेशा सातवळेकर श्री. शाम देशपांडे

व्यवस्थापन सलाहकार : श्री. विजय सबनीस

संपादकीय टीम

बाला कुलकर्णी
आरती अरगडे
श्री. केदार दंडगे

दीपाली चौधरी
अश्विनी महाजन

जाहिरात विभाग

श्री. सुभाष केसकर

मुद्रण

श्री. दिनेश लोहपात्रे, सिद्धार्थ एंटरप्राईजेस

डॉ. भास्कर हर्षे, मधुमेह तज्ज्ञ, सहकार्यवाह, डी.ए.आय., पुणे

मी तुमच्याकडून लिहून घ्यायला हवं होतं का?

शुक्रवार २३ एप्रिल २०२१ तारखेची ती पहाट होती. रात्रीचे अडीच वाजले होते. पूना हॉस्पिटलच्या न्यूरो आयसीयूमधून मला घरी फोन आला, की 'डॉक्टर रमेश गोडबोले यांची हृदयक्रिया बंद पडली आहे. प्रयत्न चालू आहेत; पण प्रतिसाद मिळत नाहीये.' माझ्या संवेदना क्षणभर बधिर झाल्या... जाणीव झाली तेव्हा आपण काय गमावले याच्या जाणिवेने मन आणि अंतरंग भरून गेले.

मला आठवतच नाहीये, की माझी आणि डॉक्टर गोडबोले सरांची पहिली गाठ कधी पडली! एवढं नक्की, की पदव्युत्तर अभ्यासक्रम झाल्यानंतर, मी वैद्यकीय व्यवसाय सुरु केल्यानंतर सरांचा आणि माझा संबंध आला. पुढे गोडबोले कुटुंबीयांशी हा ऋणानुबंध इतका दृढ झाला, की आता त्याची सुरुवात कुठे झाली, हे ऋषीचं कूळ आणि नदीचं मूळ शोधण्याइतकं अवघड झालंय. केव्हा आणि कसे आम्ही सर्व हर्षे कुटुंबीय त्यांच्या कुटुंबात मिसळून गेलो, हे आम्हांला कुणालाच कळलेच नाही.

सुमारे १९८९-९०च्या आसपास 'मानद वैद्यकीय सल्लागार आणि मधुमेहतज्ज्ञ' म्हणून, मी त्यांनी जोपासलेल्या डायबेटिक असोसिएशन ॲफ इंडिया पुणे शाखा येथे काम करण्यास सुरुवात केली. नंतर त्या संस्थेचा मीसुद्धा त्यांच्याबरोबर एक अविभाज्य भाग झालो. मधुमेहतज्ज्ञ म्हणून

रुग्णावर उपचार करताना केवळ औषधयोजना महत्वाची नसते. तर, त्या माणसाचं मन, त्याचे अंतरंग, त्याला सांभाळणारे कुटुंबीय, त्याचे आसास्वकीय या सगळ्यांना समजून घेणं फार महत्वाचं असतं, हे त्यांच्याबरोबर राहूनच मला शिकायला मिळालं.

आज डायबेटिक असोसिएशन ॲफ इंडिया पुणे शाखेला जवळजवळ सत्तावन्न वर्षे पूर्ण झाली आहेत. त्याची यशस्वी परंपरा आणि मार्गीक्रमण ही केवळ डॉक्टर गोडबोले यांच्या अथक परिश्रमाने आणि त्यांनी यशस्वीरीत्या राबवलेल्या अनेक वैविध्यपूर्ण योजनांमुळेच साध्य झाली आहे. मधुमेही रुग्णांना अत्यल्प दरात किंवा गरीब आणि गरजू रुग्णांना प्रसंगी मोफतसुद्धा मधुमेहाकरिता लागणाऱ्या सर्व वैद्यकीय सेवा त्यांनी असोसिएशनतर्फे समाजाला उपलब्ध करून दिल्या. मधुमेहाविषयी संपूर्ण ज्ञान रुग्णांना देण्यासाठी तसेच मधुमेहासमवेत आनंदी जीवन व्यतीत करण्याचे धडे देण्यासाठी व्याख्याने घेणे, एक दिवसीय किंवा तीन दिवसीय निवासी शिबिरे घेणे, त्यांच्यासमवेत राहून त्यांना आनंदी ठेवून मधुमेह झाला असला तरीदेखील त्याला न घाबरता आणि खचून न जाता यशस्वी जीवन कसे जगावे याचे धडे त्यांनी केवळ मधुमेही रुग्णांनाच नाही, तर त्यांच्या निकटवर्तीय कुटुंबातील सदस्यांनाही दिले.

गेल्या ३५ वर्षांहून अधिक काळ

‘मधुमित्र’ सारखे मासिक त्यांनी चालवून मधुमेही रुग्णांना मार्गदर्शन केले. ज्यांचा मधुमेह २५ वर्षांहून अधिक काळ योग्य नियंत्रणात असेल अशा व्यक्तींचा सन्मान करून त्यांना पारितोषिके देण्याची आणि त्यांना मधुमेह आटोक्यात ठेवण्याची आंतरिक प्रेरणा निर्माण करण्याची अभिवन संकल्पनाही त्यांचीच!

डॉक्टर रमेश गोडबोले एक हाडाचे शिक्षक होते. ‘मधुमिलन’, ‘घडलं – बिघडलंय – सावरलं’ या नाटिकांसारख्या करमणुकीच्या माध्यमातून त्यांनी मधुमेहविषयीचे ज्ञान समाजापर्यंत पोहोचवले. माझं भाय हेच, की या सगळ्या कार्यक्रमांत त्यांनी मला सामावून घेतले, बरोबरीने काम करण्याची संधी दिली. इतकेच नव्हे; या प्रत्येक कार्यक्रमांत त्यांनी त्यातले बारकावे कार्यक्रम योजन्यापासून ते तो पूर्णत्वाला नेर्ईपर्यंत अगदी हाताला धरून एका वडिलकीच्या नात्याने शिकवले.

जागतिक मधुमेह दिनानिमित्त त्यांनी सादर केलेल्या अनेक कार्यक्रमांपैकी एक वैशिष्ट्यपूर्ण कार्यक्रम म्हणजे, ज्या प्राण्यांनी मधुमेहाच्या संशोधनाकरिता आपलं बलिदान दिलं आहे, त्यांच्याप्रति आपली कृतज्ञता व्यक्त करणे. इन्सुलिनच्या शोधाकरिता अनेक कुत्र्यांवर प्रयोग झाले, त्यात डॉ. गोडबोले यांनी आपलं बलिदान दिलं. या बलिदानाची जाणीव त्यांनी या आगळ्यावेगळ्या कार्यक्रमातून समाजाला करून दिली. मला आठवते की, त्या कार्यक्रमात एका श्वानाचे व्यासपीठावर पाच सुवासिनींतर्फे औक्षणही करण्यात आले होते. प्रसारमाध्यमांनीसुद्धा याची खूप दखल घेतली होती.

त्यांच्याबरोबर निवासी शिबिराला जाणं म्हणजे एक आनंदाची पर्वणी असायची. ते आम्हांला निसर्गाच्या आणि प्राण्यांच्या अगदी सन्निध घेऊन जायचे. इतकेच नव्हे; तर आम्ही ज्या-ज्या ठिकाणी जायचो त्या-त्या ठिकाणची भौगोलिक आणि ऐतिहासिक माहिती

जागतिक मधुमेह दिनानिमित्त डॉक्टरांनी सादर केलेल्या अनेक कार्यक्रमांपैकी एक वैशिष्ट्यपूर्ण कार्यक्रम म्हणजे, ज्या प्राण्यांनी मधुमेहाच्या संशोधनाकरिता आपलं बलिदान दिलं आहे, त्यांच्याप्रति आपली कृतज्ञता व्यक्त करणे.

इन्सुलिनच्या शोधाकरिता अनेक कुत्र्यांवर प्रयोग झाले, त्यात डॉ. गोडबोले यांनी आपलं बलिदान दिलं. या बलिदानाची जाणीव त्यांनी या आगळ्यावेगळ्या कार्यक्रमातून समाजाला करून दिली. मला आठवते की, त्या कार्यक्रमात एका श्वानाचे व्यासपीठावर पाच सुवासिनींतर्फे औक्षणही करण्यात आले होते. प्रसारमाध्यमांनीसुद्धा याची खूप दखल घेतली होती.

सांगून ते आमची शैक्षणिक सहल अविस्मरणीय करायचे. अत्यंत प्रभावी वक्तृत्व शैली, त्याला नर्मविनोदाची जोड आणि प्रेक्षकांशी संवाद साधण्याची कला त्यांना चांगलीच अवगत होती. मला आठवतंय, महाबळेश्वरला शिबिरात आलेल्या सर्व लोकांना त्यांनी डायबोटिक असोसिएशन या संस्थेकरिता आर्थिक मदतीचे आवाहन केले होते. आणि केवळ पंधरा मिनिटांत या आवाहनाला प्रतिसाद म्हणून लोकांनी उत्सूक्तपणे दीड लाख रुपयांची देणगी दिली होती.

शिस्त आणि वक्तव्यांपणा हा त्यांचा स्थायीभाव होता. तो कायम त्यांच्या वागण्यातून प्रतीत होत असे आणि इतरांनाही ते त्याची जाणीव त्यांच्या वागण्यातून करून देत. मला आठवते, डॉक्टर गोडबोले एका वैद्यकीय सभेमध्ये अध्यक्ष असताना एक डॉक्टर युरीनमधून जाणाऱ्या सूक्ष्म प्रथिनांबद्दलची माहिती जरा जास्त काळ देऊ लागला. तेव्हा त्यांनी त्याला भरसभेत सांगितले की, तुम्ही सूक्ष्म प्रथिनांबद्दल बोलताय तर तुमचं व्याख्यान

डॉ. रमेश
गोडबोले,
डॉ. भास्कर हर्षे
शिविरात एका
निवांत क्षणी

सूक्ष्म ठेवा! असे सांगून त्याला वेळ संपत आल्याची जाणीव समयोचित नर्मविनोदाने करुन दिली होती.

व्यवस्थापन करताना मग ते कार्यक्रमाचे असो किंवा संस्थेच्या कार्यालयीन कामकाजाचे असो किंवा एखाद्या सामाजिक योजनेचा आराखडा असो, प्रत्येक गोष्ट ही लेखी लिहिली पाहिजे किंवा इतरांना लेखी स्वरूपात सांगितली पाहिजे किंवा त्यांची प्रतिक्रिया त्यांच्याकडून लेखी स्वरूपात लिहून घेतली पाहिजे, असा त्यांचा आग्रह असे. सुरुवातीला तरी मला याचा जाच वाटायचा, पण त्याचं महत्त्व कालांतराने मला मनोमन पटलं होतं. माणूस एकदा लेखी कुठे गुंतला की त्याला दिलेल्या आश्वासनांपासून माघार घेता येत नाही. मग योजल्याप्रमाणे सर्व गोष्टी घडतात, याचा अनुभव मला त्यांच्याबरोबर गेले बत्तीस वर्षांहून अधिक काळ काम करताना आला.

डायबेटिक असोसिएशन ॲफ इंडिया पुणे शाखा, निसर्गसेवक या संस्थांचे व्यवस्थापन सेक्रेटरी या नात्याने त्यांनी शेवटच्या श्वासापर्यंत सांभाळले. १६ एप्रिल २०२१ रोजी त्यांना कोरोनाचा प्रादुर्भाव झाल्यामुळे पूना हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागले. २१ एप्रिलला गंभीर परिस्थिती झाल्यामुळे त्यांना हॉस्पिटलच्या अतिदक्षता विभागात हलवावे लागले. अगदी त्या दिवसापर्यंत रोज ते मला संस्थेच्या कामकाजाविषयी विचारून त्याचे मार्गदर्शन करत,

सर्व गोष्टी लिहून ठेवायला, इतरांकडून लिहून द्यायला आणि घ्यायला सांगत. मला म्हणायचे, 'माझी प्रकृती छान आहे. काळजी करू नकोस. मला माहिती आहे, तुला खूप काळजी वाटते. पण मी नक्की बरा होणार आहे आणि तुझ्या घरी कॉफी प्यायला येणार आहे.' पण सरांनी मला दिलेले हे आश्वासन पाळले नाही.

'दोन वर्षांपूर्वी संस्थेच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेत तुम्ही जाहीर वक्तव्य केल होतं की 'संस्थेकरिता मी अजून काम करणार आहे; आणि योग्य वेळ आली की माझ्या अंगातला कोट काढून डॉ. हर्ष यांच्या अंगावर चढवणार आहे.' तो कोट चढवायची माझी तयारी नव्हती आणि तशी इच्छा नव्हती. कारण, सर, ऐशीव्या वर्षांसुद्धा तुम्ही शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या तंदुरुस्त होता... एखाद्या तरुणाला लाजवेल इतका तुमचा उत्साह होता... मग तुम्ही एवढी घाई का केली?... का तुम्ही इतक्या लवकर आम्हांला पोरक केलं? आम्हांला तुमचं सहस्रचंद्रदर्शन करायचं होतं... तुमच्याकडून आशीर्वाद घ्यायचे होते... का सर तुम्ही असं केलं?... मला हॉस्पिटलमधून फोनवर दिलेलं, घरी कॉफी प्यायला यायचं आश्वासन तुम्ही का पाळलं नाही?... मी तुमच्याकडून लिहून घ्यायला हवं होतं का? '

सुखदा दामले

माझे कर्मयोगी बाबा

नातवंडसोबत डॉ. गोडबोले

माझे बाबा डॉ. रमेश नीलकंठ गोडबोले यांना दिनांक २३ एप्रिल २०२१ रोजी देवाज्ञा झाली, ही गोष्ट मन मानायला अजूनही तयार होत नाही. त्यांचा हसरा चेहरा सतत डोऱ्यांसमोर येत आहे. आज त्यांनी व्यतीत केलेले एक परिपूर्ण आयुष्य आठवत आहे.

माझ्या बाबांचा जन्म २४ मे १९४० रोजीचा. त्यांचे संपूर्ण आयुष्य त्यांनी 'वृद्धावनाश्रम' या आमच्या पवित्र वास्तू व्यतीत केले. शालेय शिक्षण नूतन मराठी विद्यालयात, ११-१२वी स. प. विद्यालयात आणि नंतर बी. जे. मेडिकल महाविद्यालयातून त्यांनी एम.बी.बी.एस., डी.सी.पी., डी.पी.बी. या पदव्या संपादन केल्या. १९६६मध्ये त्यांनी आमच्या घरातील जागेत वैद्यकीय व्यवसाय आणि पॅथॉलॉजी लॅबोरेटरी सुरु केली. जसजसे पॅथॉलॉजी लॅबोरेटरीचे काम वाढू लागले तसे पॅथॉलॉजी या विषयातील एम.डी. ही अत्युच्च पदवी आपण संपादन करायलाच हवी, याचा

ध्यास त्यांनी घेतला. खरे तर ही गोष्ट त्या वेळी त्यांच्यासाठी खूप अवघड होती. परंतु त्यांची अपार जिद्द आणि कष्टाळू स्वभाव व माझ्या आईची पूर्णपणे साथ यांमुळे संसार आणि व्यवसाय दोन्ही सांभाळून ती त्यांनी मिळवलीही! गेली ५० वर्षे गोडबोले लॅबोरेटरीचे कामकाज चालू आहे. लॅबोरेटरीमध्येही काळानुरूप सतत नवीन गोष्टी आत्मसात करून व बदल घडवत पुण्यातील एक ख्यातनाम आणि विश्वासाहू लॅबोरेटरी म्हणून नावलौकिक मिळवण्यात ते यशस्वी झाले.

बाबा कायमच उच्च जीवनमूल्यांचा ध्यास धरून जीवन जगले. आपण समाजाचा भाग आहोत व आपण समाजाचेही काही टेणे लागतो या भावनेने ते सतत कार्यरत राहिले. तन-मन-धनाने समाजाच्या हितासाठी कार्यरत राहणे हाच त्यांच्या आयुष्याचा ध्यास होता, असे म्हटले तर ते वावगे ठरू नये.

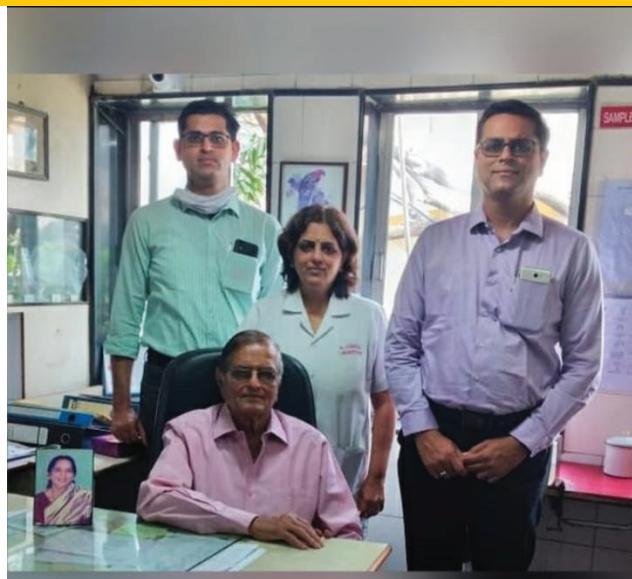
आपल्या वैद्यकीय ज्ञानाचा उपयोग जास्तीत जास्त लोकांना मिळावा या हेतूने ते डायबेटिक असोसिएशन ॲफ इंडिया - पुणे शाखेशी जोडले गेले ते कायमकेच! गेली सुमारे चाळीस वर्ष कार्यवाह म्हणून व गेली तीस वर्ष 'मधुमित्र' मासिकाचे संपादक म्हणून त्यांनी काम केले. मधुमेहाविषयी जनजागृती करण्यासाठी डायबेटिक असोसिएशनच्या माध्यमातून त्यांनी अनेक शिबिरांचे आयोजन केले. त्यातील अतिशय उल्लेखनीय शिबिर म्हणजे दर वर्षी घेतले जाणारे मधुमेहींचे निवासी शिबिर! या शिबिरातून त्यांनी अनेक ज्येष्ठ नागरिकांना आनंद मिळवून दिला.

त्याचप्रमाणे बालमधुमेहींनाही जास्तीत जास्त मदत कशी देता येईल या विचारात ते नेहमी असत.

माझ्या बाबांचे निसर्गावरही मनस्वी प्रेम होते. आपण निसर्गाचाच एक भाग आहोत आणि त्याचे संरक्षण आणि संवर्धन करणे हे आपले कर्तव्य आहे, या भावनेने ते 'निसर्गसेवक' या संस्थेचे संस्थापक सदस्य आणि अध्यक्ष होते. संस्थेतर्फे राबवण्यात आलेल्या स्मृतिवन व स्मृतिउद्यान हे दोन वनीकरण प्रकल्प पूर्ण करण्यात त्यांचे योगदान महत्त्वपूर्ण होते.

सामान्य लोकांपर्यंत वृक्षांबद्दल अगदी सोप्या भाषेत माहिती मिळावी व त्यांना वृक्षांचे महत्त्व समजून घेता यावे यासाठी निसर्गसेवक संस्थेतर्फे 'फिल्ड बॉटनी' हा अभ्यासक्रम त्यांनी सुरु केला. तो लोकांमध्ये इतका लोकप्रिय झाला, की गेली १६ वर्षी या कोर्समधून अनेक सामान्य लोकांनी त्याचा फायदा घेऊन आपापल्या परीने निसर्गसंवर्धनाचे काम सुरु केले.

माझे बाबा माझ्यासाठी वडील म्हणून आदरणीय होतेच; पण एक व्यक्ती म्हणूनही! लहानपणापासून आम्ही त्यांना सतत काही ना काही काम करतानाच बघितले आहे. खरे तर काम करत राहणे हाच त्यांचा छंद होता,

गोडबोले पॅथॉलॉजिकल लॅबोरेटरी कार्यालयात डॉ. गोडबोले कन्या सुखदा दामले आणि पुत्र डॉ. चंद्रहास आणि डॉ. रविभूषण यांच्यासह

असे म्हणावे लागेल. फुकट वेळ घालवणे त्यांना मान्यच नव्हते. लहानपणी दर रविवारी सकाळी त्यांच्याबरोबर मंडईमध्ये भाजी आणायला गेल्याचे आठवते. तसेच थोडे मोठे झाल्यावर त्यांच्याबरोबर पक्षिनिरीक्षणासाठी जात असे. त्यामुळे नकळत मलाही निसर्गाची ओढ निर्माण झाली व निसर्गातून चिरकालीन टिकणारा आनंद घेण्यास मी शिकले.

बाबांना नेहमीच नवनवीन कल्पना सुचत असत; आणि मग त्या प्रत्यक्षात उतरवण्यासाठी ते जिवाचे रान करत असत. उदाहरणच द्यायचे झाले तर आमच्या वृदावनाश्रम या वास्तूचा शंभरावा वाढदिवस साजरा करण्याची त्यांची हृद्य कल्पना!

कोणतेही काम करायचे झाले की ते उत्तमच झाले पाहिजे यावर त्यांचा कटाक्ष असे. त्यासाठी ते किती मेहनत घेत असत, हे आम्ही नेहमीच बघितले आहे. ही त्यांची मेहनत बघणारा कंटाळेल; पण ते नाहीत.

'कंटाळा' हा शब्दच त्यांच्या शब्दकोशात नव्हता.

त्यांची राहणी अत्यंत साधी होती. कोणत्याही भौतिक सुखाचा हव्यास त्यांना कधीच नव्हता. साधी राहणी आणि उच्च विचारसरणी याचे मूर्तिमंत उदाहरण म्हणजे माझे बाबा!

त्यांचा रोजचा दिनक्रम ठरलेला असे.

दुसऱ्या दिवशी आपल्याला कोणती कामे करायची आहेत याचा विचार आदल्या दिवशीच करून त्या कामांची यादी लिहून झाल्याशिवाय ते झोपत नसत. मला वाटते की, त्यापुढीच त्यांच्याकडून खूप मोठी कामे उत्कृष्टरीत्या पार पडते.

स्वतःचा व्यवसाय आणि इतर संस्थांबरोबर काम करताना समाजातील सर्व थरांतील लोकांबरोबर त्यांचा संपर्क येत असे. एकदा एखाद्या व्यक्तीबरोबर ओळख झाली की त्याच्याबरोबर त्यांचे आपुलकीचे बंध जुळत ते कायमचेच! सर्वांच्या गुणांची पारख करून व दोष सोडून देऊन सर्वांना बरोबर घेऊन काम करण्याची त्यांची हातोटी विलक्षण होती. परंतु योग्य त्या ठिकाणी त्यांचे

परखड मत दैण्यास ते मागे राहत नसत.

बाबांना आतापर्यंत अनेक पुरस्कार मिळाले. परंतु त्यांनी कधीच कोणता पुरस्कार मिळावा म्हणून काम केले नाही. त्यांच्या संपर्कातील प्रत्येक व्यक्तीला त्यांच्याबद्दल आदर व विश्वास वाटते असे. आयुष्यातील या दोन अत्यंत महत्त्वाच्या गोष्टी त्यांनी त्यांच्या वागणुकीतून मिळवल्या होत्या आणि हाच त्यांच्यासाठी सर्वांत मोठा पुरस्कार होता, असे मला वाटते.

अशा या प्रेमल, कषाळू, मनमिळाऊ, शिस्तप्रिय, निर्वार्धी, निःस्वार्थी, निसर्गप्रेमी आणि अनेकांचा आधारस्तंभ असलेल्या माझ्या कर्मयोगी बाबांना माझे शतशः प्रणाम!

सौम्य व्यक्तिमत्त्वाची ठामपणे यशर-वी वाटचाल

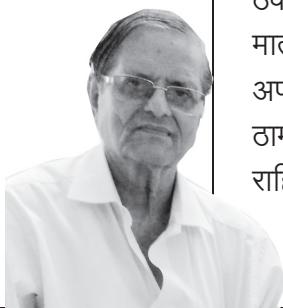
आपले आयुष्य पुढे-पुढे सरकत असताना, वाटेत लागणाऱ्या वळणावर अनेकदा काही अनपेक्षित व्यक्ती भेटात. त्यातील बहुतेक जण, आयुष्यातले ते वळण पार करेपर्यंतच भेटत राहतात. फार थोडे जण पुढेही आपल्या भोवतालात राहून भेटत राहतात. मात्र, आपल्या पुढच्या आयुष्यातही आपल्या संपर्कात कायम राहाव्यात अशी जाणीव निर्माण करणारी व्यक्ती विरळाच असते. माझ्या आयुष्यात वयाच्या साठीनंतर मला भेटलेली, पुढे सलग आठ वर्षे माझ्या भोवतालातील एक आवश्यक भाग बनलेली आणि माझ्या विचारपद्धतीला एक वेगळाच आयाम देणारी व्यक्ती म्हणजे डॉ. रमेश गोडबोले!

डॉक्टरांच्या पुढाकाराने 'मधुमित्र' या द्रैमासिकाचे रूपांतर दर महिन्यास प्रसिद्ध होणाऱ्या मासिकात झाले. या मासिकाचा व्यवस्थापन सळगार या नात्याने मी संपादन, डीटीपी, पेजमेकिंग, जाहिराती मिळवणे, छपाई आणि साहाय्यक अशी एक टीम उभी करून डॉक्टरांच्या संपादकत्वाखाली मे २०१३ चा पहिला अंक तयार करून प्रसिद्ध केला. आणि सलग आठ वर्षांत एकदाही अंक बंद न ठेवता, अनेक अडचणींवर, चढउतारांवर मात करत, विविध प्रयोग करत, टीममध्ये अपरिहार्य बदल करत गोडबोले सरांच्या ठाम शैलीत 'मधुमित्र'ची वाटचाल करत राहिलो. आठ वर्षे पूर्ण होत आहेत आणि

या टप्प्यावर मात्र फार फार अनपेक्षितपणे दुःखद वेळ आली, ती 'डॉ. रमेश गोडबोले स्मृती अंक' असा मे २०२१ चा अंक प्रकाशित करण्याची!

उंच, मध्यम प्रकृती, गोरेपान, सोनेरी बारीक काढीच्या चश्म्याआडून स्निग्धपणे आपल्याकडे हसतमुखाने पाहणारे, घारे डोळे, प्लेन किंवा पांढरा शर्ट कायम पॅटमध्ये 'इन' केलेला, प्रसंगोत्पात कोट व कधीतरी सूट घालणारे उमदे, सतेज व्यक्तिमत्त्व असणारे डॉक्टर गोडबोले! तरुणपणी ते त्या काळातील हॉलिवूडचा रुबाबदार, देखणा अभिनेता म्हणून सहज शोभून दिसत असतील. एकदा मी तसे बोलून दाखवल्यावर डॉक्टर खळखळून हसले होते आणि त्यांनी लगेच विषय बदलला होता.

अलका टॉकीजशेजारच्या 'गोडबोले लॅबोरेटरीज' या जुन्या प्रतिष्ठित लॅबचे संस्थापक, कॉलेजमधील प्राध्यापक, पॅथॉलॉजिस्ट, डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया - पुणे या संस्थेचे कार्यवाह असणाऱ्या डॉक्टरांनी मला सांगितले, ''आम्हां डॉक्टर मंडळीकडे मासिक चालवण्याचे, लेखन करण्याचे, प्रकाशन व्यवसाय चालवण्याचे कौशल्यही नसते आणि वेळही नसतो. तुम्ही 'सकाळ' समृद्धात काम केले आहे; आम्हांला मदत करा. दरमहा प्रसिद्ध करायचे 'मधुमित्र' मासिक तुम्ही सांभाळा.''

मधुमित्र दिवाळी २०१९च्या विनोद विशेषांकाच्या मुख्यपुष्टावर शि. द. फडणीसांचे चिन्ह घेण्यासाठी त्यांच्या घरी जमलो असताना हास्यविनोदात रमलेले डॉ. रमेश गोडबोले. सोबत श्री. शि. द. फडणीस, सौ. शकुंतला फडणीस, श्री. आणि सौ. सबनीस.

‘‘मधुमेह’ या एकाच मर्यादित विषयाला वाहिलेले मासिक चालेल, वाढेल? एवढा हा विषय महत्वाचा आहे?’’ या माझ्या प्रश्नावर ते हसून म्हणाले, “असं करा... तुमच्या परिचित किंवा अपरिचित अशा अगदी रस्त्याने जाणाऱ्या माणसाला थांबवून विचारा, की ‘त्याच्या माहितीत कुणाला मधुमेह आहे?’ त्यानंतर आपण पुन्हा भेटू.’’

एक आठवड्याने मी त्यांना लॅंबमध्ये भेटलो. त्याआधी मी त्यांनी सांगितलेला प्रयोग केला होता. मी ज्यांना-ज्यांना विचारले, त्यांच्या घरात, नात्यात, मित्रांत, शेजारी एक तरी मधुमेही व्यक्ती होतीच. त्यावरून मला मधुमेहाच्या अक्राळ विक्राळ स्वरूपाची कल्पना आली होती.

डॉक्टर मला म्हणाले, ‘‘मधुमेह पूर्ण बरा होत नाही. तसा पूर्ण बरा करण्याचा दावा करणाऱ्या जडीबूटीवाल्यांपासून उच्चशिक्षित डॉक्टरांपर्यंत

अनेक जण आहेत. मात्र, मेडिकल सायन्सनुसार अद्याप मधुमेह बरा करणारा उपाय सापडला नाही. पण, मधुमेह झाला तरी तो नियंत्रणात ठेवून आयुष्य आनंदाने, सर्व सुख-दुःखांचा उपभोग घेत जगण्यासाठी मदत, मार्गदर्शन करणे ही आमची डायबेटिक असोसिएशनची भूमिका आहे. आणि ‘‘मधुमित्र’ मासिकातून हीच भूमिका आपल्याला दरमहा फार गंभीरपणे नाही; तर आपुलकिने वाचकांना समजावून सांगायची आहे.’’ या भेटीत, मी ‘एक सामाजिक आणि आरोग्यभान देणारे काम’ म्हणून मासिकाच्या व्यवस्थापनाचे काम स्वीकारले. आणि सलग आठ वर्षे टीम सांभाळत डॉक्टरांसह अंकाचे व्यवस्थापन करत राहिलो.

व्याची सत्तरी केव्हाच ओलांडून पुढे आलेल्या डॉक्टरांचा दिवसभरातील कामाचा झपाटा विलक्षण असे. स्कूटरवरून सगळीकडे जाणारे डॉक्टर हे सकाळपासून गोडबोले लॅंबमध्ये रात्री ८ वाजेपर्यंत

डॉ. गोडबोलेंची किती रुपे मी या आठ वर्षांत पाहिली... मधुमित्रचे संपादक या नात्याने लेखक व वाचकांशी बोलणारे, लेखांची व लेखकांची निवड करणारे संपादक, प्रुफ दुरुस्त्यांबाबत आग्रही असणारे प्रकाशक, गोडबोले लॅंबच्या छोट्यामोठ्या स्टाफशी मोजकेच; पण विशिष्ट आवाजाच्या पट्टीत बोलणारे लॅंब व्यवस्थापक, डायबेटिक असोसिएशनच्या प्रत्येक सहकाऱ्याच्या कुटुंबाची व स्वभावाची माहिती असणारे, त्यांच्या कामांची तपशिलात आणि न कंटाळता चर्चा करणारे कार्यवाह, विविध डॉक्टर - डाएटिशियन - वैद्य - तरुण आणि वृद्ध अशा दोन्ही पिढ्यांमधील व्यक्तींशी मेडिकल क्षेत्रातील शास्त्रीय विषयांवर चर्चा करणारे डॉक्टर, रोज संध्याकाळी ५ ते ७।। पर्यंत लॅंब रिपोर्ट घेण्यासाठी येणाऱ्या लोकांशी रिपोर्टबद्दल सोप्या भाषेत आणि आश्वासकपणे माहिती देणारे लॅंब प्रमुख, सीएमईमध्ये व्यासपीठावरून डॉक्टर्स मंडळींशी चर्चा करणारे संयोजक, अनेक संस्थांच्या कार्यक्रमांमध्ये निमंत्रित वक्ता या नात्याने श्रोत्यांशी संवाद साधणारे वक्ते, देणगीसाठी आवाहन करणारे अन् देणगीदारांशी कृतज्ञता व्यक्त करणारे कार्यवाह, मधुमित्रच्या टीमबरोबर वर्षातून एकदा मीटिंग घेऊन सांच्यांच्या कामांचे कौतुक करून अंकाच्या अडचणी आणि नियोजन मोकळेपणाने मांडणारे अंक प्रकाशक, विविध सहलींच्या आयोजनात सर्वांसह दिवसभर विविध कार्यक्रमांचे संयोजन करणारे संयोजक, असोसिएशनच्या सर्व कार्यक्रमांमध्ये नेहमी सहजपणे आणि अप्रभागी राहून नियोजन करणारे निवेदक, उत्तम वाढमयीन जाण असणारे, निसर्गप्रेमी असणारे, रसिकतेने आयुष्याचा आस्वाद घेणारे रसिक, 'वृद्धावनाश्रम' या निवासस्थानातले कुटुंबवत्सल वडील - काका - मामा - आजोबा! व्यासंगी डॉ. गोडबोलेंचे असे हे बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व.

असत. दुपारी दोन तासांसाठी जेवायला घरी जात. आठवडाभरात त्यांची संस्थेच्या कार्यालयात प्रत्यक्ष दोन वेळा भेट ठरलेली असे. दिवसभरात फोनच्या वेळा, कार्यालयातून त्यांच्याकडे येणाऱ्या माणसांच्या वेळा ठरलेल्या असत. याशिवाय, निसर्गसेवक संस्थेचे कार्यक्रम, डॉक्टरमित्रांना भेटणे, भाषणे व काही विशेष कार्यक्रमांना उपस्थित असणे, हेही असे. दिवसभर, तासाला किमान सात-आठ फोन असत. मराठी व इंग्लिशमध्ये ते सहजतेने बोलत.

दर बुधवारी दुपारी १२।। वाजता गोडबोले लॅंबच्या तिसऱ्या मजल्यावरील ऑफिसमध्ये मीटिंग असे. मीटिंगसाठी तीन मजली गडाच्या पायऱ्या चढताना मनात विचार येई, 'डॉक्टर, या गडाच्या पायऱ्यावरून दिवसभरात चार-पाच वेळा चढउतार करतात... कमाल आहे!' त्यांच्यासोबत

छोटी लेदर ब्रिफकेस असे. त्यात बरेच कागद, प्रुफ, अंक, लॅंबचे रिपोर्ट असत. बॅगेत, शर्टच्या वरच्या खिंशात, पॅटच्या मागील खिंशात कामांच्या नोंदीचे कागद असत. लॅंबमधील कुणाला बोलावून, कधी येणाऱ्या फोनवर बोलताना, मीटिंगमध्ये आमच्याशी चर्चा करताना, या कागदातील कामांवर 'टीक' केली जाई. नंतर काळजीपूर्वक तो कागद घडी घालून जागेवर ठेवला जाई. अनेकदा मीटिंग चालू असताना नवीन कागदावर नवीन कामांची यादी तयार होत असे. सगळ्यांनी मीटिंगमध्ये चहा घ्यायलाच हवा, असा आग्रही असे.

दुपारी डॉक्टर जेवायला घरी जात. नंतर ते विश्रांती घेत असणार अशी माझी कल्पना असे. म्हणून दुपारी ४ ते ५ च्या दरम्यान मी फोन केला तर विचारत असे, ''डॉक्टर, सॉरी! विश्रांती चालू आहे का?'' तेव्हा ते हसून म्हणत, ''काम नाही

म्हणजे विश्रांतीच की! बोला काय काम होतं?'' रात्रीही ते ११॥ वाजेपर्यंत वाचन करत असत. 'मला ११॥ पर्यंत फोन केला तरी चालेल' असे ते सांगतही! त्यांचा हा कामाचा झपाटा पाहून काही वर्षानंतर मी गंभीर चेहरा त्यांना करून विचारले, ''डॉक्टर, तुम्ही काय खाता, कोणते पाणी पिता? आम्हांला सांगा तरी, एवढी एनर्जी तुम्ही कशी काय मिळवता आणि टिकवता?''

त्यांनी उत्तर दिले नाही. मी आग्रह धरल्यावर मिश्कीलपणे माझ्याकडे पाहत म्हणाले, ''काही नाही हो! तुम्ही जे खातापिता तेच मी खातोपितो. वेगळं काही नाही. काय आहे, की आपलं आवडीचं काम करत राहिलं ना, तर एनर्जी मिळतच राहते...'' आणि हे सांगताना आपण फार काही मोठे सत्य सांगतो आहोत, असा त्यांचा आविर्भाव नव्हता.

'मधुमित्र' मासिकाचे संपादक या नात्याने त्यांनी अनेक डॉक्टरांना, आहारतज्जांना लेखनासाठी उद्युक्त केले. हे मासिक मराठीत मधुमेहींसाठी अखंडपणे जागृती करणारे एकमेव मासिक आहे, ही कामगिरी फार उच्च दर्जाची आहे.

'मधुमित्र'चे वेगळेपण काय? तर, त्यातील मनःपूर्वकता आणि माहिती देण्यातला प्रामाणिकपणा! विशेषत: इंग्लिश प्रकाशनांप्रमाणे प्रचारकी आणि अतिव्यावसायिक असे स्वरूप याला आले नाही, हा सरांचा या मासिकावरचा खोलवरचा ठसा आहे, असे मला वाटते. आर्थिक मर्यादा असूनही आरोग्यभान सांभाळणारे दर्जेदार आणि अद्यावत माहितीसह मधुमेही रुग्णांशी संवाद साधणारे मासिक ही प्रतिमा तयार झाली, ती सरांच्या नियोजनामुळे!

डॉक्टरांचे वय हा मुद्दा त्यांनी बदलते तंत्रज्ञान समजून घेण्याच्या आड येऊ दिला नाही, हे मला विशेष वाटते. गेल्या वर्षी लॉकडाउनच्या काळात

अंकछपाई अशक्य झाल्यावर 'डिजिटल आवृत्ती' तयार करणे, ती वेबसाईटवर तसेच व्हॉट्स अॅप अकाउंटवर टाकणे या तांत्रिक गोष्टी त्यांनी तपशिलात जाऊन समजून घेतल्या. त्यामुळे सलग सहा अंक डिजिटल आवृत्ती स्वरूपात काढणे शक्य झाले. मासिकाच्या वाटचालीत हा 'माध्यम बदल' डॉक्टरांच्या खुल्या दृष्टिकोनामुळे शक्य झाला. मात्र, हे करताना तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रात आपण विद्यार्थी आहोत, हा भावसुद्धा ते सहज आणि नम्रपणे व्यक्त करत. हा फार दुर्मिळ असा मनाचा मोठेपणा!

डॉक्टरांची राजहंस प्रकाशनने प्रकाशित केलेली दोन पुस्तके प्रकाशित केली आहेत. त्याखेरीज संस्थेने प्रकाशित केलेल्या त्यांच्या पुस्तिका, त्यातील आरोग्याशी संबंधित सोपी आणि आवश्यक भाषा, वाचक या नात्याने आपल्याला सहजपणे आश्वस्त करते. कसलाही आक्रस्ताळेपणा, चिडचिड, राग व्यक्त न करता, काहीसे मवाळ वाटेल असे रूप डॉक्टरांनी जोपासले होते. त्या मवाळ दिसणाऱ्या रूपामागे सौम्य; पण ठामपणे, कधी चतुराईने, तर कधी सूक्ष्म नियोजनाच्या मदतीने, आयुष्याचे ध्येय म्हणून निवडलेल्या मधुमेहाविषयी सजगतेच्या जाणिवेचा प्रसार या ध्येयाकडे ते चिकाटीने वाटचाल करत राहिले. आपण विचारपूर्वक निवडलेल्या ध्येयाकडे अशी सौम्य व्यक्तिमत्त्वानिशी ठामपणे यशस्वी वाटचाल करता येते!... आताच्या स्वकेंद्री, आग्रही, प्रसंगी प्रभावी साधनांच्या साहाय्याने गाजावाजा करण्याची जीवनशैली असणाऱ्या या जगात डॉक्टरांसारखी यशस्वी वाटचाल होऊ शकते!... माझ्या विचारशक्तीला मिळालेला हा नवा आयाम - डायमेन्शन - आहे. त्यांना विनम्र आदरांजली!

■ ■ ■

सतीश राजपाठक, कार्यकारी समिती सदस्य, डी.ए.आय., पुणे

आमचे डॉन ब्रॅडमन

आयुष्याच्या काही-काही टप्प्यांवर आपल्याला काही विलक्षण व्यक्तिमत्त्वे अशी भेटून परिचित होतात, की ती आपल्या आयुष्याचा एक अविभाज्य भागच बनून जातात; किंबहुना आपण त्यांना आपल्या रोजच्या दिनक्रमातून वगळूच शकत नाही.

माझा डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेशी संबंध अचानकच एका तीन दिवसीय शिबिरानिमित्ताने आला. त्या वेळी पहिल्यांदा डॉ. रमेश गोडबोलेंशी प्रत्यक्ष संवाद होऊ शकला. त्यानंतर विविध कामांच्या निमित्ताने त्यांच्याशी संपर्क वाढतच गेला आणि त्याचबरोबर सखोल परिचयही! तोपर्यंत ते या संस्थेचे कार्यवाह आहेत, तसेच स्वतःची 'गोडबोले लॅंब'चालवतात इतकीच माहिती होती. हळूहळू सरांशी वेगवेगळ्या कामांच्या निमित्ताने नियमित संबंध येत गेला तसेच त्यांच्यातील अष्टपैलू प्रकर्षने जाणवावयास लागले आणि त्यांच्यातील डॉन ब्रॅडमन मला उमजत गेला.

डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेचे ते स्थापनेपासूनचे, म्हणजेच १९६३पासूनचे समिती सदस्य होते. सदा सर्वकाळ उत्साही व्यक्तिमत्त्व आणि अर्थक परिश्रम याचा सुरेख मिलाफ त्यांच्या ठायी होता. कोणतीही गोष्ट सुरु करण्यापूर्वी त्या बाबतीतील सखोल माहिती गोळा करणे, त्यावर टिप्पणे काढणे, कमिटीतील आमच्याबरोबर चर्चा करून हा उपक्रम राबवणे कसे योग्य आहे, हे कमिटीतील प्रत्येकाला पटवून देऊन

मगच तो उपक्रम राबवत असत. टिप्पणे या त्यांच्या खास गुणविशेषाबद्दल मुद्दाम उल्लेख करावयाचा म्हणजे, ते आपले टिप्पण (चर्चेचे मुद्दे) नेहमी पांढऱ्या, क्रयित हिरव्या रंगाच्या उभट आकाराच्या कागदांवर लिहीत असत. प्रत्येक मुद्द्यावर नीटपणे त्यांचे समाधान करण्याइतपत चर्चा झाली की त्या मुद्द्यावर ते काट मारत असत. त्यांचे दुसरे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे, त्यांना प्रत्येक कार्यक्रम मिनिट-टू-मिनिट कागदावर व्यवस्थित नोंदवलेला हवा असायचा. त्याची जंत्री ते तीन-तीनदा करून घेत असत. अर्थात, या मागे त्यांचे 'कार्यक्रम व्यवस्थित, कोणताही ढिसाळपणा न होता संपन्न झालाच पाहिजे' ही मनोभावना असे.

कोणताही कार्यक्रम साजरा करताना त्यात काहीतरी वैशिष्ट्यपूर्णता असायला हवी हा त्यांचा कटाक्ष असे. हे मला त्यांच्यामध्ये आमच्या एकदिवसीय तसेच निवासी शिबिरांच्या आखणीच्या वेळी प्रकर्षने लक्षात आले. आमच्या दर शिबिराला नवा विषय, शिबिर संयोजनाची नवनवीन संकल्पना त्यांना चपखलपणे सुचत असत आणि ते अमलातसुद्धा आणत असत, आणि आम्हां सर्वानासुद्धा त्यामध्ये पूर्णपणे सामील करून घेत असत. आमच्यापैकी प्रत्येकाला अशी काही जबाबदारी सोपवत असत; त्यातून सुटका नसे. मुख्य म्हणजे त्या सर्व जबाबदाच्या आम्ही आनंदाने स्वीकारायचो आणि अमलातसुद्धा आणायचो.

डी.ए.आय., पुणे कार्यालयात हेल्थ अँपचे उद्घाटन करताना १ एप्रिल २०१९

२०१६मध्ये संस्थेतर्फे संस्थेतील आम्ही सहा-सात जण हेमलकसा येथे आदिवासी लोकांची मधुमेहविषयक तपासणी करण्यासाठी आठवडाभर जाऊन राहिलो होतो. जंगलातील कंदमुळे, वन्यप्राणी, इत्यार्दीच्या भक्षणावर आपली गुजराण करणाऱ्या आदिवासी लोकांमध्ये मधुमेह आहे का? आणि असल्यास त्याचे अंदाजे प्रमाण काय? या प्रकल्पाचे वेगवेगळे विषयवार विभाजन करून प्रत्येकाला त्याप्रमाणे कामे सोपवली होती. २०१२च्या अलिबाग येथील निवासी शिबिराचा 'मधुमेह आणि आहार यांचा तराजू' हा नेहमीचाच विषय त्यांनी नावीन्यपूर्ण रीतीने सादर केला आणि शिबिरार्थीचा उत्साह द्विगुणीत केला होता.

'घारपुरे स्मृती व्याख्यान' आणि 'मधुमेह दिन' हे त्यांचे खास जिव्हाळ्याचे कार्यक्रम असत

आणि त्याकरिता दर वर्षी ते नवनवीन विषय शोधून काढून त्या विषयाला अनुसरून उत्तम वक्ता कार्यक्रमाला बोलवत असत. २०१९च्या मधुमेह दिनासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून नटश्रेष्ठ श्री. प्रशांत दामले यांना बोलावले होते आणि संस्थेचा इतक्या वर्षाचा कार्येतिहास जाणून घेऊन श्री. प्रशांत दामले स्वरुपुषीने कार्यक्रमाला अध्यक्ष म्हणून हजर राहिले होते. कोरोनामुळे २०२०चा घारपुरे स्मृती व्याख्यानाचा कार्यक्रम न झाल्याचे त्यांच्या मनाला खूप लागले होते, त्यातच यंदाही कोरोनाचा प्रादुर्भाव वाढत असल्याने यंदाचा तरी २०२१चा कार्यक्रम होतो का नाही याबद्दल ते सुरुवातीला सांशंक होते. पण डॉ. हर्षेनी त्यांना हा कार्यक्रम 'व्हर्चुअल' स्वरूपात घेता येणे सहज शक्य आहे हे त्यांना समजावल्यावर तेसुद्धा तयार झाले आणि श्रीमती

देवकी तांबे यांचे 'कोरोनाकाळात घरात करण्याजोगे व्यायाम' या विषयावर सप्रयोग व्याख्यान आम्हांला सभासदांसाठी सादर करता आले. यापूर्वी २०२०ची वार्षिक सर्वसाधारण सभासुद्धा अशीच 'व्हर्चुअल' घेतल्याने त्यांचा आत्मविश्वास दुणावला होता; आणि इथून पुढे तरी काही वर्षे याच पद्धतीने सर्व मीटिंग्जचे आयोजन करावे लागणार आहे, हे त्यांच्या मनाने सहजपणे मान्य केले होते.

इंटरनेट-वेबच्या मायाजालाच्या एकूणच यशस्वीतेबद्दल सुरुवातीला त्यांना जरा शंका होती, पण हळूळू त्यांनी या क्षेत्राबद्दल माहिती करून त्याची उपयुक्तता आणि गरज लक्षात आल्यावर ते या मागे लागले होते की, आपल्या संस्थेची माहिती लवकरात लवकर डिजिटल माध्यमांचा वापर करून जनतेपर्यंत पोहोचायला हवी. डिजिटल माध्यमच इथून पुढे जनसंपर्कचे प्रमुख माध्यम राहणार असून त्याचा वापर आपल्या संस्थेने केलाच पाहिजे, हे त्यांच्या चाणाक्ष बुद्धीने ताडले होते. याची छोटीशी सुरुवात म्हणून संस्थेने आपली वेबसाईट २०१४मध्ये सुरु केली.

संस्थेत काम करणाऱ्या तसेच संस्थेशी निगडित असणाऱ्या प्रत्येकाच्या स्वभावाची खासियत त्यांना माहीत होती. त्यानुसार ते त्या-त्या व्यक्तीशी संपर्क ठेवून असत. संस्थेत पूर्वी काम केलेल्या सर्व कर्मचाऱ्यांच्या नियमित संपर्कात ते नेहमी असत. संस्थेतील बालमधुमेही हा त्यांचा अजून एक जिहाळ्याचा विषय होता. त्यांना सर्व बालमधुमेही पेशंटची नावे पाठ होती आणि त्याला कोणत्या स्वरूपाची मदत आपण देत आहोत हेही माहीत असे. संस्थेच्या प्रत्येक कार्यक्रमात या बालमधुमेहींचा सहभाग असलाच पाहिजे याबद्दल त्यांचा नेहमी कटाक्ष असे.

संस्थेच्या खर्चात शक्य तितकी काटकसर करून,

ते पैसे संस्थेच्या मूलभूत कार्यक्रमपत्रिकेनुसारच खर्च व्हावेत याकडे त्यांचा खास कटाक्ष असे, आणि याबद्दल ते वेळोवेळी आठवणही करून देत असत. संस्थेच्या दैनंदिन कामकाजामध्येसुद्धा त्यांचे रोज लक्ष असे आणि संस्थेतील प्रत्येकाला दिलेल्या कामाचा रिपोर्टही ते वेळोवेळी मागत असत, तसे त्यामध्ये काही अडचणी आल्यास त्या सोडवण्यास हिरिरीने भाग घेत असत.

संस्थेत पेशंटच्या तपासणीसाठी कोणतीही नवी उपकरणे घ्यायची असल्यास ते नेहमी तयार असत, फक्त त्यांचे एक स्पष्ट मत असे, ते म्हणजे - यापासून पेशंटला नक्की फायदा होणार आहे ना? तसेच संस्थेच्या विविध ठिकाणच्या तपासणी शाखा नीट चालू आहेत ना? संस्थेत नवीन काही उपक्रम सुरु करायचा का? यावर त्यांच्या मनात नेहमी विचार चालू असे.

पुण्यातील 'निसर्गसेवक' या अजून एका संस्थेचे ते संस्थापक सदस्य होते. निसर्गाचे रक्षण, संवर्धन, जनजागृती या कामाला वाहिलेली ही एक उत्तम संस्था; ते त्यांच्या इतर या क्षेत्रातील नामवंत सहकाऱ्यांसमवेत नेटाने पुढे नेण्याचे भगीरथ कार्यही त्यांचे अविरतपणे चालू असे. या वयात स्वतःच्या पैर्थॉलॉजीकल लँबचा व्याप समर्थपणे सांभाळणे, त्याचबरोबर इतर संस्थांचे कामकाजही सहजपणे पेलणे हे एक आमचे डॉन ब्रॅडमनच करु जाणे. अशा समर्थ व्यक्तीच्या अचानक मैदानावरून निघून जाणे हे आमच्यासाठी एक वैचारिक पोकळी निर्माण करणारे आहे. तरीपण, 'कार्य हे अविरतपणे चालूच राहिले पाहिजे,' या त्यांच्या शिकवणीला अनुसरून आम्ही हिरिरीने कामाला लागून त्यांची मनोकामना पूर्ण करूच, याचा आम्हां सर्वांना आत्मविश्वास आहे.

Hats off to you our Great Don Bradman!

मंजिरी फडणीस

संपादक (मधु)मित्र

‘डॉक्टर, तुम्ही माझ्या घरच्यांना समजावलं नसतं तर माझा संसार मोडला असता. तुमचं म्हणणं घरच्यांना पटलं. त्यांनी माझी मधुमेहाची व्याधी समजावून घेतली. माझा सुखाचा संसार सुरु आहे. मुलगा झालेल्याचे पेढे द्यायला आलेय. आणि मुलाला तुमच्या पायावर ठेवायचं’ ‘रेशमा भावनिक होऊन बोलत होती. (तिचं नावं. रेशमा आहे हे काही वेळाने कळालं)

समोर बसलेला काळ्या कोटातला शिडशिडीत माणूस काय आहे, हे क्षणात समजलं. त्या आधी मुलांना देवाच्या पायावर घालायला मंदिरात नेतात हेच माहित होतं.

डॉ. रमेश गोडबोले. वयाची सत्तरी पार केलेल्या एका प्रतिष्ठित डॉक्टरांना संस्थेचं मासिक काढण्याची इच्छा होती. त्यातल्या कामाचा अनुभव त्यांना जाणून घ्यायचा होता. आणि त्यासाठीची भेट घडली होती... पहिलीच

गोडबोले लॅबोरेटरीत वेळ पाळण्याची शिस्त होती असं कळालं. मिटींगही त्याच शिस्तीत सुरु झाली. बाजूलाच रक्त काढण्याचं काम सुरु होतं. रक्त देणाऱ्याचा, वेदना आणि भितीचं मिश्रण झालेला चेहरा एका डोळ्याने पुस्टसा दिसत होता. दुसरीकडे डॉक्टरांसमोरचा तपासणी रिपोर्टचा गड्वा दिसत होता. तेवढ्यात रेशमा तिथे आली होती. दरम्यान, ५-१० फोन वाजून झाले होते. मासिकाच्या नियोजनाची प्राथमिक चर्चाही रक्त तपासणीच्या कोलाहलात विरु पहात होती. डॉक्टर जागेवरून उठले. चॉकलेटी रंगाची ब्रिफकेस उचलली आणि म्हणाले...चला. आपण दुसरीकडे मिटींग घेऊ.

मग एका शांत खोलीत त्या छोट्या बँगमधला विषयांची यादी, अंकाचे नमुने असा खजाना बाहेर येऊ लागला.

डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शास्त्रेच्या सुर्वण महोत्सवी वर्षानिमित्त शास्त्रोक्त पद्धतीनं मधुमेहाची माहिती देण्याचा उपक्रम त्यांनी हाती घेतला होता. त्याचाच महत्वाचा भाग होता मधुमित्र या संस्थेच्या मुख्यपत्राचा विस्तार. लॅबोरेटरीच्या छोट्या हिरवट कागदावर त्यासाठीचं टिप्पण होतं. १५ ऑगस्ट १९८७ ला प्रसिद्ध केलेला मधुमित्रचा पहिला अंक बरोबर होता. त्यानंतर त्या अंकाचं द्वैमासिकात रुपांतर झालं. तो अंकही पाहिला. आता संपादक म्हणून डॉ. गोडबोले भूमिका मांडत होते, अंक मासिक स्वरूपात काढण्याची. आधुनिक तंत्रज्ञान वापरून त्याला ‘प्रोफेशनल टच’ देण्याची.

पहिला अंक

१ मे २०१३

सत्तरीतल्या ‘तरुण’ संपादकाने पहिल्या अंकाचा विषय घेतला होता ‘२० ते ३५ वयोगटातील मधुमेह’. तरुण पिढी व्यायामाकडे दुर्लक्ष करते. बाहेरचे पदार्थ खाण्यावर या मंडळींचा भर असतो. याबद्दल संपादक म्हणून आणि व्यक्ती म्हणूनही डॉक्टरांचा तक्रारीचा सूर नव्हता. ‘वाटतं हो तारुण्यात. तरुणपणीच काय, म्हातारपणीसुद्धा करावं असं कधीतरी’ अशा मोकळ्या संवादातून अंक आकाराला येत होता.

मधुमेही म्हणजे ज्येष्ठ लोक अंक वाचणार. संपादकही ज्येष्ठ. सारासार विचार झाला आणि

बालमधुमेही असूनही यशस्वी वेगवान गोलंदाज असणारा वासिम अक्रम इन्सुलिन पंप वापरत असे. मधुमेहाविषयी जनजागृती करणाऱ्या अनेक कार्यक्रमात त्याचा सहभाग असतो. अशाच एका कार्यक्रमात त्याच्याशी बोलताना डॉ. गोडबोले.

आर्टिस्टने कवऱ्हला साधा योगा करतानाचा एक फोटो लावला. तसा डॉ.गोडबोलेंचा निरोप आला, अंक प्रेक्षणीय व्हायला हवा. वयस्कर लोक आधीच व्याधीने त्रासलेले असतात. निदान अंकातले चेहरे बघून बरे वाटेल असे तरुण, फ्रेश चेहरे लावा.'

त्यावेळी उंचावलेल्या भुवया डॉक्टर कळत गेले तसतशा जागेवर आल्या. दोन तरुण मुली मॉर्निंग वॉकला जातानाचा फोटो अंकाच्या मुखपृष्ठावर आला.

विषयातलं नाविन्य

मधुमेहींना मधुमेहाबद्दल अधिकाधिक नवीन, शास्त्रीय माहिती देण्याचा मधुमित्र मासिकाचा उद्देश होता. बदल हवा म्हणून डॉक्टर अनेकदा अंकासाठी काही विनोद शोधायचे.

'सकाळी उठून भटकायचं आहे

जाड लोकांच्या यादीतून सटकायचं आहे...'

मिटींगमधे अशा ओळी वाचल्या जायच्या आणि बघा... बघा... म्हणत अनेकदा ते स्वतःही हसत मनमोकळी दाद द्यायचे.

विषयाचं नाविन्य आणि मधुमेहींची गरज याचा ताळमेळ मधुमित्रच्या प्रत्येक अंकात साधला जात होता.

डॉ. गोडबोले एक ब्रॅड

नमस्कार, मी डॉ. गोडबोलेंकळून बोलतेय/ बोलतोय....समोरची व्यक्ती पदाने, मानाने कितीही मोठी असली तरी या फोनवर आपलेपणाने बोलायची. संपादकीय टीमनं नेहमीच हा अनुभव घेतला. तज्ज डॉक्टर, गोडबोले डॉक्टरांचा फोन आला म्हणून भेटायला लॅंबमधे यायचे. उद्योजक, व्यावसायिकदेखील गोडबोले नावाचा आदर करायचे. वर्तमानपत्र, किंवा शोध

निबंधांसाठी त्यांचं मत मागितलं जायचं. 'डॉ. गोडबोले बोलतोय' या शब्दाचं वजन मात्र नेहमी जाणवायचं.

मदतीचा हात

मंगेश ससे नावाच्या मुलाला मधुमेहासंबंधित व्याधी होती. नगरच्या पुढे असणाऱ्या छोट्याशा गावात जाऊन त्या छोट्या मुलाला भेटायचं, त्यांची आर्थिक परिस्थिती बघायची असं डॉक्टरांनी ठरवलं. लांबवर त्याचं घर शोधत जाऊन त्या कुटुंबाच्या अडचणी समजावून घेतल्या. त्यानंतर त्याची कव्हर स्टोरी बनवायची ठरलं. त्या लेखामुळं मंगेशला अनेकांनी आर्थिक मदत केली.

तीन अवयवांचं एकाच वेळी प्रत्यारोपण होण्याची घटना पुण्यात पहिल्यांदा घडली. डॉक्टरांच्या वाचनात येताच ते स्वतः दीनानाथ हॉस्पिटलमधे जाऊन ती शस्त्रक्रिया करणाऱ्या डॉ. वृषालीना भेटले. नव्या गोष्टींची माहिती घेताना स्वतःचं ज्येष्ठत्व आड येऊ द्यायचं नाही हे तत्त्व डॉ. गोडबोलेंच्या बाबतीत नेहमीच दिसत होतं. शस्त्रक्रिया झालेल्या डॉक्टर भेटले. डॉ. गोडबोलेंच्या प्रेमळ मनाला पवनशेजारी उभ्या असलेल्या आईची घालमेल २ मिनिटांच्या छोट्या भेटीतही समजली. डॉक्टरांच्या शब्दांनी तिला धीर आला. नंतरच्या मधुमित्र अंकाचा मुख्य विषय अर्थातच पवनवर होता. एके दिवशी डॉ. गोडबोलेना फोन आला, पवन बोलतोय, मला नोकरी मिळाली. मी लग्न करतोय.

विषयांची निवड

'मधुमेहींनी जीवन आनंदात करे घालविता यईल, याचा नवीन वर्षात संकल्प करावा' मधुमित्रच्या प्रत्येक अंकात अशी प्रॅक्टिकल एक तरी सूचना असायचीच. दिवाळी विशेषांक असेल तर, गोड पदार्थ खा, पण प्रमाणात असा सल्ला होता.

'पावसाची सर सर्वानाच आनंदायक वाटते, अशी पावसाळ्यातल्या अंकातील संपादकीयची सुरुवात असायची. आणि मधुमेह असला तरी फुलं पाहण्याचा मोह टाळू नये असा सल्ला संपादकीय संपत्ताना असायचा.

एके दिवशी डॉक्टरांनी सुविचाराचं पुस्तक आणलं. यातला एक सुविचार प्रत्येक अंकात घेऊ, डॉक्टरांनी संपादकीय मंडळाला सुचवलं.

मधुमेहींसाठी आहार आणि व्यायाम महत्वाचाच. त्यानुसार मधुमित्रच्या अंकात त्या विषयावरची माहिती यायलाच हवी. पण लोकांना विरंगुळा हवा, त्यांची मानसिकता नीट रहायला हवी, अंकासाठी असा विचार करायलायच हवा....डॉ. गोडबोलेंचा संपादक म्हणून २७ वर्ष हा आग्रह होताच. मधुमित्रच्या प्रत्येक अंकात तो दिसतो.

इन्सुलिन पंपासारख्या विषयावर लेख करतानाही आधी इन्सुलिन पंप विकणाऱ्या व्यक्तीला भेटायचं, मग इन्सुलिन पंप वापरणाऱ्या व्यक्तीला भेटायचं. तो अंक होता होता, वासिम अक्रम इन्सुलिन वापरत होता, असा काही संदर्भ कळायचा. मग त्याचा शोध. हा शोध अनेकदा टिळकांना मधुमेहाचा त्रास होता अशा जुन्या गोष्टींपर्यंत पोहोचायचा. महिला दिन, फार्दस डे, मदर्स डे, बालिका दिवस अशा निमित्ताने मधुमित्रचे

अनेक अंक विशेषांक झाले. त्या प्रत्येक वेळी आपल्या जनसंपर्कातून नवीन उदाहरणांची जोड घायचा डॉ. गोडबोलेंनी प्रयत्न केला. सतत नवीन लोकांना भेटताना, संदर्भ गोळा करताना मधुमित्रचे संपादक थकायचे नाहीत. ‘गंजण्यापेक्षा झिजणं बरं’ अशा शिर्षकाखाली मधुमित्रचं एक संपादकीय लिहिलं होतं. डॉक्टर गोडबोले नेहमीच कृतीतून ते दाखवून देत आले.

डॉ. प्रकाश आमटेंच्या हेमलकसा इथल्या लोकबिरादरीमधे एकदा डॉक्टरांनी सहकाऱ्यांबोबर भेट दिली.

“तिथल्या लोकांमधे किती वेगळ्या परंपरा आहेत. ही बघा, मुंग्यांची चटणी असं म्हणून तिथले फोटो डॉक्टर सगळ्यांना दाखवत होते. मोबाईलवर पहिल्यांदाच त्यांनी इतके फोटो काढले होते. त्यातला एक फोटो आवर्जून दाखवत ते म्हणाले, ‘मधुमित्रच्या कव्हरसाठी काढलाय मी हा फोटो.’

निसर्ग, व्यायाम, संशोधन, औषध, अनुभव या बरोबरीने आणखी एक विषय मधुमित्रमध्ये नियमित येत राहिला, आहार. आहाराच्या कोर्सला अंकातील पान जोडून घेण असो किंवा चांगल्या आहारतज्जांचे सल्ले असो...एक संपादक एका मासिकाचे मार्केटिंग, अधिक लोकांपर्यंत दर्जेदार अंक पोहोचणं या सगळ्याच बाजूने आणि सतत विचार करत होता.

मल्टिस्किंग

एकाच वेळी लॅबमधे बसून रक्तातले दोष शोधणं, त्याचवेळी मासिकातल्या चुका सुधारणं, एखाद्या कर्मचाऱ्याला अचानक सुट्टी का घेतली म्हणून जाब विचारणं, किती काम करता तुम्ही...असं कौतुकही करणं, काळजी करू नका असा दिलासा देणं, स्वतः ठेवलेली शिस्त दाखवणं, त्याचे दाखले देणं, बागेतली फुलं आठवणीनं भेटणाऱ्या व्यक्तीला देणं, नाविन्याचा शोध आणि जुन्यातलं चांगलं जपण....

मधुमित्र वर्षानुवर्षे याच मल्टिस्किंगमधून तयार झाला.

शतायुषी

‘कमाल आहे तुमची. या वयात पर्स तयार करून अमेरिकेला पाठवता.’ शंभरी पूर्ण केलेल्या औंधमधल्या एका आर्जीना पंच्याहतरीमधला ‘तरुण’ सांगत होता. शंभरीनंतर लोक कसे आनंदी जीवन जगतात, कोण एकटे राहतात, कोण गिटार वाजवतात... अंकात मुलाखत असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीकडे जाऊन बघून मगच प्रत्येक व्यक्तीची मुलाखत तयार झाली. इतिहासात शंभरी पार केलेले कोण आहेत अशा अनेक गोष्टी शोधून तो अंक तयार झाला.

काळासह बदल

खिळे जुळणी पद्धतीने छपाई होण्याच्या काळात मधुमित्रचा पहिला अंक तयार झाला. ट्रैमासिक मग मासिक या प्रवासात नव्या तंत्रज्ञानाची साथ घ्यावी लागली. तिथपासून सुरु झालेला प्रवास वेब एडिशनपर्यंत आला होता.

डॉ. गोडबोलेंचा निरोप आला. आता छपाई करून अंक तयार करणं कठीण होतंय. नव्या पिढीला इंटरनेटद्वारे पाहता येईल असा अंक तयार करायचा आहे. मासिकाचं वेब एडिशनमध्ये त्यांना रूपांतर करायचं होतं. त्यातला अनुभव त्यांना जाणून घ्यायचा होता. आणि त्यासाठीची भेट झाली...अखेरची

डॉ. रमेश गोडबोलेंच्या आयुष्याच्या प्रवासातूनच मधुमित्र मासिक घडत गेलं. तो प्रवास पाहताना त्यांनीच एका संपादकीयमध्ये लिहिलेल्या ओळी दिसल्या ...

या जन्माचे व्रत ऐसे की

आत्मसुखाचा लळा नसावा

कार्यमग्नता हे प्रभुपूजन

दहसमासी हाच विसावा

डॉ. सुभाष काळे, एम.डी.

सन्मित्र सर्व जिवांचा

डॉ. गोडबोले या माझ्या सुहदाचे खरे नाव 'निसर्गसेवक डायबेटिक असोसिएशन' असेच लौकिक अर्थात होते. ते या दोन संस्था व स्मृतिवन या प्रकल्पांशी पूर्णपणे एकरूप झालेले होते. किंवद्भुत तीच त्यांची खरी ओळख होती. वैद्यकीय शिक्षण व नंतर पॅथॉलॉजी लॅबोरेटरीमधील काम हे त्यांनी उत्कृष्टपणे केले. पण त्यांचे मन खरे रमत असे या तीन कार्यामध्ये. निसर्गसेवक व स्मृतिवन ही त्यांनी पाहिलेली व साकारलेली त्यांची स्वप्ने होते. डायबेटिक असोसिएशन या संस्थेची धुरा त्यांनी १९९०पासून अंगावर घेतली व समर्थपणे पेलली. तत्पूर्वी १९६०च्या दशकात डॉ. श्री. शां. आजगावकर यांच्या प्रोत्साहनाने पुणे येथे डॉ. मा. पु. जोशी, श्री. वि. म. देवल, डॉ. टी. एस. पाटणकर व डॉ. ह. वि. सरदेसाई यांनी डायबेटिक असोसिएशनच्या पुणे शाखेचे रोप लावले, डॉ. मनोहर घारपुरे यांनी त्याचा सांभाळ करून ते वाढवले आणि ते १९९०च्या सुमारास डॉ. रमेश गोडबोले यांच्या हाती दिले. त्यानंतर त्या रोपाचे रूपांतर सुंदर वृक्षामध्ये होऊन त्याला फुले व फळे आली ती गोडबोले यांच्या उत्साहपूर्ण कार्यामुळे!

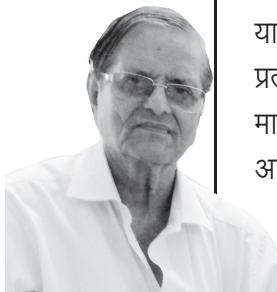
नव्या कल्पना व उपक्रम अमलात आणून त्यांनी असोसिएशनची व्यासी वाढवली. मधुमेही व त्यांचे कुटुंबीय यांचे प्रशिक्षण, बाल-मधुमेहीचे पालकत्व, सहली, शिविरे, या सर्व त्यांच्याच कल्पना होते. त्या त्यांनी प्रत्यक्षात आणल्या. 'मधुमित्र' हे वैशिष्ट्यपूर्ण मासिक काढण्याची त्यांची कल्पना त्यांनी आर्थिक अडचणीतून वाट काढून तडीस

नेली आणि मासिकास स्थैर्याबरोबरच सुंदर रूप दिले. डायबेटिक असोसिएशनचे सारथ्य करताना गोडबोले यांना किती अडथळे पार करावे लागले हे मी जवळून पाहिले आहे.

त्यांच्या स्वच्छ व पारदर्शक चारित्र्याचे प्रतिबिंब असोसिएशनच्या कार्यामध्ये उमटल्यामुळे देणगीदारांना पूर्ण विश्वासाने मदत करावीशी वाटली. गोडबोल्यांनी एक ओळ लिहून देणगीसाठी साद घातली की छोट्या-मोठ्या देणग्यांचा ओघ सुरु होई. तो आजही चालू आहे. संस्थेतील सहकारी, कर्मचारी, मधुमेही व इतर अशा टीमला त्यांनी आपल्याबरोबर नेले ते त्यांच्या अद्वितीय अशा नेतृत्वगुणामुळेच!

डॉ. रमेश आणि मी पुण्याच्या बी. जे. मेडिकल कॉलेज व ससून हॉस्पिटलमध्ये एकाच सुमारास शिकत होतो. आमचे विषय भिन्न असले तरी दुपारी जेवणाचा डबा खाताना गप्पा होत. त्या वेळी त्यांच्या मृदु स्वभावाची व लोकसंग्रह करण्याच्या आवडीची ओळख झाली. पुढे डायबेटिक असोसिएशनच्या कार्यामध्ये मी त्यांना माझ्या परिने शक्य तेवढे साहाय्य केले.

आज डॉ. रमेश गोडबोले म्हणजेच निसर्गसेवक व डायबेटिक असोसिएशन या संस्था असे समीकरण झाले आहे. अशा या माझ्या, तसेच मधुमेहीच्या, त्यांच्या कुटुंबीयांच्या आणि निसर्गातील वृक्षवेली, पशुपक्षी या सर्वांच्या सन्मित्रास माझी श्रद्धांजली!

मेधा जोशी, कार्यवाह, 'निसर्गसेवक'

द्रष्टा पर्यावरणरक्षक हरपला

'निसर्गसेवक' संस्था मार्च १९८७मध्ये स्थापन झाली तेव्हा डॉ. रमेश गोडबोले संस्थेचे आश्रयदाते होते. १९९२मध्ये ते संस्थेचे कार्याध्यक्ष झाले. त्यांची पैथॉलॉजिकल लॅब, पक्षिनिरीक्षणाचा छंद, डायबेटिक असोसिएशनच्या सचिवपदाची मोठी जबाबदारी, हे सर्व असतानाही कार्याध्यक्षाची जबाबदारी स्वीकारणे अवघड व जिकिरीचे होते. परंतु सहजतेने हीही जबाबदारी स्वीकारून, सर्व कार्यकर्त्यांना बरोबर घेऊन समर्थपणे त्यांनी पेलली.

'निसर्गसेवक'चा मुख्य प्रकल्प म्हणजे स्मृतिवन. नापीक जमिनीवर वृक्षसंवर्धन करणे अवघड, कष्टाचे होते. कमी पैशात सगळ्या गोष्टी करायच्या होत्या. सर्व कार्यकर्त्यांच्या मदतीने ते काम मार्गी लावून संस्थेच्या ध्येयधोरणाशी सुसंगत अशा अनेक कल्पना डॉक्टरांनी राबवल्या.

स्मृतिवनात लोकसहभागातून वृक्षसंवर्धन ही योजना राबवली होती. त्यांच्या परिवारातील व परिचितांनी मोठ्या संख्येने यात भाग घेतला. गोडबोले कुटुंबीयांनी वरचेवर देण्याही दिल्या. काशिनाथ पंडित हे त्या वेळी उपाध्यक्ष होते. अशिविनी पंडित वृक्षदानाची सर्व व्यवस्था बघत होती. मी डॉक्टरांच्या आग्रहामुळे कार्यवाह झाले होते. काय काम असते हे माहीत नसल्यामुळे आत्मविश्वास नव्हता. तेव्हा डॉक्टरांनी त्यांच्या तळमजल्यावरील लॅबच्या एका खोलीत दुपारी १ ते ३ निसर्गसेवकच्या कामासाठी बसण्याची सोय केली. तिथे एक संस्थेचे कपाटही ठेवून घेतले. अशिविनी व मी तिथे बसत असू लॅबमधून घरी जाण्यापूर्वी ते खाली येऊन आमच्याशी चर्चा करत. सर्व काम व्यवस्थित करण्याबद्दल ते दक्ष असत. स्मृतिवनातील वृक्षदानाची घडी व्यवस्थित बसल्यावर वनस्पतिनिरीक्षण

व पक्षिनिरीक्षण यासाठी त्यांनी सहलींची कल्पना मांडली. सर्वांनी ती उचलून धरली.

या सहलींची सर्व व्यवस्था चोख असायची. बरोबर वनस्पतितज्ज्ञ - पक्षितज्ज्ञ असायचे, केटररही असायचे. त्यामुळे सुग्रास भोजन, अल्पोपहार, वनस्पती व पक्षिविषयक ज्ञान यामुळे या सहलींचा प्रतिसाद उत्तम होता. यामुळे सभासदही खूप वाढले.

स्मृतिवनात शालेय विद्यार्थ्यांची खुली शिबिरे घेण्यास सुरुवात झाली. वर्तमानपत्रात निवेदन देऊन ही शिबिरे घेतली जात. दर वेळी शिबिराचे स्वरूप काय, व्यवस्था काय-काय केली, याची ते बारकाईने चौकशी करत. स्वतः भेट द्यायला येतच; बरोबर लहान मुलांना मार्गदर्शन करण्यासाठी परिचित तज्जांना घेऊन येत. मग त्यांनी यासाठी चौथरा करून घेतला. त्यावर लहान-मोठ्यांची अनेक शिबिरे झाली.

काही दिवसांनी त्यांचे नातेवाईक किशोर आपटे मुंबईहून पुण्यात स्थायिक झाले. आल्याबरोबर डॉक्टरांनी त्यांना सभासद करून घेतले. ६८व्या वर्षीही त्यांना आवड व उत्साह होताच. त्यांनी डी.एड. कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांसाठी पर्यावरणरक्षणविषयक कार्यक्रम सुरु केले. खरे तर डॉक्टर त्यांचे भाचेजावई. पण आपटेकाकांना डॉक्टरांना कल्पना पसंत पडेपर्यंत दडपण असे. पण, सगळ्याचे कार्यकर्ते पर्यावरणरक्षणाविषयी जागरूक असत, त्यामुळे त्यांनी सुचवलेल्या सगळ्या कल्पना प्रत्यक्षात आणण्यासाठी डॉक्टर प्रोत्साहन देत.

एका व्याख्यानात मा. प्रतापराव पवार यांनी वारकर्यांनी पालखीबरोबर जाताना बिया पेराव्यात, असं सांगितल्याचे मी म्हटले. तर ती कल्पना सगळ्यांनी उचलून धरली. महेंद्र घारेंनी विविध देशी

वृक्षांच्या बिया पुरवल्या. आम्ही सर्वांनी पाकिटे तयार केली. वारकरी जिथे मुक्काम करतात तिथे जाऊन त्या दिल्या. शिवाय, दिवे घाटाच्या सुरुवातीला पालखी मुक्कामीही पाकिटे वाटली. नव्या पेठेतील विडुल मंदिरात डॉक्टर स्वतः आले होते. वारकर्यांना आपल्या गावात पेरण्यासाठी त्यांनी बिया वाटल्या.

पुढल्या वर्षे त्यांनी आठवणीने सांगितले की, आता तुम्ही परत त्या मंदिरात जाऊन त्या बियांचे काय झाले, ते विचारा. खरोखरच वारकर्यांनी त्या आपल्या गावात लावल्या होत्या. त्याची रोपं तयार झाली होती.

संस्थेला १० वर्षे पूर्ण झाल्यावर त्यांनी दशवार्षिक अंक काढण्याची कल्पना मांडली. प्रकाशनाला अनेक मान्यवर आपणहून आले होते. त्यानंतर त्रैमासिक काढण्याच्या त्यांच्या कल्पनेबद्दल आम्ही सगळे सांशंक होतो. पण त्यांनी ती नेटाने लावून धरली. पूर्णपणे लक्ष घालून प्रत्यक्षात आणलीच आणि ती माहितीपूर्ण आणि लोकप्रियही केली.

एका वर्षी तर कचरा विशेषांकही निघाला होता. त्याला धरूनच कचरा व्यवस्थापनासाठी मार्गदर्शक कार्यक्रमही केला.

स्मृतिवन व स्मृतिउद्यानाचे क्षेत्र संपल्यानंतर आता पुढे काय? कारण पुण्यात असे क्षेत्र मिळणेच कठीण! मग त्यांनी ‘फील्ड बॉटनी’ कोर्सची कल्पना मांडली. डॉ. विनया घाटे या आघारकर संशोधन संस्थेतच होत्या. त्यामुळे तिथे हा कोर्स सुरु झाला. दर वर्षी याला उत्तम प्रतिसाद असतो. त्यानंतरही हे विद्यार्थी वृक्षपरिचयासाठी क्षेत्रभेटी देत असतात. आता कोरोनामुळे यावरही बंधने आली आहेत.

त्याच वेळी डॉ. विनया घाटेंनी भोरजवळील जयतपाड गावच्या देवरायांचे सर्वेक्षण व वृक्षसंवर्धन करण्याचा प्रस्ताव आणला. डॉक्टरांनी त्याची पूर्ण चिकित्सा करून राजीव पंडित, शीला परळीकर, अश्विनी पंडित यांचे कायमचे सहकार्य आहे का, हे पडताळून त्याला मान्यता व प्रोत्साहन दिले. स्वतः जाऊन पाहणी केली आणि गावकर्यांच्या

एका वर्षी डॉक्टरांनी एक नवीन कल्पना मांडली : ‘वटपौर्णिमेला महिला बाजारातून वडाची फांदी आणतात आणि दुसऱ्या दिवशी कचन्यात टाकून देतात. त्याएवजी संस्थेतर्फे त्यांना एक रोप द्यायचे. वर्षभर त्यांनी ते जोपासायचे. पुढल्या वर्षी योग्य ठिकाणी ते लावायचे किंवा संस्थेकडे ते आणून द्यायचे. आपण त्याची व्यवस्था करू.’ पन्नासेक महिला भाग घेतील, असा अंदाज होता. त्याप्रमाणे कार्यकर्ते रोपं तयार करण्याच्या कामाला लागले.

पण दिवसेंदिवस इच्छुकांचा आकडा वाढून तो ३५० पर्यंत गेला. मग मनपा व खासगी रोपवाटिका इथून रोपे आणावी लागली. ‘फक्त बायकाच का? आम्हीसुद्धा लावू झाड,’ म्हणून पुरुषांनीही यात भाग घेतला होता. मा. वंदना चव्हाण यांच्या उपस्थितीत हा कार्यक्रम खूप चांगला झाला होता.

पुढच्या वटपौर्णिमेला लोकांनी आणून दिलेली रोपे स्टेट बैंकेच्या सहकार्याने पौड रस्त्यावर लावून घेण्यात आली. अरविंद गोडबोले यांच्या उत्सव मंगल कार्यालयात हा कार्यक्रम झाला. डॉक्टरांनी यासाठी खूप कष्ट घेतले होते.

सहकार्याने हे काम हाती घेतले.

या पाच-सहा वर्षांत संस्थेचे तीन-चार खंदे कार्यकर्ते गेले. मोठी हानी झाली. आता अक्समात हा आघात झाला. या वर्षांचा विशेषांक छपाईपूर्वी तपासण्यासाठी म्हणून त्यांची प्रत डॉक्टरांकडे दिली होती. त्याच अंकात त्यांच्याविषयी व ‘निसर्गसेवक’ वर नितांत प्रेम करणाऱ्या त्यांच्या दोन्ही बंधूविषयी श्रद्धांजली अर्पण करण्याची वेळ यावी, हे आमचे दुर्दैव! गोडबोले कुटुंबीयांच्या दुखात आम्ही सर्व जण सहभागी आहोत. ■■■

डॉ. श्रीराम गीत, विद्यार्थी

पाहता क्षणीच लक्षात राहिलेले अध्यापक

सुमारे ५३ वर्षांपूर्वी टिळक आयुर्वेद महाविद्यालयात एक गोरीपान, देखणी, घारी, दिसायला आकर्षक अशी व्यक्ती आमच्या वर्गात शिकवायला दाखल झाली. मोजकेच; पण नेमके बोलणे, मुदु आवाज, विद्यार्थ्यांना आकलन झाले आहे वा नाही, याचा अंदाज घेत विषय पुढे नेणे यातूनच माझा प्रथम गोडबोले सरांशी परिचय झाला. शेठ ताराचंद रुणालयात मानद पॅथॉलॉजिस्ट म्हणूनही त्यांनी त्या काळात भूमिका बजावली होती. विद्यार्थी म्हणून निर्माण झालेली ओळख सरांच्याकडे अखेरीपर्यंत टिळून होती. माझ्या बँचला ५० वर्षे झाली तेव्हा झालेल्या रियुनियनला माजी अध्यापक म्हणून ते आवर्जून उपस्थित होते. एवढेच नव्हे; तर त्या दिवशी जमलेल्या जवळपास सर्वांना नावाने हाक मारून त्यांनी आम्हांला चकितही केले होते.

१९७०च्या आसपास पर्वती गावात सुरु केलेल्या छोट्याशा युनिटपासून रवी बिल्डिंगमध्ये प्रशस्त जागेत गेलेल्या गोडबोले लॅंबोरेटरीचे एक वेगळेच वैशिष्ट्य येथे नोंदवणे गरजेचे आहे. रक्त घेण्यापासून ते रिपोर्ट मिळेपर्यंत पॅथॉलॉजिस्टचे तोंड पाहायला मिळणे जरा कठीणच! याला अपवाद गोडबोले सरांचा कायमच राहिला. गेली काही वर्षे त्याच इमारतीतील तळमजल्यावर सुहास्य वदनाने त्यांचे चार शब्द ऐकून मगच रिपोर्ट प्रत्येकाच्या हातात पडत असे.

कॉर्पोरेट पद्धतीच्या वळणाने १९९०नंतर सर्वच निदान-चाचण्या करणाऱ्यांवर संक्रांत आली. याला पूर्णपणे अपवाद ठरली गोडबोले लॅंबोरेटरी. हे गेल्या ५० वर्षांच्या वैद्यकीय

माता अमृतानंदमार्थी मठ निगडी येथील शिबिरात १ सप्टेंबर २०१३

इतिहासातील ठळक उदाहरण आहे.

सध्याचे संजीवन रुणालय (धोंडुमामा साठे होमिओ कॉलेज) चालवण्याचा एक छानसा प्रयोग सरांनी काही सहकाऱ्यांबरोबर केला होता. त्या काळात तो नवीनच होता. मात्र, व्यवस्थापन मंडळाने त्यांना त्यात टिकू दिले नाही, हे दुर्देवच!

डायबेटिक असोसिएशन व निसर्गमित्र हे दोन त्यांचे ध्यास व श्वास होते. पुण्यातील मोठ्या सोसायट्यांमध्ये जाऊन डायबेटिस चेकअप कसा करावा यावर चर्चा करण्यासाठी सर थेट माझ्या घरी येऊन गेल्याची आठवण, त्यांनी घेतलेला ध्यास किती तीव्र होता, हे सांगून जाते.

ज्ञान प्रबोधिनी संचालित संजीवन रुणालयाशी माझा थेट संबंध आल्यावर कधीही सर भेटले तर त्याबद्दल आवर्जून चर्चा होत असे. त्यात वैद्यकीय नेमकेपणा असेच; पण विद्यार्थ्यांप्रति असलेली आपुलकीसुद्धा जाणवत असे. सरांचे असे अचानक जाणे चटका लावणारे आहे. सारा जुना काळ समोर सरकत गेला, त्याची ही छोटीशी नोंद!

डॉ. अमित वाळिंबे, कार्यकारिणी समिती सदस्य, डी.ए.आय., पुणे

अनुभवाचा सळ्ळा संपला...

शुक्रवारी (२३ एप्रिलला) पहाटे सरांच्या निधनाची बातमी आली आणि मन सुन्न झाले. एका ऋषितुल्य व्यक्तिमत्त्वाचा इतका अचानक अस्त व्हावा, यावर विश्वास बसत नव्हता.

सरांची आणि माझी ओळख १९९९पासूनची. डॉ. सुचेता अय्यरनी सुचवल्यानुसार डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडियाच्या बालमधुमेही विभागामध्ये काम करण्यास मी सुरुवात केली. महिन्यातून एकदा रविवारी दुपारी २ वाजता आम्ही रुग्णांना तपासून त्यांना मार्गदर्शन करत असू. या कार्यक्रमास सर अधूनमधून येत असत. त्यानिमित्ताने सरांची ओळख झाली आणि सहवास वाढत गेला. संस्थेमध्ये विविध कार्यक्रमाच्या निमित्ताने भेटी वाढल्या आणि त्यांच्या अनुभवाचा आम्हां सर्वांना फायदा होत गेला.

‘तू नव्या जोमाचा आहेस, त्यामुळे तुझ्याकडून आमच्या खूप अपेक्षा आहेत,’ असे ते म्हणायचे. संस्थेच्या विविध गोष्टी त्यांनी मला अक्षरशः बोटाने धरून शिकवल्या. संस्थेच्या मासिक व्याख्यानांची जबाबदारी त्यांनी माझ्यावर सोपवली. पण त्यासाठी मार्गदर्शनासाठी ते सतत बरोबर असल्याने कार्यक्रमामध्ये त्यांच्या उपस्थितीमुळे एक प्रकारे आधार वाटायचा. यामध्ये नियोजन, वक्तशीरपणा आणि प्रत्यक्ष सादरीकरण या गोष्टी मी शिकू शकलो. मधुमेहाविषयी सामाजिक प्रबोधन कसे करावे, हे मी सरांकडून या कार्यक्रमांमधूनच शिकलो. याबाबतीत गोडबोले सर माझ्यासाठी गुरुस्थानी आहेत, असे म्हणे जास्त सयुक्तिक होईल.

पुण्यातील सामाजिक कार्यक्रमांमध्ये सर

मला नेहमीच बरोबर घेऊन जायचे. तसा मी वयाने आणि अनुभवाने खूपच लहान होतो. एकदा जागतिक मधुमेहदिनानिमित्त लायन्स क्लबच्या एका कार्यक्रमात व्याख्यान देण्यासाठी त्यांनी मला संधी दिली आणि प्रोत्साहित केले. तसेच बार्शी डायबेटिक असोसिएशनच्या उद्घाटन कार्यक्रमासाठी आम्ही दोघे एकत्र गेलो होतो. त्यामध्ये आम्ही दोघांनी मधुमेहावर प्रबोधनपर व्याख्यान दिले होते. जवळजवळ दोन दिवस आम्ही एकत्र होतो. त्या वेळी त्यांच्याशी भरपूर गप्पा झाल्या आणि अनुभवाचे बोल ऐकण्याचे भाग्य मला मिळाले. माझ्यासारख्या बन्याच नव्या डॉक्टरांना प्रोत्साहन देऊन त्यांनी मोठेपण देण्यामध्ये सरांचा मोठा वाटा आहे.

सुरुवातीला मी बालमधुमेही विभागात आणि प्रौढांची शुक्रवारची ओपीडी असे काम करत होतो. मी संस्थेसाठी आणखी काहीतरी करावे, अशी त्यांची इच्छा होती. त्यानुसार सहकारनगरमध्ये एक संस्थेची शाखा चालू करण्याची विनंती केली. त्यांच्या ओळखीतूनच डॉ. बोरकर यांच्या दवाखान्यात ही शाखा चालत असे. त्यामध्ये माझी पत्ती डॉ. संगीताच्या लॅंबमधून तपासण्या केल्या जायच्या आणि मी रुग्णांना त्यानुसार सळ्ळा देत असे. तिलासुद्धा लॅंबचे व्यवस्थापन आणि नियोजन करण्यासाठी त्यांनी मार्गदर्शन केले होते. तिथेसुद्धा आम्ही काही प्रबोधनपर कार्यक्रम केले. अर्थातच, यासाठी सरांची उपस्थिती आणि मोलाचा सळ्ळा असायचाच.

संस्थेच्या कार्यकारिणीमध्ये मी सदस्य व्हावे आणि संस्थेच्या कार्यामध्ये हिरिरीने काम

करावे, असा मानस त्यांनी व्यक्त केला. त्यानुसार गेली कित्येक वर्षे समिती सदस्य म्हणून संस्थेच्या व्यवस्थापनामध्ये मी भाग घेतला. यामधूनसुद्धा सरांकडून बच्याच गोष्टी मला शिकायला मिळाल्या. फक्त रुग्णहितासाठीच नव्हे; तर डॉक्टरांसाठीसुद्धा शैक्षणिक कार्यक्रम करावे असा त्यांचा आग्रह होता. त्यानुसार डॉ. हर्षे सरांबरोबर आम्ही एक दिवसाची बरीच चर्चासित्रे आयोजित केली.

१४ नोव्हेंबर या जागतिक मधुमेह दिनानिमित्ताने मोठ्या प्रमाणावर कार्यक्रम करावा आणि समाज प्रबोधन करावे, अशी त्यांची इच्छा होती. त्यानुसार असे कार्यक्रम आम्ही गेली काही वर्षे आयोजित करत होतो. अशा कार्यक्रमांमध्ये ७००-८०० जण कार्यक्रमास उपस्थित असायचे. या कार्यक्रमांचे नियोजन खूप आधीपासूनच करून ते जास्तीत जास्त यशस्वी व्हावेत यासाठी ते प्रयत्नशील असत.

मधुमेहाविषयी शास्त्रीय माहिती लिखित स्वरूपात समाजार्थ्यत पोहोचावी म्हणून चालू असलेल्या 'मधुमित्र' मासिकाचे संपादन त्यांनी कित्येक वर्षे केले. त्यामध्येसुद्धा लेख लिहिण्यासाठी त्यांनी मला प्रोत्साहन दिले. 'मधुमेहाची ओळख' आणि 'मधुमेहाची गीता' या पुस्तकांचे संपादन करून त्यामध्ये नवीन माहिती अंतर्भूत करण्याची जबाबदारी त्यांनी माझ्यावर सोपाली. नंतर त्याबद्दल त्यांनी मला शाबासकीही दिली होती.

बालमधुमेही विभागावर आणि त्या रुग्णावर सरांचे विशेष प्रेम होते. त्यांच्यासाठी त्यांनी खूप मोठ्या प्रमाणावर देणग्या गोळा केल्या. जास्तीत जास्त मुलांना इन्सुलिन मोफत देता यावे, यासाठी त्यांनी विशेष प्रयत्न केले. कोरोनाच्या लॉकडाउनपर्यंत बालमधुमेहींच्या कार्यक्रमासाठी ते स्वतः रविवारी दुपारी येत असत आणि त्यांच्या अडचणी सोडवण्यासाठी मदत करत असत. या मुलांसाठी सूर्यशिंबिर, वढू-तुळापूर तसेच पाचगणी येथे आयोजित केलेल्या

शिंबिरांच्या आठवणी अजूनही ताज्या आहेत.

मधुमेहींसाठी दोन-तीन दिवसांची सहल आयोजित करण्यामध्येसुद्धा त्यांचा उत्साह कमालीचा होता.

कोणताही कार्यक्रम करताना त्यामध्ये नियोजन करून, टीपण्या काढून कार्यक्रम यशस्वी कसा करता येईल यासाठी सर प्रयत्नशील असत. त्यांचा उत्साह दांडगा होता आणि आडनावाप्रमाणेच त्यांची वाणी गोड होती. त्यामुळे आम्हां सर्वांवर तसेच रुग्णांवर त्यांचा उत्तम प्रभाव पडत असे.

कोरोना काळामध्ये वर्षभरामध्ये त्यांची भेट होऊ शकली नाही. परंतु डिसेंबरमध्ये एकदा ते माझ्या बिबवेवाडीच्या क्लिनिकमध्ये येऊन, गप्पा मारून व अनुभवाचा सळा देऊन गेले, याचे समाधान आहे. ती आमची शेवटची भेट ठरली.

कोळिड काळात मी दीनानाथ मंगेशकर रुग्णालयात खूप काम केले असल्यामुळे त्यावर 'मधुमित्र'मध्ये मी लेख लिहावा अशी त्यांची इच्छा होती. कामाच्या व्यापामुळे हे काम कठीण होते; पण त्यांनी सतत फोन करून प्रोत्साहित केल्यामुळे मी तो लेख लिहिला. लेख वाचल्यानंतर साधारणपणे २० मार्चच्या सुमारास त्यांनी मला फोन करून लेख उत्तम झाला आहे आणि असेच लेखन करत जा, असा सळा दिला. ती आठवण आणि कौतुकाची थाप माझ्यासाठी आयुष्यभराची ठेव राहील, हे निश्चित!

या आणि अशा बच्याच आठवणी डोळ्यांसमोर येतात आणि गोडबोले सर, आता परत कधीही भेटणार नाहीत, ही वस्तुस्थिती लक्षात येऊन डोळे पाणावतात. या आठवणीच आता आपल्याला पुढच्या आयुष्यात मार्गदर्शन करणार आहेत, याची जाणीव होते.

अशा या गोडबोले सरांच्या आत्म्यास सद्गती लाभो, हीच ईश्वरचरणी प्रार्थना!

डॉ. मुकुंद कन्हुर, नेत्रतज्ज्ञ, कार्यकारी समिती सदस्य, डी.ए.आय., पुणे

मृदू संवादांच्या स्मृती...

हेमलकसा येथे शिविरासाठी गेले असताना, डॉ. प्रकाश आमटे आणि मंदाताई यांना आदरपूर्वक अभिवादन करताना डॉ. गोडबोले मी १९७२मध्ये एम्बीबीएस पास झालो. पण त्या अगोदरपासूनच माझे गोडबोले लॅबोरेटरीमध्ये जाणे-येणे चालू होते. सरांची प्रयोगशाळा माझ्या घरापासून अगदी जवळच होती.

कन्हुर हे फार मोठे कुटुंब आहे. त्यांच्यातील पहिला डॉक्टर होण्याचे भाग्य मला लाभले. त्यामुळे परिवारातील कोणालाही काही आजार झाल्यास सगळे माझा सल्ला घेऊ लागले. गरजेनुसार लागणाऱ्या रक्त-लघवी इत्यादी तपासण्या गोडबोले लॅबमध्ये होत. सदगुरु श्री. स. स. गणपतराव महाराज कन्हुर यांच्यासुद्धा तपासण्या बन्याच वेळा गोडबोले लॅबमध्ये होत असत.

माझे बहुतेक सर्व रुग्ण रक्तचाचण्या, मोतीबिंदू शस्त्रक्रियेसाठी पात्रता तपासण्या गोडबोले लॅबमधूनच करून घ्यायचे. बन्याचशा रुग्णांना लॅबमध्ये रिपोर्ट तर मिळायचेच; पण त्याचबरोबर त्यांना असणाऱ्या व्याधी—जसे की, मधुमेह, हृदयरोग, व्यायामाचा अभाव इत्यादी—कायमच्या कमी करण्यासाठी सरांनी लिहिलेल्या उपयुक्त पुस्तिकासुद्धा मिळायच्या.

१९९३-१४मध्ये बी. जे. मेडिकल कॉलेजमधून उच्च शिक्षण घेऊन मी डोऱ्यांचा डॉक्टर झालो. डायबोटिक असोसिएशनमध्ये नेत्रतज्ज्ञ म्हणून काम केले, करतो. मधुमेहिंना कमीत कमी खर्चात सर्व सुविधा एका छताखाली मिळायात म्हणून डॉक्टर आग्रही होते. त्यांच्याच पाठपुराव्यामुळे अनेक तज्ज्ञ संस्थेमध्ये येत असतात. आणि आधुनिक साधने, चाचण्याही संस्थेच्या सभासदांना कमीत कमी खर्चात मिळत असतात.

शेवटी, आवर्जून लिहावी अशी गोष्ट म्हणजे लॅबमधून मिळणारे रिपोर्ट देताना सर मन लावून त्या रिपोर्टमध्ये काय कमी—जास्त आहे ते रुग्णाला समजावून देत व आजाराबाबत माहिती देऊन शहाणे करून सोडत. सर सर्वांशीच मृदु भाषेत बोलायचे व सतत हसतमुख असायचे. त्यामुळे रुग्णांची काळजी कमी व्हायची.

अशी ज्ञानसंपन्न व्यक्ती आपल्यातून गेल्यावर आपल्या सर्वांचे अपरिमित, कधीही न भरून येणारे नुकसान झाले आहे. कन्हुर परिवाराला सरांची उणीव सर्वांथाने जाणवत राहील.

मेधा पटवर्धन, सहकार्यवाह, डी.ए.आय., पुणे

माणसे जोडून घेणारे आदरणीय व्यक्तिमत्त्व

डॉ. रमेश गोडबोले म्हणजे डायबेटिक असोसिएशनचे सेक्रेटरी; परंतु सर्वेसर्वा, असेच म्हणावे लागेल. त्यांनी असोसिएशनवर अगदी स्वतःच्या मुलासारखे प्रेम केले, संगोपन केले आणि एक आदर्श संस्था म्हणून नावारूपाला आणले. सतत असोसिएशनचा विचार त्यांच्या मनात असायचा.

मला डॉ. गोडबोले यांच्यामुळे असोसिएशनमध्ये ३५ वर्षे काम करण्याचे भाग्य मिळाले. डॉक्टरांनी अनेक माणसे जोडली. सभासदांचा फायदा कसा होईल यासाठी सातत्याने प्रयत्न केले. त्यांच्या जनसंपर्कमुळे असोसिएशनला अनेक देणग्या मिळाल्या. लऱ्बचे काम सवलतीच्या दरात उपलब्ध करून दिले. 'मधुमित्र' मासिकाची

सुरुवात करून सतत त्यामध्ये सुधारणा करून आज एक उत्तम मासिक, ज्यामुळे सभासदांना मधुमेहाविषयी अद्यावत ज्ञान मिळेल यासाठी कष्ट घेतले. निवासी शिबिर, वार्षिक सहल यांचे आयोजन खूप विचारपूर्वक करून सभासदांचा आनंद वाढवला. बालमधुमेही विभाग अतिशय यशस्वीपणे सांभाळून बालमधुमेहीना इन्सुलिन पैसे न घेता (Free of Cost) देण्याची सुविधा उपलब्ध करून दिली.

अतिशय आदरणीय व्यक्तिमत्त्व अशा प्रकारे आपल्याला सोडून गेल्यामुळे डायबेटिक असोसिएशनचा अतिशय मोठा आधार हरपला. डॉ. गोडबोले यांची आठवण ठेवून संस्थेचे कार्य चांगल्या प्रकारे करणे हीच त्यांना खरी श्रद्धांजली! ■■■

दीप प्रज्वलन करून कार्यक्रमाचे उद्घाटन करताना डॉ. रमेश गोडबोले आणि संस्थेचे पदाधिकारी (मागे डावीकडून डॉ. ज. शं. तळवलकर, श्री विश्वास देवल डॉ. भास्कर हर्षे आणि सौ. मेधा पटवर्धन

परीक्षित देवल, खजिनदार, डॉ.ए.आय., पुणे

आपुलकीचं नातं

दिनांक २३ एप्रिल २०२१ रोजी सकाळी डॉक्टर रमेश गोडबोले यांच्या दुःखद निधनाचा मेसेज डॉक्टर हर्षे यांनी मला केला तेव्हा माझा विश्वासच बसेना! कारण साधारण १५-२० दिवसांपूर्वीच डॉक्टर गोडबोलेंचा मला फोन आला होता आणि आमच्या बराच वेळ गप्पा झाल्या. माझे आजोबा श्री. वि. म. देवल यांच्या त्यांनी अनेक जुन्या आठवणी सांगितल्या. त्या वेळी मनात आले... जरा कोरोनाचा प्रादुर्भाव कमी झाला की प्रत्यक्ष भेटून हे सगळे रेकॉर्ड करून ठेवावे. पण दुर्देवाने तशी संधी मिळाली नाही, याची खंत कायम राहील.

मी माझे शिक्षण संपवून २००३मध्ये भारतात परतलो तेव्हा माझे वडील श्री. विश्वास देवल हे संस्थेचे काम डॉक्टर गोडबोलेबरोबर बघत होते. माझे शिक्षण कॉम्प्युटर क्षेत्रामध्येच झाले असल्याने, वडिलांच्या सांगण्यानुसार संस्थेमध्ये कॉम्प्युटरसंबंधी जी मदत लागेल ती मी अधूनमधून येऊन करू लागलो.

डॉक्टरांना माझ्या आजोबांविषयी खूप आदर होता. ते नेहमी म्हणायचे, 'तुझ्या आजोबांच्या हाताखाली मी खूप शिकलो; आणि देवल कुटुंबातला एक तरी सदस्य संस्थेमध्ये असलाच पाहिजे.' त्यामुळे २०१७मध्ये वडिलांच्या निधनानंतर, जेव्हा डॉक्टरांनी मला 'कार्यकारी मंडळावर येशील का?' असे विचारले तेव्हा मी लगेच होकार दिला.

कार्यकारी मंडळाच्या मिटिंग्जना मी येऊ लागलो तेव्हा डॉक्टरांची कार्यपद्धती जवळून बघण्याची संधी मला मिळली. ते स्वभावाने

डायबेटिक असोसिएशनच्या कार्याचे महत्त्व सांगून संस्थेसाठी देण्या मिळवण्यात डॉ. गोडबोले यांचा मोठा वाटा आहे. अशा देण्यादारांविषयी डॉक्टर नेहमीच कृतज्ञता व्यक्त करत. दर वर्षी नियमित देण्यारे देण्यादार मा.

श्री. गोयल यांचा सत्कार करताना डॉ. गोडबोले

अतिशय मृदु असले तरी संस्थेच्या भल्यासाठी कठोर निर्णय घेताना त्यांनी कधी माघार घेतली नाही. अशा सेवाभावी लोकांबरोबर काम करायची संधी मिळाल्यामुळे मलाही अनेक गोष्टी शिकता आल्या.

कुरुलाही नवीन उपक्रम करताना ते म्हणायचे, 'आपल्या संस्थेची उद्दिष्टे काय आहेत ते लक्षात घ्या : मधुमेहाविषयी जनजागृती करणे, बालमधुमेहींना मदत करणे आणि गरीब मधुमेहींना मोफत उपचार करणे. या उद्दिष्टांमध्ये बसत असेल तर जरूर करा.'

गेली ४० वर्षे त्यांनी डायबेटिक असोसिएशनची धुरा अत्यंत यशस्वीरित्या सांभाळली. त्यांचा काम करण्याचा उत्साह एखाद्या तरुणालाही लाजवेल असा होता. डॉक्टर गोडबोलेंनी संस्थेसाठी दिलेले योगदान हे अनमोल आहे. त्यांच्या पश्चात संस्थेच्या कामात कुठेही खंड न पडू देता ते कार्य तसेच पुढे चालू ठेवणे हे एक मोठे आव्हान आहे आणि ती जबाबदारी स्वीकारणे हीच त्यांना खरी श्रद्धांजली आहे. ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास शांती देवो, ही प्रार्थना!

नीळकंठ खंडकर, कार्यालयीन सहकारी, डॉ.ए.आय., पुणे

एका तपाची साथ

“हॅलोSS, डॉक्टर रमेश गोडबोले बोलतोय. आपण नीळकंठ खंडकरच बोलताय ना!”

मी ‘हो’ म्हटले.

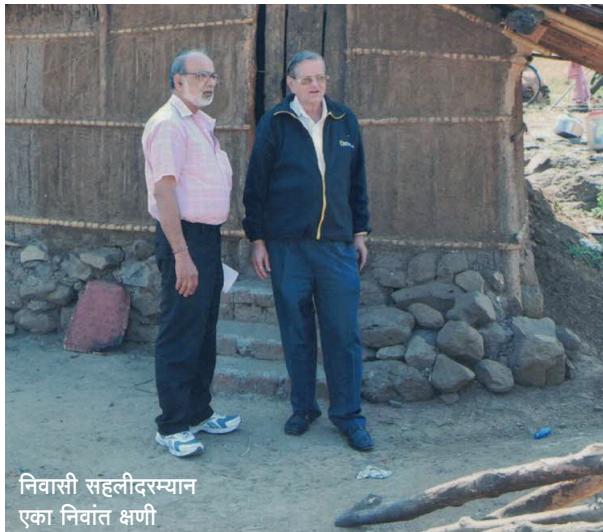
“आज १ फेब्रुवारी २०१०. तुमचा अर्ज माझ्यासमोर आहे. अलका टॉकीजच्या शेजारी गोडबोले लऱ्ब आहे. तिथे भेटायला येऊ शकाल का?”

त्याप्रमाणे मी त्यांना भेटलो. त्यांनी माझी ओळख करून घेतली. संस्थेची माहिती

सांगितली आणि “आजपासून नोकरीत रुजू होऊ शकाल का?” असे त्यांनी विचारले.

बोलण्यातील गोडवा, आपलेपणा येथूनच आमच्या सहप्रवासाला सुरुवात झाली. नोकरीत रुजू झाल्यावर लगेचच एक दिवसाची सहल होती - बारामती ॲग्रो टूरिझम... दिनांक १३ फेब्रुवारी २०१० रोजी त्यांच्याबरोबरचा पहिला प्रवास. सहलीतील इतके बारकावे त्यांनी सांगितले, की खूप गोष्टींचा आपण विचारही करू शकत नाही. प्रत्येक वेळी सहल असो की निवासी शिबिर; त्यांच्याबरोबर फिरणे म्हणजे आपल्या ज्ञानात भरच पडत असे. कोणत्या गोष्टींची माहिती नाही, असा विषयच त्यांच्याकडे नव्हता.

अनेक वेळा आमचे वाद व्हायचे; पण ते संथ पाण्यावर दगड टाकल्याप्रमाणे असायचे. ते दर वेळी म्हणायचे, ‘माझ्यापेक्षा पेशांशी

निवासी सहलीदरम्यान
एका निवांत क्षणी

तुमचा संबंध जास्त येतो. त्यांची तुमच्याबद्दल तक्रार येत नाही, म्हणून मला तुमच्यावर रागावता येत नाही.’

जवळजवळ एक तपाची साथ सोडण्यापूर्वी, सर्वांशी भेटून गप्पा मारून, दोन आठवड्यांपूर्वीच शेवटची भेट झाली.

आनंदवन, छत्तीसगढ, मालवण आणि शेवटची आठवणीतील सहल संगमनेर - अकोले (मागील वर्षी लॉकडाउनपूर्वीची सहल), त्यांच्याबद्दलच्या खूप आठवणी आहेत. त्या आता आठवणीच राहिल्या.

स्वतःपेक्षा इतरांची काळजी घेणे व संस्थेसाठी तळमळीने काम करणे एवढेच त्यांचे ध्येय होते. अशा या महामानवाला संस्थेसाठी निष्ठेने आणि तळमळीने काम करण्याची शपथ घेऊन आम्ही त्यांना आदरांजली वाहतो.

असोसिएशनचा आधाररत्नभ

२०१२मध्ये मी डायबेटिक असोसिएशनमध्ये लॅब टेक्निशिअन म्हणून रुजू झाले. तेव्हापासून ते आजपर्यंत मी गोडबोले सरांच्या मार्गदर्शनाखाली काम करत होते. त्यामुळे अचानक असे काही घडले यावर विश्वासच बसत नाही.

कामावर रुजू झाल्यावर रोज सकाळी सरांचा फोन यायचा. ते कामाबद्दल चौकशी करायचे, कोणाला काही अडचण नाही ना, हे विचारायचे. काही अडचण असली तरी सरांशी बोलल्यावर ती अडचण वाटायचीच नाही. सर ती अडचण सोडवायचे, त्यामुळे त्यांच्याशी बोलताना कोणतेही दडपण यायचे नाही. सर मला ओरडतील का, सरांना असे कसे सांगू, असे कधी वाटलेच नाही.

असोसिएशनमध्ये सगळ्यांची कामे ही सगळ्यांना माहीत असावीत, माहीत नसल्यास ती शिकून घ्यावीत, असे त्यांचे म्हणणे असायचे. कारण एखाद्या दिवशी कोणी गैरहजर असेल तर त्याचे काम तुम्हांला करता आले पाहिजे. त्यामुळे कामाचा खोळंबा होणार नाही व पेशंटची ही गैरसोय होणार नाही, असे त्यांचे मत होते.

सरांबरोबर मी बरीच रक्तशर्करा तपासणी शिबिरे केली आहेत. त्यातील एक शिबिर आम्ही हेमलकसा (डॉ. प्रकाश आमटे) येथेही केले. या आरोग्य तपासणी शिबिरात आम्ही बीएमआय, रक्तशर्करा, डोळे व रक्तदाब तपासणी केली. त्यासाठी सरांनी कामाचे व्यवस्थित नियोजन करून दिले होते. आपण आदिवासी लोकांचे आरोग्यशिबिर करत आहोत, म्हणून त्यांनी आम्हांला आदिवासी लोकांची माहिती देणारी पुस्तके वाचायला सांगितली. आदिवासी

संग्रहालयाला भेट दिली. माडिया जमातीबद्दल व त्यांच्या भाषेची पुस्तके गोळा केली. त्याची पूर्वतयारी म्हणून इंदिरानगर येथील कातकरी वस्तीवर जाऊन आरोग्य तपासणीचे शिबिर घेतले. या शिबिरामुळे तुम्हांला आदिवासी लोकांचा अंदाज येईल, असे त्यांचे म्हणणे होते. त्याचा आम्हांला खूप उपयोग झाला. असे ते कोणतेही शिबिर करताना स्वतःला झोकून घ्यायचे.

मी त्यांच्याबरोबर नांदीवली येथील योग शिबिरातही सहभागी झाले होते. तिथे सरांनी योगशास्त्राबद्दल माहिती दिली; तसेच योगासने कशी करायची, हेही सांगितले. आमचे हे शिबिर पावसाळ्यात होते. त्यामुळे तिथे येणाऱ्या रानभाज्यांचीही त्यांनी माहिती दिली. त्या भाज्या कशा ओळखायच्या, त्यांचे उपयोग काय आहेत, पुण्यात त्या भाज्या कधी व कुठे मिळतात, तेही सांगितले.

सरांना सतत कामात गुंतून राहायला खूप आवडायचे. त्यांचे वाचनही खूप असायचे. शिबिराला जाताना आपण कोटून जाणार आहोत, जाताना आपल्याला कोणती गावे लागणार आहेत, याची माहिती ते आधीच काढून ठेवायचे. मग गाडीतून जाताना गावाला किंवा त्या भागाला नाव कसे पडले, ते सांगायचे.

सरांना सहलीची खूप आवड होती. असोसिएशनच्या ते दर वर्षी एक दिवसाची व निवासी अशा सहली काढत. दर वर्षी सर वेगळे ठिकाण शोधून काढायचे. त्या ठिकाणाची व्यवस्थित माहिती सांगत, त्याचा इतिहास सांगत. त्यामुळे लोकांना त्यांनी काढलेल्या

सहली खूप आवडतात. एखादे ठिकाण सहलीसाठी निश्चित केल्यानंतर ते स्वतः आधी तिथे जाऊन येत. त्यावरुन सहलीला जाताना नाश्ता कुठे करायचा, किती वेळ थांबायचे, याचे नियोजन करत. नाश्त्याची, जेवणाची चव बद्यूनच ते ठिकाण पक्के ठरवत. लोकांना जेवण – नाश्ता आवडला पाहिजे, त्यांनी सहलीची मजा घेतली पाहिजे, यासाठी ते प्रयत्नशील असायचे. त्यामुळे डायबेटिस असूनसुद्धा केवळ सरांमुळे बरेच लोक सहलीला येत असत. सर असल्याने आम्हांला कोणतीच काळजी नाही, असे सगळे म्हणायचे.

मागच्या वर्षी भंडारदरा ही त्यांची आपल्या सगळ्यांबरोबरची शेवटची सहल ठरली. ‘कोरोनामुळे आपण या वर्षी कोणतीच सहल काढली नाही. पण कोरोना गेला की आपण हे-हे ठिकाण ठरवू’ असे तेव्हा त्यांनी उत्साहाने सांगितले होते. त्यांना आम्ही कोणीही कधी दमलेले, थकलेले, कंटाळलेले असे

कधीच पाहिले नाही.

असोसिएशनचा ते आधारस्तंभ होते. ही संस्था मोठी होण्यात त्यांचा सिंहाचा वाटा आहे. ही संस्था आणखी मोठी कशी होईल यासाठी प्रयत्नशील असायचे. त्यांनी केलेल्या आवाहनामुळे असोसिएशनला अनेक लोक देणग्या देत. बालमधुमेहींचे पालकत्व स्वीकारत. त्यांच्यामुळे आपण बालमधुमेही हा विभाग समर्थपणे चालवू शकलो. अनेक गरीब लोकांना त्यांच्या औषधासाठी मदत करू शकलो.

सतत वाचनाची – लिखाणाची आवड असलेले, सतत उत्साही असलेले, नवीन गोष्टी शिकणारे, लोकांना प्रोत्साहित करणारे असे सर्वगुणसंपन्न डॉ. गोडबोले सरांना मी आणि असोसिएशन कधीही विसरू शकणार नाही. त्यांनी केलेले कार्य सदैव आमच्या स्मरणात राहील.

प्रा. डॉ. मंजूषा गोखले

कीर्तिरूपे उरावे।

ती. डॉ. रमेशकाकांशी परिचय माझ्या लहानपणापासूनचा. माझ्या आत्याचे ते धाकटे दीर असल्याने त्यांच्या घरी येणे-जाणे होतेच. कै. सौ. शैलाताई (डॉ. सुजाता गोडबोले) यांच्या दवाखान्यात आणि काकांच्या लॅंबमध्ये कारणप्रत्ये जाणे होई. त्यांचा हसरा चेहरा आणि जिव्हाब्याने केलेली विचारपूस यांमुळे निम्मे दुखणे पळून जाई. आजपर्यंत त्यांच्या प्रत्येक पेशांटची हीच भावना असणार याची मला खात्री आहे. पुढे ते आमचे व्याही झाले तेव्हापासून गेली सतरा वर्षे त्यांना जवळून ओळखण्याची संधी मिळाली.

त्यांना लिखाणाची, वाचनाची आणि बोलण्याचीही भरपूर हौस. त्यामुळे त्यांचे नवीन लिखाण, वाचन यासंबंधी आमच्या खूप गप्पा होत. त्यातून लक्षात येई त्यांचा दुर्दम्य उत्साह आणि स्वतःला कामासाठी संपूर्ण समर्पित करण्याची वृत्ती. वय ऐंशीच्या जवळ असताना त्यांनी बस्तरसारख्या दुर्गम भागात राहून आदिवासी लोकांमध्ये मधुमेह फारसा का दिसत नाही, याविषयी सर्वेक्षण केले. दुर्लक्षित खेडोपाड्यांत पॅथॉलॉजिकल सेवा पुरवण्यासाठी 'इला फाउंडेशन' सारख्या संस्थांना मदतीचा हात दिला. 'डायबेटिक असोसिएशन' आणि 'निसर्गसेवक' या संस्था म्हणजे त्यांची दुसरी घरेच. तिथली कामे ही घरचीच कार्ये. किंबहुना 'घरचे' आणि 'बाहेरचे' असा काही फरकच त्यांच्यासाठी नव्हता. किती वेगवेगळ्या क्षेत्रातली माणसे त्यांनी जोडली याची गणतीच नाही.

'आहार' या विषयावर लोकांना आवडेल आणि पचेल असे साध्या भाषेत रंजक लिखाण त्यांनी वर्तमानपत्रातून वर्ष-वर्ष केले. गंमत म्हणजे प्रत्येक लेखाच्या शेवटी आहारयोग्य पाककृती देण्यासाठी लॅंबमध्ये आणि त्यांच्या संस्थांमध्ये काम करणाऱ्या स्त्रीवर्गाची ते मदत घेत. डायबेटिक असोसिएशनच्या सदस्यांची सहल आयोजित करणे हा त्यांच्या आवडीचा भाग. त्यासाठी अगोदर एखाद्या ठिकाणी जाऊन ते तिथली व्यवस्था नजरेखालून घालत. इतक्या संख्येने मधुमेही, वयस्कर सदस्यांना घेऊन सहल सुफल संपूर्ण करणे हे येरागबाब्याचे काम नव्हे! त्याच वेळी त्या-त्या ठिकाणाची ऐतिहासिक माहिती सर्वांना देण्याबाबत त्यांचा कटाक्ष असे.

काही वर्षांपूर्वी त्यांनी 'मधुमेह' याच विषयावर अतिशय कल्पकतेने नाटक लिहिले आणि त्याचा सुंदर प्रयोगही घडवून आणला. इतकेच नव्हे; तर त्यात स्वतः कामही केले. 'मधुमित्र' मासिकात सतत काहीतरी नवीन देता यावे यासाठी ते प्रयत्नशील असत. शतायू व्यक्तींच्या मुलाखती घेऊन, त्यांच्या दीर्घायुष्याचे रहस्य जाणून, त्यांचा सत्कार घडवून आणण्यासाठी त्यांनी किती धडपड केली! मधुमेही लोकांनी कायम गंभीर विषयच का वाचावे? त्यांना काही हलकेफुलकेही वाचायला देऊन आनंद दिला पाहिजे यावर त्यांचा कटाक्ष असे. नवे-नवे लेखक मधुमित्रसाठी त्यांनी जोडले. मलाही त्यांनी संस्कृत साहित्यातील वैद्यकीय

सुभाषितांविषयी लिहायला उद्युक्त केले. रात्री दोन-दोन वाजेपर्यंत जागून मधुमित्रचे काम ते उत्साहाने अखेरपर्यंत करतच होते. लेखकांकडून लेख मिळवण्यापासून ते मुद्रितशोधनापर्यंत सगळे काही! शेवटी रुग्णालयात दाखल होण्यासाठी जातानाही त्यांनी 'जमेल तेवढे काम करीन' म्हणून आपली कागदपत्रांची ब्रीफकेस (जी त्यांची कायम 'सहचारिणी' असे) नेली होती. त्यांच्या वाड्यात शिरले की समोरच्या खिडकीजवळ टेबलाशी बसून लिहिताना दिसणारे रमेशकाका आताही डोऱ्यांसमोर येत आहेत.

माझ्या सासूबाई श्रीमती शोभना गोखले या संस्थेच्या देणगीदार. प्रत्येक वेळी त्यांच्याकडून चेक मिळाला की ते स्वतः आवर्जून फोन करत. मिळालेल्या मदतीमुळे लहान वयाच्या गरजू मधुमेहींना किती लाभ होतो आहे हे त्यांच्याकडून कळल्यावर देणगीदारांना किती समाधान आणि प्रोत्साहन मिळते, हे मी स्वतः अनुभवले आहे.

'वृक्षवळी आम्हा सोयरे' ही तुकोबांची उक्ती त्यांच्याबाबतीत अगदी यथार्थ ठरावी. झाडे ही त्यांना मुलाबाळांइतकीच प्रिय. त्यांच्या गच्छीवरच्या बागेत ते रम्मून जात. बाग दाखवण्याची

हौसही दांडगी. तितकीच आस्था 'स्मृतिवन' या स्थळाविषयी आणि निसर्गसेवकतर्फे होणाऱ्या वनस्पतिशास्त्रावरील अभ्यासक्रमाविषयी होती. निसर्गाच्या सहवासात काम करणाऱ्या लोकांविषयी काकांना फार ममत्व आणि त्यांना हर प्रकारे मदत करण्याची तयारी असे.

आपण नेहमी रोगविषयक चाचण्या करण्यासाठी पैथॉलॉजिकल लॅबोरेटरीत जातो. तिथे सामान्यतः भेटतात ते तंत्रकुशल सेवक आणि स्वागतिका; डॉक्टरचे नखही आपल्याला दिसत नाही. हातात येतो फक्त रिपोर्टचा कागद. पण गोडबोले लॅबोरेटरी याला अपवाद! प्रत्येक पेशंटला रिपोर्ट देताना स्वतः भेटणे, आस्थेने योग्य तो सल्ला देणे आणि पेशंटचे मनोबल वाढवणे हे काम रमेशकाकांनी आयुष्यभर व्रत सांभाळावे तसे केले. महिलादिनाच्या निमित्ताने आठवडाभर महिलावर्गासाठी अल्प दरात चाचण्या करणे, विविध आस्थापनांमध्ये जाऊन चाचण्यांसाठी शिबिरे भरवणे अशी समाजोपयोगी कामे त्यांनी सहज स्वभावाने केली. त्यांची समाजसेवा नुसती बोलकी किंवा दिखाऊ कधीच नव्हती!

त्यांना नातेवाईक भरपूर आणि सगळ्यांच्या

गोतावळ्यात ते रमत. सर्वांनी मधूनमधून आपापल्या व्यापातून वेळ काढून एकत्र यावे आणि सर्वांचा संवाद घडावा म्हणून दर महिन्यात एका संध्याकाळी सर्वांना घरी जमवत. नातवंडांना भेटायला येताना न चुकता त्यांना आवडणारा खाऊ आवर्जून आणत. मुली-सुनांना दर दिवाळीला काहीतरी भेट देत. घरगुती बाबतीत कै. शैलाताईची उणीव शक्यतो भासू देत नसत.

खरे तर रमेशकाकांविषयी असे भूतकाळाची क्रियापदे वापरून लिहायलाच मन धजावत नाहीये. रघुवंशात कालिदास म्हणतो त्याप्रमाणे,

कोरोनाने एकट्या रमेशकाकांना नेले नाही; तर घरच्यांचा जिवलग, तळमळीचा कार्यकर्ता, उत्साही संघटक, कुशल नियोजक, निसर्गाचा सद्या मित्र, अनेक मधुमेहींचा आधार, संस्थांचा दीपस्तंभ आणि दिलदार माणूस अशा सर्वांचा त्यांच्या रूपाने आपल्यातून नेले. पण त्यांची लॅबोरेटरी, डायबेटिक असोसिएशन, निसर्गसेवक अशा संस्था, मधुमित्र मासिक, त्यांची पुस्तके या सर्वांच्या रूपाने ते कायम आपल्याबरोबर राहणार आहेत. त्यांना मनःपूर्वक आदरांजली!

डॉ. वर्षा जोशी, पी.एच.डी., आहार संशोधक - लेखक, पुणे

माहितीचा खजिना

डॉ. गोडबोले एक उत्तम डॉक्टर तर होतेच; पण व्यक्ती म्हणूनही थोर होते. त्यांच्याशी माझा प्रथम परिचय झाला, त्या वेळी ते माझ्या 'साठीनंतरचा आहार व आरोग्य' या पुस्तकातल्या काही लिखाणाबद्दल माझ्याशी बोलले होते. त्या फोनवरच्या भेटीतच मला त्यांची अभ्यासू वृत्ती आणि स्वतः एवढे मोठे असूनही दुसऱ्यालाही आदरपूर्वक वागवण्याची त्यांची पद्धत समजून आली. त्यानंतर डायबेटिक असोसिएशनच्या एका शिबिरात व्याख्यान द्यायला त्यांनी मला बोलावले. तो एक ज्ञान वाढवणारा उत्तम अनुभव होता. त्यांच्या कार्याने प्रेरित होऊन मी डायबेटिक असोसिएशनची सभासद झाले आणि माझ्या घरी 'मधुमित्र' मासिक येऊ लागले.

मधुमित्रमध्ये त्यांचे लेख वाचून आणि

त्यांच्या या उत्कृष्ट कार्याचा आदर म्हणून मी मधुमित्रसाठी लिहिण्याचे ठरवले. स्वतः उत्तम लेख लिहीत असूनही माझ्या लेखांचे त्यांनी भरभरून कौतुक केले आणि आणखी लिहिण्याची प्रेरणा दिली. त्यांच्याशी होणाऱ्या चर्चा-गप्पा समृद्ध करणारा अनुभव देत.

डॉ. गोडबोल्यांशी माझा परिचय होणे हा मी माझ्या आयुष्यातला एक भाग्ययोग समजते. त्यांच्या निधनाने निर्माण झालेली पोकळी खूप मोठी आहे. आपण साच्यांनीच खूप मोठे काहीतरी गमावले आहे. त्यांना श्रद्धांजली म्हणून आपण डायबेटिक असोसिएशनसाठी आणि 'मधुमित्र'साठी भरपूर काम करू या. परमेश्वर डॉक्टरांच्या आत्म्याला शांती देवो!

डॉ. वसुधा सरदेसाई, एमडी

तेथे कर माझे जुळती...

डॉ. रमेश गोडबोले सरांच्या निधनाचं वृत्त कळाले, आणि माझ्या पायाखालची जमीन हादरली. मी मटकन खालीच बसले. हे खरं नाहीये... असं म्हणत मी डॉ. वाळिंबेना फोन लावला... पण बातमी खरीच होती. कोरोनाने त्याचा विळखा सरांना घातला होता.

माझ्या डोऱ्यांसमोरून गेल्या ३०-३५ वर्षांचा काळ सरकत गेला.

माझ्या आत्याचे यजमान डॉ. बंगाली हे डॉ. गोडबोले यांचे जवळचे स्नेही! त्यामुळे त्यांच्याकडून सरांचं कौतुक मी लहानपणापासून ऐकलं होतं. अलका टॉकीज चौकातील त्यांची लॅबोरेटरी मी डॉक्टर होण्याआधीपासूनच आमच्या परिचयाची होती.

मी एम.डी. होऊन प्रॅक्टिस सुरु केल्यानंतर अनेक रुग्ण त्यांच्याकडील रिपोर्ट्स घेऊन येऊ लागले. या सर्वच रुग्णांच्या चेहन्यावर आणि बोलण्यातून सरांविषयीचा भक्तिभाव डोकावत असे... अजूनही डोकावतो! पॅथॉलॉजीस्टने आलेल्या रुग्णांशी संवाद साधायचा असतो, ही बाब मला नवीन होती. सर आलेल्या प्रत्येक रुग्णाची विचारपूस करत असत. त्यांचे प्रयोगशाळेतील निष्कर्ष स्वतः पाहून रुग्णांना समजावून सांगत असत, छोटा-मोठा सळाही देत असत. सहज बोलता-बोलता आहाराची पथ्ये सांगत असत. लॅबमधून बाहेर पडणारा प्रत्येक रुग्ण आनंदाने आणि विश्वासाने बाहेर पडत असे. आपुलकीने, वडिलकीने रुग्णाच्या

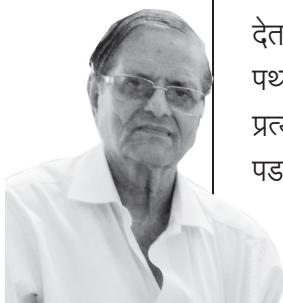
प्रश्नांना समजून घेणारे सरांसारखे डॉक्टर्स विरळाच!

डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडियाच्या पुणे शाखेतले सरांचे कार्य तर आपल्या सान्यांच्याच परिचयाचे आहे. सरांच्या कामामुळे पुण्याच्या डायबेटिक असोसिएशनची भरभराट होऊन ती नावारूपाला आली. सरांच्या ध्यानी-मनी-स्वप्नी रुग्णहितच असे. डायबेटिक असोसिएशनचा अधिकाधिक लोकांना लाभ द्वावा म्हणून ते सतत कार्यमग्न असत. रुग्णाच्या सोयीसाठी, त्याच्या खिंशाला परवडतील अशा नवनव्या योजना सतत त्यांच्या मनात घोळत असत.

माझा आणि डायबेटिक असोसिएशनचा संबंध साधारण २०००पासून आला. मला माझी प्रॅक्टिस आणि घर सांभाळून करता येतील अशा अनेक योजना सर नेहमीच मला सांगत असत. डायबेटिक असोसिएशनची सहकारनगर शाखा माझ्या घराजवळ आहे म्हटल्यावर तिथे रुग्णतपासणीचे काम त्यांनी मला दिले. बरोबरीच्या लोकांना येणाऱ्या अडचणींचा ते नेहमीच सहृदयतेने विचार करत आणि उपाय सुचवत.

सरांचं बोलणं ऐकणाऱ्याला दिलासा देणारं असे. त्यांच्या माझ्या इतक्या वर्षांच्या संवादात मी त्यांना कधीच रागावलेलं, वैतागलेलं पाहिलं नाही. वडील आणि मुलीइतकं आमचं प्रेमाचं नातं होतं.

माझी लेखनाची आवड ओळखून

‘मधुमित्र’ मध्ये लेख लिहिण्यासाठी त्यांनीच मला उद्युक्त केले. तेच विषय देत असत आणि लेख झाला की वाचून त्याचे कौतुकही करत असत. वाचकांनी केलेले कौतुकही वेळोवेळी ते माझ्यापर्यंत पोहोचवत असत. त्यांच्याच प्रोत्साहनाने मी ‘मधुमित्र’च्या संपादक मंडळात आले. माझा एक ‘प्रश्नोत्तरा’चा लेख ‘अमृत’ मासिकासाठी निवडला गेल्याचंही त्यांनी खास कौतुकाने मला सांगितलं होतं.

माझ्या वेळेची ते नेहमीच कदर करत असत. ‘मधुमित्र’च्या कोणत्याही मीटिंगला त्यांनी मला कधीही खोल्याचून ठेवले नाही. महत्त्वाच्या सूचना सांगून झाल्या की ते मला लगेच निघण्याची परवानगी देत असत. त्यांच्याइतका वक्तव्याशीरपणा

फार क्रचितच कोणात आढळेल.

त्यांना भेटायला गेलं की निदान कॉफी तरी ते पाजणारच! त्यांच्या लॅबोरेटरीतील नवीन आलेली साहित्यसामग्री फार प्रेमाने स्वतः मला दाखवत असत. बोलण्यात - विचारांत सुसूक्रता असणारे असे त्यांचे फार थोर व्यक्तिमत्त्व होते.

त्यांच्या जाण्याने डायबेटिक असोसिएशनची अपरिमित हानी झाली आहे. डायबेटिक असोसिएशनच्या कार्यपद्धतीवर आणि मधुमित्र मासिकावर त्यांचा ठसा कायमचाच उमटलेला राहील.

त्यांच्या स्मृतीस माझे कोटी कोटी प्रणाम!

स्मृती-वनातील आधारवड

झालेत बहु, होतील बहु, परी तुमच्यासारखे तुम्ही
करून पोरके, झाणी निघून गेला, काय करावे आम्ही?

दुःख सागरी बुद्धन गेले, अवघे स्नेही जन
स्मृती लाटांच्या हिंदोळ्यानी, अस्वस्थ होतसे मन

निसर्गप्रेमी, पशु-पक्षी प्रेमी, तुम्ही सर्वांचे मधु मित्र
हृदयी स्थान मिळवून सान्यांच्या, प्रेमादरास पात्र

समृद्ध तुमची ज्ञानसंपदा, तल्ख ख सखोल विचार
वैद्यकीय वा इतिहास असू दे, जाई विषयाच्या आरपार

सिद्धहस्त लेखणी आणिक वाक् चातुर्य मार्मिक
नर्मविनोदी गोड बोले, फुलतसे प्रसन्नता सात्विक

अचाट कल्पकतेला तुमच्या, जोड श्रम शिस्तीची
यशस्वी परिपूर्णता होतसे, विविध हित- संकल्पांची

संस्थेच्या संवर्धन कार्या, अवघे अर्पियले जीवन
निपुण, कुशल संयोजकता, तव योगदान महान

गुरुतुल्य, प्रेरक या व्यक्तित्वाला, आमचा साष्टांग दंडवत
आधारवड हा चैतन्याचा, देईल छाया नित स्मृती-वनात

सौ. सविता हर्षे

डॉ. जया जोशी, माजी कर्मचारी, गोडबोले लॅंबोरेटरी

सदैव कार्यमग्न असलेले RNG सर

दोन-तीन दिवसांपूर्वी म्हणजे २३ एप्रिलला सकाळी डॉ. रमेश गोडबोले लॅंबमधून मला एका मैत्रिणीचा फोन आला – ‘आपले RNG सर आज पहाटेच गेले.’ सरांना अँडमिट केल्याचे मला कळले होते. पण यातून ते नक्की वाचतील, अशी मनाची खात्री होती.

फोनवरची बातमी ऐकून मन सुन्न झाले, डोळे भरून यायला लागले.

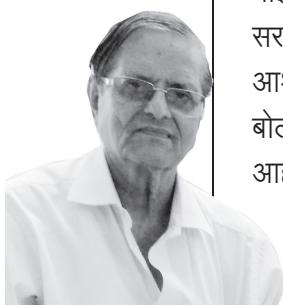
१९८० ते १९९२पर्यंत मी डॉक्टरांच्या अलका टॉकीजजवळच्या गोडबोले लॅंबमध्ये डॉक्टर म्हणून काम करत होते. त्या वेळचे सर्व दिवस आठवायला लागले.

मी बी.जे. मेडिकल कॉलेजमधून एमबीबीएस झाल्यानंतर मला एमडी पॅथॉलॉजीला एकस्टर्नल अँडमिशन मिळाली. नुकतेच लग्न झाल्यामुळे कुठेतरी काम सुरु करावे, असे ठरवतच होते. तेव्हाच एका परिचितांकडून गोडबोले लॅंबसाठी डॉक्टर हवे आहेत, हे कळले. मी लगेचच सरांना फोन करून माझा सर्व बायोडाटा पाठवला. त्यांनी बोलावलेल्या वेळेत मी लॅंबमध्ये गेले. माझ्या कल्पनेपेक्षा लॅंब तशी मोठी होती. सरांनी मला आतमध्ये बोलावले. सरांचे आश्वासक वागणे, हसरा चेहरा, मनमिळाऊ बोलणे ऐकून माझी भीती पळून गेली. ‘ठीक आहे. मग उद्यापासून यायला लागा,’ असे

सर म्हणाले. माझ्याआधी तिथे दोन-तीन डॉक्टर्स कामाला येत होते. त्यांच्याशी त्यांनी माझी ओळख करून दिली. सगळी लॅंब मला दाखवली. माझी वेळही त्यांनी ठरवून टाकली. माझ्या जिवात जीव आला. तेवढ्यात ते म्हणाले, “तुमच्या बायोडाटामधील तुमचे आडनाव फार मोठे आहे. आम्ही तुम्हांला काय हाक मारणार?” दुसऱ्या दिवशी घरच्यांच्या संमतीने ‘जोशी’ म्हटले तरी चालेल, असे मी सांगितले. कारण आमची चुलतमंडळी जोशीच आडनाव लावतात. तेव्हापासून माझे नाव जया जोशी झाले. सरांनासुद्धा हे छोटे नाव खूप आवडले. सर मला म्हणाले, “बघा, मुलगी सासरी जाताना तिचे पूर्ण नाव बदलते. पण लॅंबमध्ये आल्यानंतर आम्ही तुमचे आडनावच बदलून टाकले.”

हळूहळू मी लॅंबमध्ये रुळायला लागले. अगदी पेशांटचे ब्लड घेण्यापासून ते युरिन कल्चर कसे लावायचे, ब्लड कल्चर कसे

करायचे, हिमोग्रामच्या स्लाईड्स कशा बघायच्या, हे सर्व मला सर शिकवत असत. त्यांच्यासमोर असलेल्या पेशंटच्या गराड्यातून पाच मिनिटांत ते शिकवून जायचे. एखाद्या स्लाईडमध्ये काही वेगळे असले तर बाकीचे डॉक्टर्स किंवा स्वतः सर वेळ काढून शिकवत असत. लॅबमधील सर्व टेक्निशिअन्स, बॉईज सर्वच जण खूप छान होते. सर बाहेर खुर्चीवर बसले असताना आतमध्ये काम करता-करता गप्पाविनोद चालू असायचे. सर आत आले की सर्व जण एकदम शांत होत असत. आमच्या दहा मिनिटांच्या चहाच्या सुट्टीत सर बन्याच विषयांवर चर्चा करत असत किंवा त्यांची राहिलेली कामे करत असत. इतका कार्यमग्र माणूस मी पहिल्यांदाच पाहत होते. प्रत्येक रिपोर्ट नीट वाचून मगच ते त्यावर सही करत असत. त्यात काही शंका वाटली तर ती टेस्ट पुन्हा करायला लावत असत. रिपोर्टमध्ये काही वेगळे असल्यास पेशंटला आत बोलावून रिपोर्ट समजावून सांगत असत.

सरांच्या पत्नी डॉ. सुजाता गोडबोले या खरे तर एमबीबीएस, डीजीओ! पण लॅबचा वाढता पसारा पाहून त्याही लॅबमध्येच कामाला येत असत. आम्ही त्यांना 'वहिनी' म्हणत असू आमच्या वैयक्तिक समस्या आम्ही त्यांना सांगत असू. त्याचे सोल्यूशन त्या दुसऱ्या दिवशी सांगायच्या. वहिनींनी सरांना फार छान साथ दिली. पण दुर्दैवाने २०००मध्ये यकृताच्या दुख्खण्याने त्या कालवश झाल्या.

लॅबमध्ये डॉ. सुरेश चितळे हे एक एमडी डॉक्टर हिस्टोपैथोलॉजीसाठी यायचे. ते डॉक्टरांचे मित्र होते. अत्यंत हसरे व खेळकर असे हे डॉक्टर खूपच लवकर कॅन्सरमुळे निधन पावले. सरांना आयुष्यात खूप मोठे धक्के सहन करावे लागले. पण त्यातून बाहेर पडून ते आणखी कार्यरत होत गेले.

१९९२मध्ये मी लॅब सोडली. माझ्या प्रकृतीच्या कारणाने मला एमडी पैथोलॉजी पूर्ण करता आले नाही,

याचे सरांना खूप वाईट वाटत असे. नंतर मी जनरल प्रॅक्टिस सुरु केली. सरांनी मला आठवड्यातून एक दिवस तीन-चार तासांसाठी लॅबमध्ये येण्याची गळ घातली. पुढे-पुढे मात्र कामाच्या व्यापामुळे मला तेही जाणे जमेना, आणि लॅबशी असलेला माझा संबंध कमीकमी होत गेला; पण संपर्क कायम राहिला.

दोन वर्षांपूर्वी सर नाश्त्याला आमच्या घरी वेळ काढून आले होते. 'कोथरुडला कलेक्शन सेंटर सुरु केले आहे. तिथे पेशंट पाठवत जा,' असे त्यांनी आवर्जन सांगितले.

RNG सरांनी तीन-चार वर्षांपासून हळूहळू लॅबची जबाबदारी त्यांची मुले डॉ. रविभूषण, डॉ. चंद्रहास व मुलगी सौ. सुखदा दामले यांच्याकडे सोपवत आणली होती.

सध्याची कोरोनाची साथ सुरु झाल्यानंतर सरांच्या मुलांनी त्यांना संसर्ग होऊ नये म्हणून 'लॅबमध्ये येऊ नका' असे सांगितले होते. ते एक दिवस स्कूटर घेऊन लॅबमध्ये आले होते. घरी परत जाताना लॅबमधील काही टेक्निशिअनना ते म्हणाले होते, "मी आता आणखी काही पुस्तके लिहिणार आहे. आणि ही कोरोनाची साथ संपत आली की पुन्हा लॅबमध्ये येणार आहे." वयाच्या ८०व्या वर्षातही सरांच्यात ही जिद्द होती. त्याचमुळे इतके हसरे, कार्यमग्र असणारे डॉक्टर तीन-चार दिवसांत जातील, अशी आम्ही कुणी कल्पनाही केली नव्हती. त्यांच्या जिद्दी स्वभावाप्रमाणे ते पुन्हा कामाला यायला लागतील अशीच सर्वांची कल्पना होती.

आणि आमच्या RNG सरांना आम्हांला सांगावेसे वाटते की, 'सर, तुमची उणीव आम्हांला कायमच जाणवत राहील. तुमच्यासारखे कार्यमग्र राहण्याचा आम्ही प्रयत्न करू.' हीच आम्हां सर्वांतर्फे तुम्हांला श्रद्धांजली!

मकरंद केतकर, कार्यालयीन सहकारी, डी.ए.आय., पुणे

बालमधुमेही रुग्णांचे पालक

डॉ. रमेश गोडबोले सर हे एक ऋषितुल्य व्यक्तिमत्त्व होते. त्यांना जीवनाच्या सर्व पैलूत विलक्षण उत्साह होता, तसेच कायम शिकण्याची आवड होती.

माझ्याकडून त्यांनी एसओपी, सिक्स सिग्मा, मॉनिटरिंग चार्ट व ऑपरेशन सिफ्रेन्स यांची माहिती करून घेतली होती. त्यांच्याबरोबर आम्ही काही जण नऊ दिवस हेमलकसा व सोमनाथ प्रकल्प या ठिकाणी गेलो होतो. आमच्या सर्वांच्या जीवनातील ते अविस्मरणीय दिवस होते.

डीएआयपीच्या कार्यक्षेत्रातील बालमधुमेही रुग्ण हा एक महत्त्वाचा व अविभाज्य भाग आहे. बालमधुमेही म्हणजे ज्यांना बालवयात मधुमेह झाला आहे. त्यामुळे शारीरिक मर्यादा येतात. परिणामी, मुलांना मानसिक आजार होऊ शकतो. म्हणून त्या मुलांना कायम उत्साही ठेवण्याची गरज असते.

डीएआयपीर्फे सुमारे १२०-१३० अशा बालमधुमेहींना दरमहा आर्थिक मदत, आरोग्य तपासणी, इन्सुलिन व इतर औषधे मोफत देण्यात येतात.

या सर्व गोष्टींची रचना, आखणी व यासाठी लागणाऱ्या देणग्या मिळवणे ही सर्व कामे सर प्रचंड उत्साहाने पार पाडत असत.

बालमधुमेही विभाग सरांमुळे उभा

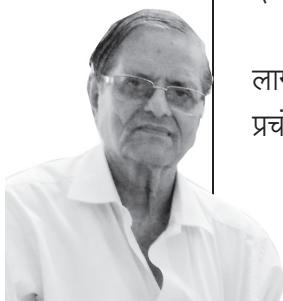
डॉ. रमेश गोडबोले
यांच्यासह मंगेश

राहिला व अजूनही त्याच कार्यक्षमतेने चालू आहे.

दर वर्षी सर बालमधुमेहींसाठी शिविर / सहल आयोजित करायचे. त्यासाठी देणगी मिळवून अथवा पदरमोड करून त्यांच्या जीवनात आनंद निर्माण करायचे. अशा एका लोणावळा सहलीत मी सहभागी झालो होतो. प्रत्येकाला ते नावानेच ओळखायचे. त्याच्या गुणदोषांसहित सरांना सर्व काही माहीत असायचे.

बन्याच बालमधुमेहींच्या जीवनाला अक्षरशः आकार देऊन उभे करण्याचे काम सरांनी केले आहे. त्यातील काहींचा उल्लेख मला करावासा वाटतो.

संस्थेमधील कर्मचारी विलास किरपेकर. त्याच्या आजाराचे निदान सरांच्या लॅंबमध्येच झाले. कळल्यानंतर त्यांनी किरपेकरला बोलावून त्याची सर्व माहिती विचारून घेतली.

औषधोपचार व त्याच्या नियमित आरोग्य तपासणीची व्यवस्था केली, तीही सर्व मोफत! तसेच त्याच्या उदरनिर्वाहासाठी संस्थेमध्ये नोकरी दिली. त्याची शारीरिक क्षमता लक्षात घेऊन त्याप्रमाणे वेगवेगळी कामे करायला दिली. किरपेकरला संस्थेच्या वेगवेगळ्या कामांमध्ये प्रशिक्षित केले. बन्याच प्रसंगी सरांनी त्याला मदत केली. त्यामुळे आज तो व त्याचे कुटुंब उभे आहे.

या सर्व गोष्टीबद्दल किरपेकर सरांविषयी अत्यंत आदराने बोलतो व सरांना कायम 'महागुरु' व 'माझा देव' असेच म्हणतो.

सर याची कोठेही वाच्यता करत नाहीत, की दाखवतसुद्धा नाहीत. मला या सर्व गोष्टी इतर लोकांकडून कळल्या.

कु. मंगेश रामदास ससे. त्याला जन्मापासूनच एक असाध्य रोग झाला आहे. यात इन्सुलिनची अतिरिक्त निर्मिती होते. यात जगण्याची शक्यता अत्यल्प असे. औषधोपचारांसाठीसुद्धा खूपच खर्च येतो. रामदास ससे हा शेतमजूर असूर नगरसारख्या दुष्काळी भागात राहतो. पाच भावांडांच्या पाठीवर झालेला हा मंगेश.

त्याला दीनानाथ मंगेशकर हॉस्पिटलमध्ये दाखवायला आणले होते. त्याची एकंदर परिस्थिती बघून तेथील डॉ. खरेंनी डॉ. गोडबोलेना फोन करून मदत मागितली. त्या क्षणापासून सर ससे कुटुंबाचे पालक बनले. मंगेशला अत्यंत निष्णात वैद्यकीय सल्ला व उपचार, त्यासाठी लागणारे महागडे इंजेकशन याची सर्व व्यवस्था सरांनी केली. त्यासाठी त्यांनी वेगवेगळ्या लोकांकडून देण्या मिळवल्या.

गेली चार-पाच वर्षे ससे कुटुंबीयांना दरमहा ठरावीक आर्थिक मदत मिळण्याची व्यवस्था केली आहे. ससे कुटुंबाच्या जीवनात आनंद व उभारी येण्यासाठी त्यांनी मंगेशचा वाढदिवस स्वखर्चने अत्यंत थाटात संस्थेमध्ये साजरा केला.

त्या दिवशी जवळजवळ १० मिनिटे ससे कुटुंबीय आनंदाने रडत होते. एका शेतमजुराच्या जीवनात सरांसारखा देवदूत आल्याने असा वाढदिवस साजरा झाला.

रमा अंकुश बहिरट ही एक हुशार मुलगी. सुमारे पाच-सहा वर्षांपूर्वी इयत्ता सातवीत असताना संस्थेमध्ये आली. तिला व तिच्या वडिलांना सर्व माहिती सांगितली. मी त्यांना म्हणालो, एकदा डॉ. गोडबोले सरांना भेटा व मार्गदर्शन घ्या. नंतर रमा नियमितपणे सरांना भेटत राहिली.

नंतर मला अंकुश यांनी सांगितले की, सरांना भेटून आल्यावर, त्यांच्याशी बोलल्यावर कायमच नवीन उभारी / उत्साह / उमंग मिळाल्यासारखं वाटायचं. अशा प्रकारे प्रत्येकाच्या जडणघडणीत सरांचा सिंहाचा वाटा असे.

आज हा लेख लिहिताना सरांबद्दल बालमधुमेही रुग्णांविषयी असलेल्या कृतज्ञतेबद्दलच्या खूप गोष्टी डोऱ्यांसमोर येत आहेत.

अर्चना शितोळे व नीलम ढमढेरे यांचे आता विवाह झालेले आहेत. आपापल्या संसारात त्या सुखी आहेत. मीता पत्की, विद्या गोखले या आज यशस्वी महिला झालेल्या आहेत. पण त्याच्या मुळाशी गोडबोले सरच आहेत.

या सर्व बालमधुमेहींना त्यांच्या बाबतीत घडलेला कुठलाही आनंदाचा प्रसंग प्रथम सरांना सांगावासा वाटतो, यातच सरांचे मोठेपण आहे.

मला जर कोणी विचारले, की तुम्ही देव पाहिलाय का? तर, माझं उत्तर असेल, माझा देवावर विश्वास नाही; पण मी पृथ्वीवरचा देव बघितलाय... मी त्याच्याशी बोललोय... त्याचा आशीर्वाद घेतलाय... मी त्या देवाच्या रूपात १५० जणांचा पिता बघितलाय.

डॉ. रमेश गोडबोले यांना विनम्र श्रद्धांजली!

अनिल कुलकर्णी

बहुआयामी साधेपणा

डॉ. रमेश गोडबोले, एम.डी. (पॅथॉलॉजी).

- ५५ वर्षांपूर्वी पुण्यात पॅथॉलॉजी लैंब सुरु करणारे एक जुनेजाणते पॅथॉलॉजिस्ट...
- मधुमेह नियंत्रणासाठी अविरत धडपड करणाऱ्या डायबेटिक असोसिएशनचे सचिव...
- डहाणूकर कॉलनीमार्गे असलेली उघडीबोडकी टेकडी हिरवीगार करण्यासाठी ३५ वर्षांपूर्वी स्मृतिवन प्रकल्प सुरु करणारे कल्पक प्रणेते...
- निसर्गाकडे सर्वांनी डोळसपणे लक्ष द्यावे हे सांगण्यासाठी २०-२५ वर्षांपासून अविरत प्रयत्न करणारे निसर्गसेवक...
- सर्वांना निसर्गाची ओळख व्हावी म्हणून १५ वर्षांपूर्वी आघारकर संशोधन संस्थेमार्फत वनस्पती परिचयवर्ग सुरु करणारा भविष्यदर्शी...
- डायबेटिक असोसिएशनच्या प्रत्येक सदस्याचा वैद्यकीय, कौटुंबिक आणि वैयक्तिक सल्लागार झालेला एक मधुमित्र... खर्च परवडत नाही म्हणून औषधे बंद करणारा एखादा रिक्षावाला असो, जमत नाही म्हणून मुलाला शाळेतून काढून टाकणारी एखादी घरकाम करणारी स्त्री असो, देवराईचा अभ्यास आणि संवर्धन करण्यासाठी झटणारी महाराष्ट्र वृक्षसंवर्धनी असो, गेली २० वर्ष दंतेवाड्यात आदिवारीच्या आरोग्यवर्धनाचे काम करणारे डॉ. रामचंद्र गोडबोले आणि सुनीताताई गोडबोले हे पती-पत्नी असोत किंवा सासवडजवळ सर्वसामान्य जनतेसाठी

अद्ययावत हॉस्पिटल उभारणारे पक्षितज्ज्ञ डॉ. सतीश पांडे आणि डॉ. सुरुची पांडे असोत, डॉ रमेश गोडबोले यांची सहदयता आणि तळमळ आर्थिक स्वरूपातील सहवेदनेत सर्व ठिकाणी स्वयंस्फूर्तीने पोहोचली आहे.

त्यांचा जन्म एका संपन्न कुटुंबात झाला. त्यांचे वडील श्री. नीळकंठ गोडबोले हे पुण्यातील एक अत्यंत सचोटीचे आणि प्रामाणिक सराफ होते. त्यांचे आजोबा पेशवे कालखंडात पुण्यामध्ये आले. तेव्हापासून आजतागायत गोडबोले परिवार त्याच ठिकाणी एकत्र राहत आहे.

डॉ. रमेश गोडबोले आणि त्यांच्या दोन्ही भावांचे एकमेकांवर आणि एकमेकांच्या कुटुंबावर घटू विणीचे प्रेम. घरातील सर्वच जण उच्चविद्याविभूषित, सुसंस्कृत आणि आर्थिकदृष्ट्या संपन्न, सगळ्यांचीच राहणी अत्यंत साधी. कोणत्याही गोष्टीचा बडेजाव नाही. डॉ. गोडबोले कोणतेही काम अतिशय तळमळीने आणि काटेकोरपणे करायचे. नेमकेपणा त्यांच्या कामामध्ये ओतलेला दिसायचा.

रक्तशर्करा तपासण्यासाठी रुग्णाच्या बोटातून रक्त घ्यायचे असेल तर प्रिक कसा धरायचा आणि रुग्णाला जाणवणार नाही इतक्या अलगदपणे रक्त कसे काढायचे, हे त्यांनी मला शिकवले आणि माझ्याकडून करवूनदेखील घेतले. डायबेटिक असोसिएशनमध्ये काम करणाऱ्या प्रत्येकाला रक्तशर्करा घेता आली पाहिजे, रक्तदाब मोजता आला पाहिजे आणि इसीजी काढता आला पाहिजे, अशी त्यांची

इच्छा होती.

असोसिएशनच्या सभासदांसाठी दर वर्षी, एक दिवसीय आणि निवासी सहली काढल्या जात – भोर, भुलेश्वर, औरंगाबाद, नाशिक, सिरसी इत्यादी, इत्यादी. प्रत्येक सहलीपूर्वी डॉक्टर स्वतः तिथे जात असत. रस्ता कसा आहे, कोठे थांबावे लागेल, तेथे स्वच्छता किती प्रमाणात आहे, कोणत्या सोयी आहेत, नाश्ता काय द्यायचा, कोणती प्रेक्षणीय ठिकाणे दाखवायची याबाबत प्रत्यक्ष पाहणी आणि चर्चा करत असत. सहलीला गेल्यावर स्थळानुसार त्या-

त्या ठिकाणाचा इतिहास रंगवून सांगायचे. त्यासाठी भरपूर अभ्यास करायचे, टिपणे काढायचे. तिथल्या झाडाझुडपांची माहिती द्यायचे.

मधुमेहींना योग्य मार्गदर्शन मिळाले पाहिजे म्हणून ३८ वर्षांपूर्वी त्यांनी 'मधुमित्र' नावाचे त्रैमासिक सुरु केले. सर्वांगीण व्यायाम, योगचिकित्सा, डायलिसिसची सोय असणाऱ्या पुण्यातील रुग्णालयांची यादी, इमर्जन्सी कार्डियाक अॅम्ब्युलन्सची माहिती, वृद्धाश्रम, किडनी ट्रान्सप्लांट, अवयव दान, बाल मधुमेहींची काळजी, पायांची काळजी, चविष्ट; परंतु लो कॅलरी

आहार अशा विविध विषयांची माहिती त्यांनी त्यांच्या आवडत्या मधुमित्रमधून सर्वांपर्यंत पोहोचवली. सर्व मूळ लेख वाचून, त्यात दुरुस्त्या करून प्रूफ रिडिंगचे काम ते रात्री दोन-अडीचपर्यंत जागून करायचे आणि ठरल्याप्रमाणे उठून सकाळी १२ सूर्यनमस्कारही घालायचे.

२०१६मध्ये हेमलकसा - भामरागड - सोमनाथ - आनंदवन येथील आदिवासींच्या आरोग्याची पाहणी करायची असे ठरवले. त्याची पूर्वतयारी म्हणून पुण्यापासून ५० किलोमीटर अंतरावरील एका वस्तीमध्ये जाऊन ५० व्यक्तींच्या - रक्तशर्करा, रक्तदाब, डोळे, बीएमआय अशा तपासण्या केल्या. तेथील लोकांच्या कुटुंबव्यवस्थेचा आणि चालीरीतींचा अभ्यास केला. पुण्याच्या आदिवासी कल्याण विभागाला भेट देऊन आदिवासींच्या जीवनपद्धती, चालीरीती याविषयी माहिती घेतली. माडिया भाषेचाही थोडा परिचय करून घेतला. हा दौरा खरे तर आदिवासी आणि मधुमेहाचा प्रादुर्भाव ही पाहणी करण्यासाठी होता. असोसिएशनची उद्दिष्ट आणि कार्य याबोरोबर ही पाहणी निगडित असली तरी आम्ही आमच्या वैयक्तिक जिज्ञासेपेटी ती करणार होतो. त्यामुळे डॉक्टर आणि आम्ही सर्वांनी, त्यासाठी झालेला सर्व खर्च वाटून घेतला. २५० आदिवासींच्या पाहणीचे निष्कर्ष आम्ही, डॉ. प्रकाश आमटे, डॉ. मंदाकिनी आमटे, डॉ. दिगंत आमटे, डॉ. विकास आमटे, डॉ. भारती आमटे, डॉ. अभय बंग या सर्वांना सांगितले - त्यावर चर्चा केली आणि त्यानंतरच मधुमित्रमधून सर्वांपर्यंत पोहोचवले.

२०१८मध्ये असाच एक दौरा बस्तरमधील नक्षलग्रस्त दंतेवाडा भागात केला. नक्षली चळवळीचे, त्या भागातील केंद्रस्थान असलेल्या अबुजमाड या ठिकाणी पोहोचून तेथील सुमारे ५० आदिवासींची आरोग्यतपासणी केली. तेथील शालेय मुलांसाठी

काही कौशल्य शिकवण्याचा प्रयत्न केला. हा दौरादेखील स्वखर्चने केला होता. सुमारे ३००-३५० आदिवासींच्या आरोग्याची, समाजजीवनाची, कौटुंबिक चालीरीतींची पाहणी केली. त्यांचे निष्कर्ष जिल्हा वैद्यकीय तज्ज्ञांना दाखवून, त्यांच्याबरोबर विचारविनियम करून मगच या विषयीचा अहवाल मधुमित्रमधून प्रसिद्ध केला.

एकदा, बारसूर - गिदम - अबुजमाड प्रवासात एक छोटासा ओढा आम्ही ओलांडत होतो. दोन्ही बाजूंना लांब-लांब फांद्या लोंबत होत्या. त्यावर आकर्षक फुले डोलत होती. ती पाहत असतानाच डॉक्टर मागून पुढे आले आणि त्या विषयीची रंजक माहिती त्यांनी आम्हांला सांगितली : 'या वेलीला बेशरम असे म्हणतात. आदिवासी पुरुष, बायको सोडून दुसऱ्या बाईच्या मागे लागतो तेव्हा बायका या फांद्यांनी त्याला बेदम झोडतात आणि तसं करताना 'बेशरम - बेशरम' असे म्हणतात. म्हणून हे नाव पडलं आहे.'

डॉक्टरांना रानभाज्यांचीदेखील चांगली माहिती होती. प्रसिद्ध दुर्गतज्ज्ञ आणि अभ्यासक श्री. प्र. के. घाणेकर यांच्याबरोबर त्यांनी अशा एका प्रदर्शनाचे उद्घाटन केले होते.

मला भेटलेले डॉ. रमेश गोडबोले हे असे होते. मध्यम उंची, गोरा वर्ण आणि चेह्यावर स्मितहास्य! आश्वस्त करणारे मैत्र! कोकणस्थी काटेकारपणा, देशस्थी अघळपघळपणा, वैद्यकीय नेमकेपणा, काया - वाचा - मनी मुरलेला सुसंस्कृतपणा आणि आपादमस्तक भरून राहिलेला सर्वांगसुंदर साधेपणा!

जे साधे, सोपे असते ते छान असते - मग ते वागणे असो की जगणे!

डॉक्टर, तुमच्यातल्या बहुआयामी साधेपणाला शिरसाईंग नमस्कार!

माधवी कवीश्वर, मुंबई

प्रेरक व्यतिमत्त्वाला विनम्र श्रद्धांजली

जो परोपकारची करीत गेला, तो पाहिजे ज्याला
त्याला, मग काय उणे तयाला, भू मंडळी...
(दासबोध)

दुसऱ्याला मदत करणारी व्यक्ती, सर्वांना
हवीहवीशी वाटते. या व्यक्तीला जीवनात काही
कमी पडत नाही. डॉ. गोडबोले यांना ज्यांनी
पाहिल, ज्यांनी अनुभवल, त्या सर्वांना ते,
त्यांच्या परोपकारी स्वभावामुळे हवेहवेसे वाटत.

मुंबईतील गोरेगाव या उपनगरात राहणाऱ्या
आमचा पुण्यातील प्रसिद्ध डॉ. गोडबोले यांच्याशी
जवळून परिचय होईल असं कधीही वाटलं नव्हतं.
अगदी योगायोगानं २००३मध्ये आमची ओळख
झाली. माझ्या बोलण्यात काही वैद्यकीय परिभाषा
आल्यामुळे त्यांनी मला व श्री. कवीश्वर यांना रवी
बिल्डिंग येथील त्याच्या लॅंबमध्ये भेटायला बोलावलं.
त्या आधी त्यांनी माझे लोकसत्तेतील लेख वाचले
होते. भेट झाल्यानंतर त्यांनी आमची कौटुंबिक
माहिती विचारली. आमचं संभाषण सुरु झालं –

“आम्ही मुंबईत गोरेगावला राहतो, दर वर्षी
गोंदवले येथे जातो. पुण्यात एक दिवस थांबणं
सोयीचं म्हणून कोथरुडला छोटी जागा घेतली
आहे. मी एम.एस्सी. (मेडिकल बायोकेमेस्ट्री)
केलं आहे. हॉस्पिटलच्या कामाचा अनुभव
असल्यामुळे गोरेगाव येथे लॅंब काढली. मुलगा-
सून एम.डी आहेत. गेल्या वर्षी सुनेच्या हातात
सर्व व्यवसाय दिला.” मी एका दमात संगितलं.

“पुढे काय करायचं ठरवलं आहे?” त्यांनी
पुन्हा विचारलं.

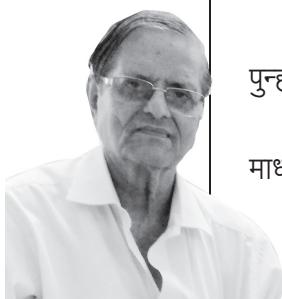
“मला साहित्य-संगीत खूप आवडतं. या
माध्यमातून मधुमेहाची माहिती देणारी ऑडिओ

कॅसेट काढावी असं मनात आहे... आमच्या
लॅंबमध्ये येणारे बरेचसे पेंशंट ही व्याधी गांभीर्यानं
घेत नाहीत. मधुमेहाचे दुष्परिणाम त्यांच्या मनावर
ठसले पाहिजेत... पुस्तक वाचायचा लोक कंटाळा
करतात... ” मी सांगितलं.

मधुमेह हा सरांचा आवडीचा विषय. खूप
उत्साहानं त्यांनी मला मधुमेहाची सर्वांगीण
माहिती असलेलं, त्यांचं ‘लढा साखरेशी’ हे
पुस्तक दिलं. या पुस्तकाचा मला खूप उपयोग
झाला. सून डॉ. चारुता, मुलगा डॉ. विकास
आणि प्रश्न विचारणारी मी, अशी संवादातून
सुंदर कॅसेट तयार झाली. डॉ. गोडबोले यांनी
त्याचं खूप कौतुक केलं.

या सर्व काळात डॉक्टरांनी खूप प्रोत्साहन
दिलं. माझ्यासाठी हे प्रोत्साहन त्या वेळी विशेष
मोलाचं होतं. काही कारणानं ज्या वेळी मन
अनेक समस्यांनी झाकोळलेलं असतं त्या वेळी
आश्वासक शब्द मोलाचा आधार देतात. त्यानंतर
लेखनाकडे व संगीताकडे मी गांभीर्याने पाहायचं
ठरवलं.

डॉ. गोडबोले यांचं साहित्यावर फार प्रेम.
त्यांनी मधुमित्रसाठी मला लेख लिहिण्याचं
काम दिलं. त्याप्रमाणे लेख कसा असायला हवा
याबद्दल योग्य मार्गदर्शनदेखील केलं. प्रपंच व
जबाबदाऱ्या सांभाळून मी दोन पुस्तकं लिहिली.
'प्रेमाचं ऋण' या माझ्या पुस्तकाच्या अनेक प्रती
विकत घेऊन त्यांनी त्यांच्या परिचित लोकांना
दिल्या. अलीकडे लिहिलेलं 'कबीराची पुष्पांजली'
हे पुस्तकही त्यांना खूप आवडलं. डॉक्टरांना
साहित्याची खूप आवड होती. त्यांच्या कथा,

लेख, मला नियमित वाचायला मिळत. आरोग्यासाठी आहार, व्यायाम व निरोगी मन आवश्यक आहे, असे ते नेहमी सांगत. जीवनाचा सकारात्मक दृष्टिकोन मी त्यांच्याकडून शिकले. त्यांचा निरागस, निःस्पृह स्वभाव आम्हां दोघांना विशेष आदरणीय वाटत असे.

आणि एक दिवस, अगदी जवळून त्यांच्या निर्मल, निरागस स्वभावाचा आम्ही अनुभव घेतला. मुंबईतील उपनगरात काही कामासाठी ते पुण्याहून आले होते. आमच्या घरापासून त्यांचं कामाचं ठिकाण जवळ होतं. संध्याकाळ होऊन गेली तरी त्यांचं काम संपलं नव्हतं. दुसऱ्या दिवशी पुन्हा तिथेच काम असल्यामुळे ती रात्र त्यांनी आमच्या घरी काढायचं ठरवलं. आमचा ब्लॉक लहान आणि गैरसोयीचा! अगदी शेजारी, मुलानं घेतलेला स्वतंत्र ब्लॉक सुसज्ज असल्यामुळे, कोणत्याही पाहण्याची सोय करणे जमत होते. सून डॉ. चारुता पाहुणचारही अगदी प्रेमाने करत असे. घरी आल्यावर डॉक्टरांनी आमचं व मुलाचं घर पाहिलं. एकत्र; तरीही स्वतंत्र, असं कुटुंब पाहून समाधान व्यक्त केलं. त्यानंतर मात्र त्यांनी आमच्याच घरात झोपायचं ठरवलं. मी गोंधळून गेले. परंतु आमच्या घरातील त्यांचा सहज वावर, निर्मळ बोलणं पाहून मनावरचं दडपण लगेच निघून गेलं.

दुसऱ्या दिवशी श्री. कवीश्वर यांच्याबरोबर ते पहाटे आरे कॉलनीत फिरायला गेले. आरे चेकनाक्यापासून न्यूझीलंड हॉस्टेलर्पर्यंत अंदाजे चार किलोमीटर अंतर, पुन्हा येताना तेवढंच अंतर डॉक्टर अगदी न दमता चालले. जाताना व येताना दिसलेल्या सर्व झाडांची माहिती त्यांनी श्री. कवीश्वर यांना दिली. जंगलात दिसणाऱ्या पक्ष्यांचे भरपूर फोटो काढले. पुण्याला गेल्यानंतर मनाला उमेद देणारं पत्र आणि झाडांचे-पक्ष्यांचे फोटो पाठवले.

या आठवणी लिहिताना पुनःपुन्हा माझे डोळे भरून येत आहेत.

डॉ. र. आय., पुणे शाखेच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षानिमित्त डॉ. गोडबोले यांना सन्मानपत्र देताना डॉ. विजय आजगावकर, शेजारी डॉ. भास्कर हर्षे

गेल्या महिन्यांत मी चालू केलेल्या nutritional product च्या प्रकल्पाबद्दल, त्यासाठी घेतलेल्या industrial unit बद्दल मी त्यांना माहिती दिली होती, नमुने पाठवले होते. त्या वेळीदेखील त्यांनी खूप खूप प्रोत्साहन दिले होते. त्यांचे प्रोत्साहन ही आमची ऊर्जा होती. अगदी अलीकडे डॉ. विकासकडून plasmapheresis कोरोना पेशंटसाठी का व कसे, हे त्यांनी समजावून घेतले होते. 'मधुमित्र'च्या सर्व वाचकांना हे समजावे यासाठी लेखनाचा आग्रह धरला होता. झानाची जिज्ञासा व त्याचा प्रसार हासुद्धा त्यांच्या स्वभावाचा एक विशेष पैलू!

डॉ. गोडबोले यांच्याविषयी लिहिताना मला मंगेश पाडगावकरांचं अशी पाखरे येती आणिक सृति ठेवूनी जाती हे गीत आठवलं... त्यात एका कडव्यात ते म्हणतात, पूर्ण उमललेल्या फुलाला आपण लवकरच झाडापासून विलग होणार हे ठाऊक असतं; पण झाडावर असताना ते फूल सुगंध देतं आणि मातीत मिसळल्यावर ते फूल मातीही सुगंधित करून जातं.

डॉ. गोडबोले यांचं जीवनही त्या फुलासारखंच... नाही का! त्यांचं अस्तित्व आणि आता त्यांच्या आठवणी सर्वांना प्रेरणा देणाऱ्या... जीवन कसं जगाव हे शिकवणाऱ्या...

डॉक्टरांच्या स्मृतीला मनापासून नमस्कार!

शाम देशपांडे, 'मधुमित्र' संपादक मंडळ सदस्य, डी.ए.आय., पुणे

संरथेचा आधाररत्नंभ आणि 'मधुमित्र'चा शिल्पकार

खरे तर दुःखद भावना व्यक्त करण्याची ताकदच उरलेली नाहीये! पण तरीही, डॉ. रमेश गोडबोले यांचे अमच्याबरोबर गेली ४० वर्षे घनिष्ठ संबंध होते आणि त्यांच्या स्मृतीही कायम राहणार आहेत.

माझ्या वडिलांना ६०व्या वर्षी मधुमेह झाल्यानंतर ते डायबेटिक असोसिएशनचे सभासद झाले आणि डॉ. गोडबोलेंशी संबंध येऊन नकळत ते दृढ होत गेले. संस्थेतील कर्मचारी वर्गी संपल्याचे आणि सभासदत्व नूतनीकरण करण्यासंबंधी मजकूर हाताने लिहून सभासदांना पाठवत असत. ते पाहून माझ्या वडिलांनी डॉक्टरांना आम्ही आमच्या प्रिंटिंग प्रेसमधून मोफत ते छापून देऊ, असे आश्वासन दिले. तेव्हापासूनच संस्थेची जवळीक आणखी वाढली.

डॉ. गोडबोलेंना लेखनाची आवड असल्याने माझ्या वडिलांनी एका चर्चेत संस्थेमार्फत मासिक सुरु करण्याबद्दल सुचवले. प्रथम ते 'मधुस्नेह' नावाने प्रकाशित करण्याचे ठरले. परंतु सरकारी यंत्रणेकडून 'मधुमित्र' या नावे मराठी मासिक प्रकाशित करण्यास अधिकृत मान्यता मिळाली. त्याच सुमारास मीही कमर्शिअल आर्टिस्ट म्हणून डिझायनिंगची कामे सुरु केली होती. वडिलांनी मधुमित्रचे कवहर डिझायनिंग ते छपाई-पोस्टिंगपर्यंत सर्व कामे आम्ही करून देण्याबद्दल शब्द टाकला; आणि दि. १५ ऑगस्ट १९८५ रोजी 'मधुमित्र'चा पहिला अंक श्री. शां. आजगावकर यांच्या हस्ते प्रकाशित झाला.

आता, मासिकाच्या माध्यमातून आमची रोज

गाठभेट सुरु झाली. त्या काळी आजच्यासारखी ऑनलाईन यंत्रणा अस्तित्वात नव्हती. तरीही, सर्व अडचणीवर मात करून २५ वर्षे मीही ते सर्व काम यशस्वीरीत्या पार पाडले. माझी पत्नी सौ. वैजयंतीसुद्धा डीटीपीचे सर्व काम घरकाम सांभाळून पार पाडत होती. यामुळेच डॉक्टरांचे मासिकाच्या निमित्ताने घरीही येणे-जाणे होत असे. त्या निमित्ताने त्यांच्या पत्नी सुजाता वहिनींचाही संबंध यायचा. अशातूनच दोन्ही कुटुंबातील घरोब्याचे संबंध अधिक दृढ होत गेले.

डॉक्टरांच्या ध्येयनिष्ठ व शिस्तबद्द कार्यपद्धतीमुळे मला आयुष्यात खूप काही शिकायला मिळाले. कामात काही चुका झाल्या तर ते समजावून सांगत आणि सुधारण्याची नव्याने संधी देत असत. त्यांचे मोलाचे मार्गदर्शन मी कधीही विसरणार नाही.

एकदा संस्थेतील एका प्रतिष्ठित व्यक्तीला पैशाची निकड होती. प्रथमत: डॉक्टरांना विचारूनच आर्थिक मदत करावी, असे वाटले. पण तसे न करता विश्वास ठेवून मदत केली. नंतर तगादा लावूनही पैशांची परतफेड होईना. तेव्हा मात्र ही गोष्ट डॉक्टरांच्या कानांवर घातली. तेव्हा ते म्हणाले, 'मला आधी विचारले असते तर पैसे न देण्याचा सळा दिला असता. त्या व्यक्तीने बन्याच जणांना ठकवले आहे.' असो. त्यांनी तत्काळ अऱ्कशन घेऊन त्या व्यक्तीकडून पैसे वसूल करून दिले, ही गोष्ट वेगळी! हे त्यांचे उपकार मी कधीही विसरणार नाही. त्यांची परोपकारी वृत्ती माझ्या कायम स्मरणात राहील.

त्यांचा आम्हा दोघांना वडीलबंधू या

नात्याने आधार होता. ते नेहमीच आम्हांस सांगत असत की, कधीही काही अडचण आली तरी रात्री-अपरात्री फोन करून विचारा. त्यांचा शेवटचा फोन या महिन्यातच १५ दिवसांपूर्वीच झाला होता. महिन्यापूर्वी आमच्या घरी प्रत्यक्ष भेटून खुशाली विचारून ते गेले होते.

संस्था नावारूपास आणणे ही अत्यंत अवघड गोष्ट! देणगीदारांच्या विश्वासास पात्र ठरवून केलेले

त्यांचे मोठे कार्य कायम स्मरणात राहील. संस्थेचे कर्मचारी, सभासद व देणगीदार यांची ते नेहमीच आस्थेने चौकशी करत. यामुळे 'संस्था म्हणजे एक कुटुंब' असेच वातावरण तयार करण्याची निष्ठा, हे कधीच विसरता येणार नाही. ध्येयशील, निष्ठावंत अशा या प्रभावशाली व्यक्तीबद्दल कितीही लिहिले तरी ते अपूर्णच असेल.

मा. श्री. रमेश गोडबोले आमच्यासाठी एक असामान्य, अनमोल व्यक्तिमत्त्व होते! त्यांच्या अनपेक्षित जाण्याने आमची कधीही भरून न येणारी हानी झाली आहे.

आम्हां दोघांवर त्यांचा विशेष लोभ होता. वेळप्रसंगी वडिलकीच्या नात्याने कामासंबंधी होणाऱ्या चुकांबद्दल योग्य ती समजही ते घायचे. त्यांचा स्वभाव हजरजबाबी, वेळेच्या बाबतीत अतिशय काटेकोर होता. त्यात जराही चूक झालेली त्यांना चालायची नाही. खूप सावरून घेतलं त्यांनी आम्हांला! आमच्यावरही घेतलेलं काम उत्कृष्टपणे करण्याची जबाबदारी असायची. तीही पार पाडायचा आमचा प्रयत्न असायचा.

'मधुमित्र'चे डीटीपी ते मासिक पोस्टात पडेपर्यंतचा प्रवास होण्यासाठीच्या प्रक्रिया आम्ही दोघंही मेहनतीने करायचो. त्यांचं त्यांना फार कौतुक वाटायचं. आमच्या वैयक्तिक आयुष्यात कित्येक वेळा त्यांनी मोलाचे सल्ले दिले व मार्गदर्शनही केलं आहे.

महिन्यातून दोन वेळा तरी फोन करून

आमची विचारपूस करण्याचा त्यांचा नेम होता. आमच्या दोघांच्या मोठ्या ऑपरेशनच्या वेळी रोज हॉस्पिटलमध्ये त्यांची चक्र असायची. आणि नंतरही अधूनमधून त्यांचं घरी येण व्हायचं.

आत्ताही जाण्यापूर्वी १४ एप्रिलला त्यांच्याशी खूप बोलणं झालं होतं. पण, या वेळी ते खूप उदास वाटले. पुढे येणाऱ्या संकटाची चाहूल तर त्यांना लागली नसेल ना!

आता गोडबोले सर आपल्यात नाहीत हे पचवणं खरंच खूप अवघड जातंय!

त्यांची उणीव आम्हांला या वयात प्रक्षषने जाणवत राहील. आयुष्यभर त्यांनी जे नाव, यश, प्रतिष्ठा मिळवली... आपल्या गुणांमुळे मित्रसंग्रह गोळा केला... त्यांना निरोप द्यायला कोणीही जाऊ शकलं नाही... हा केवढा दैवदुर्विलास!

सर, आमचं आयुष्य तुमच्या सहवासाने समृद्ध झालं, भरून पावलं... कसं विसरायचं तुम्हांला!

सौ. वैजयंती देशपांडे

डॉ. एस. डी. पाठक,
असिस्टेंट डायरेक्टर, रिसर्च डिपार्टमेंट
कैवल्यधाम योगा इन्स्टिट्यूट, लोणावळ

'पुणेभूषण' डॉ. गोडबोले सर

४ ऑगस्ट २०१८. सकाळी ११.४० ची वेळ. त्या दिवशी मी माझ्या मधुमेह प्रकल्पाच्या सहकाऱ्यासह पहिल्यांदा डॉ. गोडबोले सरांना भेटावयास गेलो होतो. मनात एक प्रकारची भीती होती – सर कसे असतील!... एवढे सिनिअर!... गेल्या ५० वर्षांपासून पुण्यातील एका प्रथितयश अशा पॅर्शॉलॉजी लॅंबचे मुख्य डॉक्टर!

आम्ही तिथे पोहोचलो. आम्ही आल्याचे त्यांच्या सहकाऱ्याने सरांना सांगितले. पाच मिनिटांतच सरांनी आम्हांला बोलावले. मी आमच्या संभाव्य मधुमेही प्रकल्पाची माहिती त्यांना दिली. त्यावर त्यांनी विचारले, “माझी मदत हवी आहे?”

मी म्हणालो, “आम्हांला संभाव्य मधुमेही शोधायचे आहेत. त्यांच्या रक्ताच्या चाचण्या आपण करून द्याव्यात, अशी अपेक्षा आहे.”

सर म्हणाले, “डायबेटिस असोसिएशनचे २००० सभासद आहेत. त्यांच्या नातेवाइकांमध्ये आपल्याला संभाव्य मधुमेही मिळतील. त्यांच्या सर्व रक्ताच्या चाचण्या मी करून देईन.”

मी स्पष्टीकरण दिले, “हा प्रकल्प भारत सरकारच्या आयुष विभागाने पुरस्कृत केला आहे. त्यांनी दिलेल्या बजेटमध्येच या सर्व रक्ताच्या चाचण्या करावयाच्या आहेत.”

क्षणाचाही विलंब न लावता व कुठलीही अट न घालता सरांनी ‘तुमच्या बजेटमध्ये सर्व चाचण्या होतील,’ असे आश्वासन दिले. “अहो, मधुमेहींसाठी तुम्ही एवढं चांगलं काम करता. मी तुमच्या बरोबर आहे.” असेही ते

म्हणाले. एवढ्यावरच न थांबता त्यांनी त्यांच्या असोसिएशनच्या सभासदांचा मेळावा कसा, कुठे आयोजित करता येईल, याबद्दल मार्गदर्शन केले. तारीख, जागा पक्की करूनच आम्ही तिथून बाहेर पडलो. सर्व चर्चेमध्ये अर्धा-पाऊण तास कसा निघून गेला ते कळलेच नाही. आमच्या सर्वांच्या चेहेचावर आनंद ओसंझून वाहत होता. भीती कुठे निघून गेली कळलेच नाही.

पहिला कार्यक्रम २५ डिसेंबरला झाला. आम्ही सर्व जण सकाळीच पुण्याला पोहोचलो. गोडबोले सर आमच्या आधीच हॉलवर उपस्थित होते आणि जातीने सर्व व्यवस्था बघत होते, सूचना देत होते. आमचे त्यांनी हसून स्वागत केले. ही आमची आणि सरांची दुसरी भेट! परंतु त्या वेळेस किंवा नंतर जितक्या वेळेस आम्ही भेटलो किंवा फोनवर बोललो, तेव्हा मला कधीच असे वाटले नाही, की माझी व त्यांची नुकतीच दोन महिन्यांपूर्वी ओळख झाली आहे. खूप जुनी ओळख असल्यासारखेच वाटायचे. जेव्हाकेव्हा फोनवर बोलणे व्हायचे ते सुरुवातीची काही मिनिटे प्रकल्पाबद्दल, रक्ताच्या चाचण्यांबद्दल व्हायचे आणि नंतरची काही मिनिटे हास्यविनोदात जायचे. मी पुणेकरांवरील विनोद सांगून त्यांना डिवचायचो; तर ते एखादा अस्सल पुणेरी विनोद सांगून शेवटी म्हणायचे, ‘अहो डॉक्टर, मी पुणेरी... त्यातून अस्सल सदाशिव पेठेतला आहे.’ त्यावर आम्ही दोघेही दिलखुलास हसायचो. समोरच्याचे मन जिंकून घेऊन त्याला आपलेसे करावयाची त्यांची ही हातोटी अप्रतिम होती.

सरांचा भर सर्व गोष्टी व्यवस्थित, नियमाप्रमाणेच झाल्याच पाहिजेत असा होता. सर्व काही नियोजनबद्द करण्याचा त्यांचा कटाक्ष होता. प्रत्येक शहरात, गळीत पॅथॉलॉजी लॅंब सापडतील; पण एनएबीएल प्रमाणित एखादीच असेल, यातच आपल्याला सरांच्या दूरदर्शीपणाची ओळख होते.

मी रक्तचाचण्या करावयाचे शिबिर ठरवल्यावर सरांना फोन करून सांगायचो, आम्ही साधारण १५० लाभार्थीसाठी शिबिराचे नियोजन करत आहोत. त्याप्रमाणे आम्हांला लागणाच्या साहित्याची यादी मी त्यांना व्हॉट्स अॅपवर पाठवायचो. जेव्हा आमचा माणूस साहित्य घेण्यासाठी असोसिएशनच्या कार्यालयात जाई तेव्हा सर्व साहित्य सांगितल्याप्रमाणे तयार असे. त्यात कधीही कमी नसायचे; जेणेकरून आम्हांला शिबिरात अडचणीचा सामना करावा लागेल.

कैवल्यधाममधील एका शिबिराला मी डॉक्टरांना आमंत्रित केले होते. सर सकाळी ७।। वाजताच हजर झाले आणि शिबिर संपेपर्यंत थांबले. आम्ही केलेली शिबिराची व्यवस्था, नियोजन पाहून खूश झाले आणि मुक्तकंठाने त्यांनी आमची प्रशंसाही केली, शाबासकी दिली. हातचे न राखता दुसऱ्यांची प्रशंसा करणे हासुद्धा त्यांचा घेण्यासारखा फार मोठा गुण होता.

दोन दिवसांपूर्वी (२३ ला सकाळी) मला एका सदगृहस्थाचा फोन आला. त्यांनी मी 'हॅलो' म्हणताच बोलावयास सुरुवात केली. सरांच्या निधनाची बातमी ऐकून फार वाईट वाटले. 'अहो, मी डायबेटिक असोसिएशनचा सभासद आहे. मी त्यांना कधीही भेटले नाही. आमचे नेहमी फोनवरच बोलणे व्हायचे. मी त्यांना खूप प्रश्न, शंका विचारत आहे. दर वेळेस ते न थकता, न चिडता माझ्या सर्व प्रश्नांची उत्तरे देत असत, मधुमेहाबद्दल समजावून सांगत. औषधाबद्दल मधुमेहतज्ज्ञाचा सळा घेण्याचे सांगत...' शेवटचे शब्द बोलताना त्या गृहस्थाचा कंठ दाटून आला होता. फोन

माथेरान येथील निवासी शिबिरात नाटकात काम करण्यासाठी तयार झालेले डॉ. गोडबोरे आला त्या वेळी मी एका झूम मीटिंगमध्ये होतो. त्यांना थांबवू शकलो नाही. मी स्वतःला मीटिंगमध्ये 'म्यूट' करून त्यांना सुन्न मनाने ऐकत राहिलो. माझ्याही डोऱ्यांत पाणी आले. ज्यांनी सरांना बघितलेसुद्धा नाही ते इतके भरभरून बोलत होते, तर जे प्रत्यक्ष सरांना भेटले असतील त्यांना सरांनी किंती प्रभावित केले असेल, याचा अंदाज येतो. त्यांच्या कार्याचा आवाकाही कळतो.

सरांच्या निःस्वार्थ, निष्काम कार्याला माझा मनापासून दंडवत! सरांबद्दल लिहिताना खरंच मन भरून आले. सरांमधील कामाची तळमळ, निष्काम भावना, दुसऱ्याला - पीडितांना मदत करण्याची मनापासूनची तळमळ यातील एखादा गुण जरी मी माझ्या स्वतःच्या अंगी बाणून विकसित करू शकलो तर तीच माझी खरी श्रद्धांजली असेल.

Dr. Sonali Bhojane, कार्यकारी समिती सदस्य, डी.ए.आय., पुणे

It's so difficult to think DAI without Godbole sir...

Everyone in their life have a mentor to follow and it was Dr. Godbole for me since I met him....

In the year 2016 when I was introduced to him by Dr. Harshe, I clearly remember him, his long chat in the very first meeting, his clear vision and target and work profile and high expectations from me to work for noble cause of the betterment of the people with diabetes .That made my association with Diabetic Association with clear conscious thought of helping, empowering people with diabetes.

Slowly as I worked for Jagat clinic and Mahabaleshwar visit and got bonded with the work and the path paved by him, even personally I got more n more attached to him as a fatherly figure who would always encourage me with his words of appreciation of even the small things I had done so far.

I can never forget the way he will call and say, 'सोनाली, आहे का वेळ? कामात असशील. पण दोनच मिनिटं बोलतो...' and will speak for at least 20 minutes with his minute to minute instructions, be it a about the routine clinic, doctors cme, patients program or the association trip for patients.whatever he used to do was always with the thought of patient in the centre and for betterment and upliftment of their treatment and overall development.

He must have empowered countless number of patients in his

life. It was such a effective way of instructions that patient would follow for the rest of the life as many have mentioned off late as regular sugar check 'हा त्यांनी लावलेला एक धाक होता.' That shows his dedication and his very closeness he used to attend at a very short span of time of meeting any person, be it a patient, colleague, doctor or employee from his lab.

He was the gem of the person with huge heart filled with love, kindness and care for anybody and everybody.

Associations yearly trip with him, I would never forget in my life altogether especially the recent past one at Dapoli. The more he used to appear strict outwardly the bigger comedian and soft hearted person I found him during those outings.

I am very sure everyone who had come in contact with him will have fond memories about him and each one would reflect a unique character of his character and altogether it will be huge compilation of him as a whole.

Very minute spend with him is cherisable and very act done by him used to teach something or the other.

It's a hard luck of all of us that his life ended in such a unexpected way but I am very sure like a legend he would be alive forever by his deeds and work.

It's the irreparable loss of diabetic association and all of us!

सुकेशा सातवळेकर, आहारतज्ज्ञ, डी.ए.आय., पुणे

आहारशास्त्राला महत्व देणारे डॉ. गोडबोले

२३ एप्रिलच्या पहाटे ती दुःखद बातमी मिळाली आणि मन सुन्न झाले. गेल्या ३६ वर्षांचा काळ पाणावलेल्या डोळ्यांसमोर उभा राहिला.

कॉलेजमधून पासआउट झाल्या-झाल्या एका व्याख्यानाच्या निमित्ताने आमच्या डायटेटिक्सच्या कुकडे मँडमनी डॉ. गोडबोले सरांशी ओळख करून दिली होती. प्रसन्न व्यक्तिमत्त्व! नर्मविनोदी, खुसखुशीत शैलीतील; तरीही ठाम असे बोलणे! तेव्हाच जाणवली सरांची मधुमेहींसाठी आणि एकूणच रुग्णांच्या स्वास्थ्याप्रति असलेली तळमळ!

पुढे संस्थेशी जोडले गेल्यावर लक्षात आली त्यांची आहाराविषयी असलेली सखोल जाण आणि आहारतज्ज्ञांविषयीचा रास्त आदर! आहारशास्त्रातील प्रगत, शास्त्रोक्त संकल्पना, माहिती, शास्त्रीय संशोधन यांचा वापर आम्ही आहारतज्ज्ञांनी मधुमेहींच्या उपचारासाठी करावा, यासाठी ते कायमच आग्रही असायचे.

मधुमेही आणि त्यांच्या कुटुंबीयांमध्ये आहार साक्षरता वाढावी यासाठी सरांनी नवनवीन कल्पना मांडल्या आणि त्यांच्या अंमलबजावणीसाठी आम्हां आहारतज्ज्ञांना सदैव प्रेरित केले. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली आहारावर आधारित विविध उपक्रम सुरु होते, माहितीपूर्ण लेखन, व्याख्यान, प्रात्यक्षिके, शिबिरे आयोजित केली. मधुमेहींसाठी आहारपुस्तिका तयार झाली.

उत्तम कल्पना प्रत्यक्षात उत्तरवण्यासाठी आवश्यक सखोल नियोजन, धडाडी, जिद्द, चिकाटी, अपार परिश्रम, सगळ्यांना बोरोबर घेऊन जाण्याची किमया सगळेच थक्क करणारे आणि खूप काही शिकवणारे होते.

'अप्लाइड बेसिक कोर्स इन डाएटेटिक्स'

सरांच्या संकल्पनेवर आधारित आम्ही आहारतज्ज्ञांनी आयोजित केलेला एक यशस्वी उपक्रम! समाजातील विविध स्तरांतील १५०-२०० रुग्ण व पुरुष सदस्यांनी या कोर्समधील २० सत्रांचा लाभ घेतला आणि सरांप्रति कृतज्ञता व्यक्त केली. तसेच 'डाएट क्लब' या उपक्रमांतर्गत दर महिन्याला एक याप्रमाणे आहारशास्त्राशी निगडित विविध विषय सादर करण्यात आले.

वृत्तपत्रांतील लेख, सदरं आणि पुस्तकांच्या स्वरूपातील सरांनी केलेले अभ्यासपूर्ण विपुल लेखन समाजोपयोगी, अतिशय महत्वपूर्ण, प्रेरणादायी आणि संग्रहणीय आहे. 'मधुमित्र' मासिकाचे संपादक म्हणून त्यांच्या वैशिष्ट्यपूर्ण कार्याला मानाचा मुजरा! मासिकाचे प्रकाशन अव्याहतपणे चालू राहण्यासाठीची त्यांनी अभेद्य निष्ठा, अडकणीवर मात करण्याची जिद्द खूप जवळून संपादक मंडळाच्या बैठकींतून अनुभवली आहे.

अनेक आठवणींमधील एक ठळक आठवण म्हणजे, संस्थेच्या सुवर्ण महोत्सवाचा कार्यक्रम भव्यादिव्य करण्याचे नियोजन सुरु होते. तेव्हा संस्थेच्या सुवर्ण वाटचालीवर आधारित डॉक्युमेंटरी तयार करण्याची कल्पना मांडली, जी त्यांनी उचलून धरली. संस्थेची उद्दिष्ट्ये, ध्येय, वाटचालीतील महत्वाचे टप्पे, संस्थेचे संस्थापक यांची माहिती त्यांनी अतिशय उत्साहाने दिली. दोन-तीन महिन्यांच्या अथक प्रयत्नांनी तयार केलेली डॉक्युमेंटरी, त्यांच्या लॅंबमध्ये जाऊन माझा मुलगा अमृतने दाखवल्यावर आनंदाने उजळलेला त्यांचा चेहरा आजही डोळ्यांसमोर दिसतोय!

भावपूर्ण श्रद्धांजली!

डॉ. रामचंद्र गोडबोले आणि सुनिताताई गोडबोले,

बारसूर, तालुका गिदम, दंतेवाडा

असामान्य कृतिशील संवेदनशीलता

डॉ. रमेश गोडबोले यांचं निधन झाल्याचं ऐकलं. आज बातमीही वाचली. अल्पकाळ; पण अगदी जवळीक वाटावी असा त्यांचा आम्हां बस्तरवाल्यांना अनुभव आला. आमच्याबद्दल ऐकलं आणि वयाच्या ७८व्या वयातही त्यांना राहवलं नाही. सगळी टीम घेऊन ते बारसूरला दाखल झाले. येऊन पेशंट्सना बघून

जेवढं शक्य तेवढं सगळं त्यांनी केलं. अशी कृतिशील संवेदनशीलता असामान्य असते. ती त्यांनी दाखवली याचं अप्रूप वाटत राहील. आता... पुन्हा भेट होणार नाही या अस्वस्थतेत त्यांना मनापासून श्रद्धांजली वाहतो आहोत.

विजयकुमार लाड, सेवानिवृत्त बँक अधिकारी, रायपूर, छत्तीसगढ

संपर्क ९४२५५ ०४४८०

आत्मीय व्यक्तित्व

२४ ते ३० सप्टेंबर २०१८ या कालावधीत डॉ. रमेश गोडबोले आपल्या काही सहकाऱ्यांसोबत रायपूरला आले होते. बारसूरच्या एका आश्रमातील आणि गावातील रहिवासी यांच्यात आढळणारा मधुमेह या अभ्यासाच्या उद्देशाने हा दौरा आखला गेला होता.

प्रवासापूर्वी डॉ. गोडबोलेनी आपले कॉलेजचे सहपाठी डॉ. आनंद जोशी आणि डॉ. सौ. सुनंदा जोशी यांना भेटून आपल्या दौऱ्याची माहिती दिली. हे दोघेही रायपूर येथे १९७१ ते २००५ पर्यंत प्रॅक्टिस करत होते. तिथले ते लोकप्रिय डॉक्टरही होते. डॉ. जोशीद्वय आजही आमचे विशेष सल्लागार आहेत. डॉ. जोशींनी आमची माहिती व नाव सुचवून फोन करून मदत करण्यास सांगितले.

डॉ. गोडबोले सर्व मंडळींसह रेल्वेने प्रवास करत रायपूर येथे पोहोचले. घरी अल्पोपहारानंतर सर्वाना रायपूर शहर भ्रमण, सांस्कृतिक - शैक्षणिक (दोन मेडिकल कॉलेज, एआयआयएमएस हॉस्पिटल) इत्यादी स्थळांचे दर्शन घडवले. सहा-सात तास सर्व मंडळींनी रायपूर भ्रमण केले. (रायपूर ही छत्तीसगढ राज्याची राजधानी आहे.) रात्री जेवणानंतर लकझरी बसने बारसूर (बस्तर)करिता प्रस्थान केले.

आपल्या चार दिवसांच्या प्रवासात मिशन शोधकार्य तपासणीबरोबरच बस्तर येथील आदिवासी बांधवांची संस्कृती, राहणीमान, खाण्यापिण्याच्या सवयी, नैसर्गिक वातावरणाचा तपशील याचाही अभ्यास डॉक्टरांनी केला. बस्तर येथील इंद्रावती नदीवरील चित्रकोट धबधब्याचेही दर्शन घेतले.

प्रथम भेटीतच डॉक्टरांच्या ओजस्वी व्यक्तिमत्त्वाची स्पष्ट झलक आम्हां सर्व कुटुंबीयांना पाहायला मिळाली. त्यांचे सुविचार समजून घ्यायची संधी मिळाली. मधुमेह या गंभीर विषयावर सहज भाषेत त्यांनी एका चांगल्या शिक्षकाप्रमाणे आम्हांला माहिती दिली. त्यांच्या या बारसूर, बस्तर प्रवासाचे उल्लेख 'मधुमित्र' मासिकात छापले गेले.

'मधुमित्र मासिक प्रकाशनाचे उद्देश' या विषयावर त्यांनी आपले विचार सांगितले. त्यांच्या प्रेरणेनेच आम्ही मासिकाचे सभासद झालो.

त्यांनी मधुमेह या रोगावर केलेले काम कौतुकास्पद आहे. अशा व्यक्तिमत्त्वाची आपल्या देशाला खूप गरज आहे. असे व्यक्तिमत्त्व हरपल्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रात अपूर्णीय क्षती झाली आहे.

सप्टेंबर २०१८ ते २०२१ या कालावधीत

फोनद्वारे शुभेच्छाप्रीत्यर्थ संपर्क होत असायचा. अचानक २३ एप्रिल २०२१ रोजी त्यांच्या निधनाची धक्कादायक बातमी मिळाली. दोन वर्षांपूर्वीची प्रथम

आणि सुमधूर भेट दुर्देवाने अंतिम भेट ठरली. त्यांना भावपूर्ण विनम्र श्रद्धांजली! त्यांच्या आत्म्यास सदगती मिळावी, ही परमेश्वरचरणी प्रार्थना!

ऋषितुल्य डॉ. रमेश गोडबोले

मधुमेहाच्या त्सुनामीला श्वासाच्या शेवटच्या क्षणापर्यंत थोपवण्याचे कार्य करणाऱ्या डॉ. गोडबोले यांना शतशः प्रणाम!

डॉक्टरांनी जेव्हा मधुमेहासाठी काम सुरु केले त्या काळात 'मधुमेह ही श्रीमंतांचा व्याधी' असे म्हणून पूर्ण दुर्लक्षित केला गेला होता. मधुमेहाचा त्या वेळेस गांभीर्याने विचार कोणीच करत नव्हते. मधुमेहाची चतुर्सूत्री - व्यायाम, आहार, तपासण्या, औषधोपचार व टेन्शन फ्री राहणे इत्यादी गोष्टी मधुमेही रुग्णांमध्ये व त्यांच्या नातेवाइकांत रुजवण्याचे प्रयत्न ५० वर्षांपूर्वी डॉक्टरांनी केले. ते किंती अवघड होते, ते आपण जाणू शकतो. प्रथम 'मधुस्नेह' व नंतर 'मधुमित्र' या मासिकामधून

घराघरांत जाऊन मधुमेहाच्या जागरूकतेचे फार मोठे कार्य वा चळवळ्या त्यांनी सातत्याने आजपर्यंत केली. अनेकविध वेगवेगळ्या तहेच्या मधुमेही लोकांना मदत करणाऱ्या त्यांच्या उपक्रमाला सलाम!

बार्शी डायबोटिक असोसिएशनच्या तिसऱ्या वर्धापनदिनानिमित्त त्यांचे बार्शीत येणे झाले. त्या वेळेस मधुमेही लोकांना बहुमोल मार्गदर्शन मिळाले व आम्हांला त्यांच्याबरोबर विचारांची देवाणधेवाण करण्याची सुसंधी मिळाली.

डॉक्टर, जीवनाच्या प्रत्येक वळणावर आपली आठवण येतच राहील. आपले हे कार्य असेच पुढे चालू ठेवणे, हीच तुम्हांला खरी श्रद्धांजली!

दिव्यत्वाची जेथे प्रचिती...

माझा व डॉ. रमेशजींचा गेल्या २०-२५ वर्षांचा परिचय. त्यांनी मधुमेही रुग्णांसाठी केलेल्या हिमालयाएवढ्या प्रचंड कायाने भारावून जाऊन आम्ही आमच्या मधुमेह जागृती मंचातर्फे त्यांचा सत्कार केला होता. त्यांच्याकडून मार्गदर्शन घेऊन 'मधुसखा' हे मासिक आम्ही आमच्या मंचातर्फे सुरु केले आहे. त्याच्या दिवाळी अंकाच्या प्रकाशनाला, टाईप १ मधुमेहींच्या विशेष स्नेहसंमेलनाला अशा पुढे दोन-तीन प्रसंगी ते आले होते. त्यांनी मार्गदर्शनपर व्याख्याने दिली होती. त्यांनी लेख लिहूनही दिले होते. माझेही लेख मागवले होते. लेख चांगला जमला की हमखास फोन करून

मिलिंद पटवर्धन, संपादक - 'मधुसखा', विश्वस्त - मधुमेह जागृती मंच, मिरज

कौतुक करायचे.

निर्मळ मन, मोकळा स्वभाव, हसतखेळत - गप्पाटप्पा मारत शिकवणे असा स्वभाव; त्यामुळे व्यातले अंतर जाणवू द्यायचे नाहीत. उंच, शिडशिडीत अंगाकाठी, सतत हसतमुख चेहरा आणि बोलण्या-चालण्या-वागण्यातून जाणवणारा मृदु आर्जवी स्वभाव!... प्रचंड आत्मविश्वास, दूरदृष्टी, लोकसंग्रहाची आवड, जीवनाविषयी रसज्ञ-मर्मज्ञ दृष्टी!... ते उत्तम लीडर, मार्गदर्शक, मेण्टॉर होते. त्यांनी डायबोटिक असोसिएशन या संस्थेच्या माध्यमातून २५-३० खंडे समाजसेवक तयार केले आहेत, जे त्यांच्यामागे त्यांचे

पुण्याबाहेरुन...

कार्य चालू ठेवतीलच. त्यांचे जाणे हे चटका लावून जाणारे आहे. त्यांच्या कुटुंबीयात त्यांच्या संस्थांचाही समावेश होतोच. तुमच्या सर्वांच्या दुःखात आम्ही सारे सहभागी आहोत. त्या गुरुतुल्य व्यक्तिमत्त्वाला आमची श्रद्धांजली!

दिव्यत्वाची जेथे प्रचिती...

डॉ. रमेश गोडबोले यांचे आकस्मिक निधन झाल्याचे वाचून अतिशय दुःख झाले. त्यांच्या जाण्याने डायबेटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेचे अपरिमित नुकसान झाले आहे, असे मला वाटते. 'मधुमेह' मासिकातील त्यांचे मार्गदर्शनपर लेख वाचून अनेक मधुमेही व्यक्ती आनंदी आणि स्वास्थ्यपूर्ण जीवन व्यतीत करत असतील, यात शंकाच नाही.

मी दिल्लीला राहते. माझाही मधुमित्र मासिकामुळे त्यांच्याशी परिचय झाला होता. फोनवर त्यांच्याशी बोलताना 'मधुमेह - माझा मित्र' हा लेख लिहिण्यासाठी त्यांनी मला प्रोत्साहित केले होते. तो लेख मासिकात छापूनही आला होता.

मी त्यांच्या कुटुंबीयांच्या दुःखात सहभागी आहे. ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास शांती देवो, हीच प्रार्थना!

नावीन्याचा साधक गेला काळाच्या पडद्याआड

डॉ. रमेश गोडबोले यांच्या नावाआधी यापुढे कै. लावावे लागेल याचा विचारदेखील करवत नाही. एका उत्साही व्यक्तिमत्त्वाचा अचानक अंत झाल्याची बातमी सौ. आरती अरगडे यांनी कळवली आणि मन सुन्न झाले. त्यांच्या व माझ्यातील सुमारे चार दशकांचा प्रवास ठप्प झाला.

त्यांची माझी पहिली ओळख माझ्या वर्गमित्राचे काका म्हणून झाली. पुढे त्यांच्या अलका टॉकिंजजवळील लॅबमध्ये मी भेटलो होतो. आम्हांला त्यांचे मार्गदर्शन हवे होते हा भेटीमागचा हेतू होता. त्या वेळी मधुमेही रुग्णांसाठी नाशिकमध्ये एक व्यक्तिगत (in-house) लॅंब काढायच्या विचारात आम्ही होतो. तेव्हा मधुमेहीच्या लॅंबबद्दल 'सर्वाधिक अनुभव असलेला डॉक्टर' म्हणून त्यांचेच नाव चटकन डोळ्यांसमोर आले. डॉक्टरांना आमची संकल्पना आवडली आणि त्यांनी आम्हांला मार्गदर्शन तर केलेच; त्याहीपेक्षा मोलाचे असे प्रोत्साहन दिले.

पुष्पा गर्डे, नवी दिल्ली

मी दिल्लीला राहते. माझाही मधुमित्र मासिकामुळे त्यांच्याशी परिचय झाला होता. फोनवर त्यांच्याशी बोलताना 'मधुमेह - माझा मित्र' हा लेख लिहिण्यासाठी त्यांनी मला प्रोत्साहित केले होते. तो लेख मासिकात छापूनही आला होता.

मी त्यांच्या कुटुंबीयांच्या दुःखात सहभागी आहे.

डॉ. अजित भास्कर कुमठेकर, नाशिक

सर्व नवीन गोर्टींचा मोकळ्या मनाने स्वीकार करायचा त्यांचा स्वभाव तेव्हा लक्षात आला आणि त्याचा प्रत्यय पुढे अनेकदा आला.

त्या काळात नाशिकमध्ये अशी लॅंबची संकल्पना नवी असल्याने आम्ही दोघे जरा सांशंक होतो; पण डॉक्टरांच्या प्रोत्साहनामुळे आम्हांस मानसिक आधार मिळाला आणि लॅंबचे काम व्यवस्थित सुरु झाले. प्रारंभीचे काही महिने गीता त्यांना फोन करून बारीकसारीक शंकांचे निरसन करून घेत असे व तेदेखील मोकळेपणाने सहकार्य देत असत. त्या काळी लावलेल्या या इवलुशा रोपट्याचे आता वृक्षात रूपांतर होऊ शकले. कारण सुरुवातीच्या नाजूक कालखंडात त्याला डॉ. गोडबोले यांचा आधार मिळाला होता.

मधुमेहीसाठी घेतली जाणारी निवासी शिबिर ही अफलातून कल्पना त्यांचीच! असेच एक शिबिर त्यांनी नाशिक येथे आयोजित केले होते, तेव्हा डॉक्टरांच्या उत्साहाचा व काम करण्याच्या पद्धतीचा

मला अधिक जवळून अनुभव घेता आला. रात्री ११ पर्यंत जागरण होऊनही सकाळी प्रभात फेरीस डॉक्टर सर्वांच्या आधी तयार!

नुकताच एप्रिलच्या पहिल्या आठवड्यात त्यांचा मला फोन आला. ते म्हणाले, की 'मधुमेहाबाबत जे-जे काही नवे घडतेय ते आपल्या मधुमेहींपर्यंत पोहोचवण्यासाठी तुम्ही एक लेखमाला सुरु करा, आणि पहिला लेख १० दिवसांत पाठवा.' कार्यतत्परता म्हणतात ती हीच! त्यांची आदेशवजा विनंती मी

स्वीकारली आणि 'मधुमेहातील नवलकथा' ही मालिका सुरु केली. नव्या गोईंचा ध्यास त्यांनी आयुष्याच्या अखेरीसही कायम ठेवला याचे खूपच नवल वाटते.

डॉ. गोडबोले सर आज आपल्यात नाहीत हे सत्य स्वीकारायला अवघड आहे. पण असोसिएशनच्या कार्यात खंड पढू न देणे; किंबहुना ते अधिक जोमाने आणि नवनव्या संकल्पना व उपक्रमांमार्फत पुढे चालू ठेवले, तरच या नावीन्याच्या साधकास खरी श्रद्धांजली ठरेल, असे मला वाटते.

एक आठवण!

मधुमेहींना मदत करणारे आणि त्यांच्यासाठी अडचणीच्या काळी धावून जाणारे डॉ. गोडबोले सर! त्यांच्याशी माझी ओळख 'आयुष प्रकल्पा' दरम्यान झाली. आम्हांला हवे होते पूर्वमधुमेही आणि त्यांना हवा होता मधुमेह नियंत्रणासाठी खादा वैज्ञानिक प्रकल्प; जेणेकरून किमान मधुमेहावर नियंत्रण आणता येईल.

अशातच आम्ही सात मधुमेहींवर डायबेटिक असोसिएशनमध्ये योगवर्गही सुरु केले. मग आम्ही लोणावळ्यात शोधमोहीम सुरु केली. रक्त चाचणीचा दिवस ठरला. सकाळी-सकाळी रक्ताचे नमुने घ्यायला सुरुवात झाली. डॉक्टरांनी त्यांच्या टेक्निशिअन्सना आधीच पाठवून दिल होतं. पण आम्हांला खरं आश्चर्य तेव्हा वाटलं जेव्हा ते स्वतःही पुण्याहून लोणावळ्याला आले— तेही सकाळी ७:०० वाजता!

कार्यक्रमाचे उद्घाटन झाले. सर्वांची भाषणे झाली आणि सरांचेही अध्यक्षीय भाषण झाले. सरांनी खूप

प्रतिभा राजभोज, कैवल्यधाम योगा इन्स्टिट्यूट, लोणावळा

साध्या सोप्या शब्दांत लोकांना प्रकल्प समजावून सांगितला. शेवटी इतक्या दिवसांचा अनुभव होता त्यांच्या गाठीला, मधुमेहींबरोबर आणि त्यांच्यासाठी काम करण्याचा तो त्यांच्या प्रत्येक शब्दांत दिसून येत होता.

कार्यक्रम संपला आणि आम्ही कैवल्यधामच्या खानावळीत जेवायला गेलो. जेवणात गुलाबजामही होते... 'आता गुलाबजाम खाऊ नका' असं न सांगता त्यांनी काही ओळी आम्हांला ऐकावल्या : 'आधीच मर्कट तशातही मद्य प्याला। झाला तशात मग वृश्चिकदंश त्याला। झाली तयास तदनंतर भूतबाधा/ चेष्टा वदूं मग किती कपिच्या अगाधा॥' या उक्तीमध्ये त्यांनी माकडाच्या जागी गुलाबजाम बसवला आणि बस... ! आम्ही कुणीही गुलाबजाम खाल्ला नाही... काही अपवाद होते; पण त्यांनी जी उक्ती सांगितली ती लक्षात राहून गेली आणि आता जेव्हाकेव्हा गुलाबजाम बघतो तेव्हा डॉ. गोडबोले आठवतात.

Dr Amol Raut, Director, Geneombio Technologies, Pune

A Gem Lost; An Impression Left forever

“बारा वाजता येणार नसाल तर तसं कळवा;
नाहीतर मी उगाच वाट पाहत राहीन. कामं
असतात हो!”

This was a firm instruction given to me by Dr Ramesh Godbole sir, over the phone, before we met him for the first time in 2018. I still remember these words. I was already overwhelmed before meeting him for the first time. He was as senior to me as my age at that time, and I was quite excited to meet him looking for an opportunity to collaborate with Dr Godbole sir's lab. We got connected with him a few years back for an academic activity and since then opportunities to learn from him never ceased, until few days back, when he passed away.

I feel honoured to have met Dr Godbole sir and to have been associated with him for so many years. It was a distress for us to learn that the a celebrated doctor, a thorough professional and a kind hearted gentleman, left the world for his heavenly abode. His ability to converse with utmost witty remarks are part of the wonderful memories that we as a team would cherish forever.

As scientific investigators, for a Government of India sanctioned research project, Dr S D Pathak of Kaivalyadham Yoga Institute, Lonavala and myself, we had interacted with Dr Godbole sir several times. He was quite fascinated with the research idea that we were working upon.

Especially, since it was something to do with averting diabetes in people. He would never leave an opportunity to learn about ways to help those suffering from diabetes. I will never be able to forget the way he spoke about the kids who were diagnosed with diabetes and were in continuous need of insulin support. Diabetic association of India, the organisation that he worked for tirelessly, was involved in arranging support for such kids, many of them were also financially weak. A person, whom we knew as a strict pathologist, a strong administrator and usually a difficult to convince kind of individual, spoke so gently and affectionately about the sufferings the kids had to go through.

We lost such a gem of a person few days back.

I wish we could have spent much more time with him, but many things in life are precious as we don't get access to them, often. Company of Dr Godbole sir is one of it.

He has left a legacy and a worthy path to be followed by many of his disciples and descendants. With this, I express my earnest commiseration and condolences to the entire family of Dr Godbole sir, on behalf of the entire team of GeneOmbio Technologies Pvt Ltd, Resilient Cosmeceuticals and Kaivalyadham Yoga Institute Lonavala.

May the departed soul rest in peace.

विद्या गोखले, बालमधुमेही

बालमधुमेहींचे आधाररस्तंभ

माझ्या लग्नात (१२ नोव्हेंबर १९९१ रोजी) मला आशीर्वादपर दिलेले स्वहस्ताक्षरातील हे पत्र ही माझ्याजवळ असलेली डॉ. गोडबोले सरांची खूप मोलाची आठवण आहे.

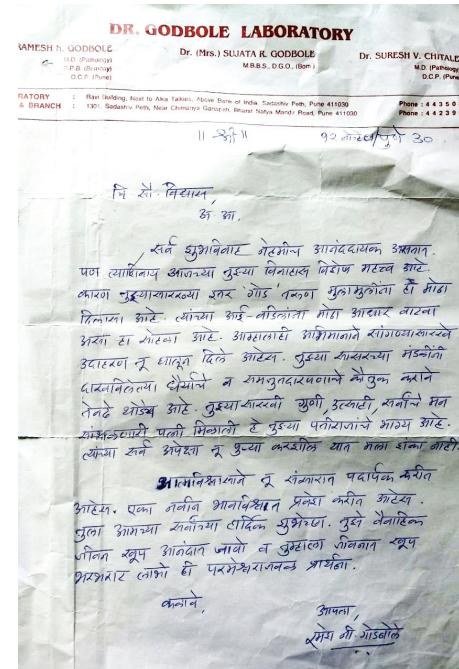
डॉक्टरांचे बालमधुमेहींशी खूप अनोखे नाते होते. एखादे कुटुंब आपल्या घरातील बालमधुमेहीला घेऊन डॉक्टरांच्या संपर्कात आल्यावर, त्यांच्याशी बोलल्यावर त्या कुटुंबाचे / पालकांचे टेस्तन खूप कमी होत असे.

बालमधुमेहींना त्यांच्या सर्वांगीयवलसाठी आवश्यक असणाऱ्या इन्सुलिनसाठी आर्थिक सहाय्य करून त्याहीपलीकडे या मुलांना मधुमेह नियोजनाचे योग्य प्रशिक्षण देऊन, या मुलांनी मधुमेहावर मात करत आपल्या जीवनात यशस्वी व्हावे व मधुमेहाच्या संभाव्य दुष्परिणामांना दूर ठेवावे, यासाठी डॉक्टर नेहमी प्रयत्नशील होते.

मधुमेह नियोजनात येणारे नवनवीन तंत्रज्ञान (इन्सुलिन पंप, सीजीएमएस - कन्ट्रिन्युअस ग्लुकोज मॉनिटरिंग सिस्टम) याची माहिती सर्वांपर्यंत पोहोचावी, जास्तीत जास्त जणांना त्याचा लाभ घेता यावा, यासाठी ते आग्रही होते.

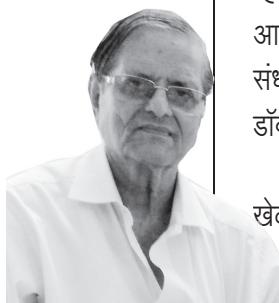
दिवसातून तीन-चार वेळा इन्सुलिन इंजेक्शन, वारंवार करावी लागणारी साखर तपासणी, आहारावरील बंधने अशी काटेकोर पाळाव्या लागणाऱ्या रुटीनमधून मुलांनी रिलॅक्स व्हावे यासाठी सहली व निवासी शिबिरांचे आयोजन करून, या मुलांना व्यक्त होण्यास संधी देऊन, त्यांचा आत्मविश्वास वाढवण्यात डॉक्टरांचा मोलाचा वाटा आहे.

बालमधुमेहींनी मिळवलेले शैक्षणिक यश, खेळात मिळवलेले प्रावीण्य, बालमधुमेह असलेल्या

तरुण-तरुणींचे यशस्वी वैवाहिक जीवन, नोकरी-व्यवसायात स्थिरावलेले बालमधुमेही यांचे डॉक्टरांचा खूप कौतुक वाटे. अशा मधुमेहावर मात करून यशस्वी झालेल्या बालमधुमेहींचे कौतुक सर्वांना सांगून, त्यांची उदाहरणे सांगून इतर नवीन बालमधुमेहींना ते नेहमी प्रोत्साहित करत.

आपल्या संस्थेतील (डीएआय) सर्व बालमधुमेहींच्या वतीने मी असे म्हणेन, की डॉक्टरांकडून मिळालेल्या मार्गदर्शनानुसार वाटचाल करत, मधुमेहाचे योग्य नियोजन करून आपापल्या क्षेत्रात आम्ही नक्की यशस्वी होऊ. तसेच समाजामध्ये मधुमेहाबद्दल जागरूकता निर्माण करण्याचा डॉक्टरांचा वसा चालू ठेवण्यामध्ये आम्ही नक्की सहभागी होऊ. ही आम्हा बालमधुमेहींची डॉक्टरांना श्रद्धांजली!

जयश्री काळे, संस्थापक - कार्यकारी विश्वस्त, 'जागृती' सेवा संस्था

एक चतुरस्र व्यक्तिमत्त्व

डॉ. रमेश गोडबोले यांची पहिली भेट त्यांचे ज्येष्ठ बंधू अरविंद गोडबोले यांच्या 'उत्सव' कार्यालयात वीस वर्षांपूर्वी झाली. आमच्या 'जागृती' सेवा संस्थेच्या वस्ती परिसरातील गरजू; पण कुशल महिलांच्या व्यवसायास उठाव मिळावा म्हणून त्यांनी बनवलेल्या वस्तूंचे प्रदर्शन आणि विक्री करण्यासाठी देन दिवस कार्यालय विनामूल्य दिले होते.

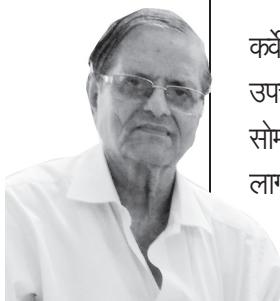
'जागृती'तर्फे गरीब रुणांसाठी जनवाडी येथे दवाखाना चालवला जातो, हे कळल्यावर डॉ. रमेश गोडबोल्यांनी लगेच विचारले, "तिथे मधुमेहाचं प्रमाण कितपत आहे?" या व्याधीबाबत माझं त्या वेळी अगाध अज्ञान असल्याने "छे हो! या कष्टकरी लोकांना खायाची मारामार. त्यांना कुठला होतो गोडखाऊ श्रीमंती मधुमेह?" असं उत्तर दिलं. डॉक्टर गालातल्या गालात जरासे हसले आणि मला एवढंच म्हणाले, "एखाद्या रविवारी आपण तपासणी शिबिर घेऊ, म्हणजे नक्की अंदाज येईल." लगेच दोनशे लोकांची डायबोटिक असोसिएशनतर्फे तपासणी केली; आणि आश्चर्य म्हणजे त्यातले पासष्ट लोक मधुमेही होते. काहींचे तर रक्तशर्करेचे प्रमाण साडेतीनशेच्या वर होते. लगेच डॉक्टरांच्या पुढाकाराने त्यांना कर्वे रस्त्यावरील डायबोटिक असोसिएशनच्या कार्यालयात उपचार मिळायला सुरुवात झाली. डॉक्टरांची आरोग्यविषयक सामाजिक जाण आणि तळमळ वाखाणण्यासारखी होती. त्याचा प्रत्यय आम्हांला वारंवार येत असे.

वस्तीतील रोजंदारीवरचे लोक रिक्षा करून कर्वे रस्त्याला जायला टाळाटाळ करत आणि मग उपचारात सातत्य राहत नसे. सुदैवाने डॉ. सुनीता सोमण ही उच्चशिक्षित पॅथोलॉजिस्ट 'जागृती'त येऊ लागली. लगेच डॉ. गोडबोल्यांनी तिला तिच्या

जबाबदारीवर 'जागृती'तच मधुमेह केंद्र सुरु करण्याची विनंती केली. त्यामुळे उपचारात सातत्य आणि रोजची देखरेख राहणार होती. आपलं म्हणणं कोणत्याही प्रकारे अभिनिवेश न बाळगता मुद्देसूदपणे दुसऱ्याला पटवून देण्यात डॉ. गोडबोले यांचा हातखंडा होता. तेव्हापासून 'जागृती'त मधुमेह केंद्र अव्याहतपणे सुरु आहे आणि त्याचा गरीब गरजू लोकांना लाभ घेता येतो आहे. अनेक लोकांच्या डोऱ्यांच्या आणि इतर शस्त्रक्रिया मधुमेहामुळे होऊ शकत नव्हत्या. त्या आता मधुमेह नियंत्रणात आल्याने होत आहेत. इन्सुलिनवर अवलंबून असलेले बालमधुमेही शिक्षणात चांगली प्रगती करत आहेत. डॉ. गोडबोलेनी शब्द दिल्याप्रमाणे आजतागायत गेली अठरा वर्षे 'जागृती'साठी डायबोटिक असोसिएशनकडून मधुमेहाची औषधे आणि इन्सुलिन नियमितपणे मिळत आहेत. किंती जणांना कोणती औषधे दिली गेली याची तपशीलवार नोंद ठेवायला लागते. त्याबाबत डॉक्टर काटेकोर आणि शिस्तप्रिय होते. त्यांच्यामुळे आमचीही कार्यपद्धती अधिक नियोजनबद्ध झाली.

'जागृती'त कोणाची भाषणे ठेवली तर उपस्थित राहण्यासाठी लोकांना बळेबळे आणायला लागायच आणि त्यांनी मधेच उर्मा जाऊ नये म्हणून खबरदारी घ्यायला लागायची. पण डॉ. गोडबोले मधुमेहांशी आहारविहारावर बोलायला येत तेव्हा हा प्रश्न अजिबात येत नसे. त्यांचं वक्तुत्व प्रभावी आणि व्यक्तिमत्त्व प्रसन्न होतं. श्रोत्यांशी संवाद साधत बोलायची हातोटीही त्यांच्याकडे होती.

'जागृती' परिवारातही ते सहजपणे मिसळून गेले. आमच्याकडे मधुमेह केंद्रात काम करणारी भारती सतत चेहरा पाडून कसली न कसली काळजी करत असायची. तिला व 'जागृती'च्या वस्तीतील संघटक

मंगलाताईना त्यांनी स्वखरचने डायबेटिक असोसिएशनच्या वार्षिक सहलीला गोव्याला नेलं आणि तिच्याकडून चक्र मनोरंजनाच्या कार्यक्रमात कोळीनृत्य करून घेतलं. भारती नंतर इतकी खूश-आनंदात होती, की ती आपल्या सततच्या चिंताकोषामधून बाहेर आली. डायबेटिक असोसिएशनच्या वार्षिक समारंभातही डॉक्टरांनी लिहिलेली आणि बसवलेली प्रबोधनपर प्रहसने पाहायला ‘जागृती’ परिवारातले सगळे जण उत्सुक असत.

डायबेटिक असोसिएशनप्रमाणे ‘निसर्गसेवक’चे कामही ते निष्ठेने करत. परिसरातील वृक्षवळीचं त्यांना असलेले ज्ञान अचंबित करणारे होते. एकदा मी मुंबईहून येताना ‘जागृती’तील मुलींसाठी सुरुंचीचे गजरे घेऊन आले आणि अस्सल मुंबईकरांप्रमाणे ‘तुमच्या पुण्याला कुठे मिळतात सुरुंचीची फुले’ म्हणून चिडवत होते. तेवढ्यात अचानक डॉ. गोडबोले तिथे आले आणि म्हणाले ‘अहो, जरा पुण्याच्या डेक्नवर जाऊन पाहा. कॅफे गुडलकच्या शेजारी मोऱुं सुरुंचीचं झाड आहे. कधीकधी खाली फुलंपण पडलेली असतात.’

मी मुद्दाम जाऊन पाहिलं आणि ओंजळीभर फुलं वेचली.

‘जागृती’त प्रामाणिकपणे तळगाळातील लोकांसाठी योग्य दिशेने काम चाललेले आहे याबद्दल डॉक्टरांना पूर्ण विश्वास आणि खात्री होती. म्हणूनच ‘जागृती’ला मदत करण्याला ते उत्सुक असत. अगदी अलीकडीची म्हणजे जानेवारीमधली गोष्ट... डॉ. सुलोचना पाटील स्मरणार्थ दिल्या जाणाऱ्या देण्यांसाठी त्यांनी ‘जागृती’चं नाव सुचवलं आणि संस्थेला ती देणगी मिळाली. त्या कार्यक्रमात त्यांचं ओघवतं वकतृत्वाची ऐकायला मिळालं, गप्पाही झाल्या. त्यांची ही शेवटचीच भेट असेल याची तेव्हा कल्पनाही नव्हती.

असे हे चतुरस्र प्रज्ञेचे, व्यापक सामाजिक जाणीव जपणारे डॉ. गोडबोले नेहमीच स्मरणात राहतील. ते गेल्याचं समजल्यावर त्यांना श्रद्धांजली वाहताना सर्वांनीच एकमतानं निर्णय घेतला की, दर वर्षीच्या ‘जागृती’च्या स्नेहसंमेलनात मध्येह उत्तमरीत्या नियंत्रित ठेवणाऱ्या व्यक्तीला ‘डॉ. रमेश गोडबोले पुरस्कार’ देऊन सन्मानित करायचं. ही एक ‘जागृती’ परिवाराकडून छोटीशी स्मरणांजली! ■■■

कोरेना आला पाहुणा म्हणून
वाटलं होतं जाईल महिनाभर राहून
पण अंदाज सगळा चुकतच गेला
आणि अचानक मधुमेही परिवार

निराधार झाला

आज डॉ. रमेश गोडबोले सर आपल्यात नाहीत,
त्यांच्या आत्म्यास चिरशांती लाभो, हीच ईश्वरचरणी प्रार्थना!

काळाचा महिमा काळच जाणे
कठीण डॉक्टर तुमचे अचानक जाणे
आजही घुमतो स्वर तुमचा कानी
वाहताना श्रद्धांजली डोळ्यांत येते पाणी
डॉक्टरांचे मधुमेहींसाठीचे कार्य सातत्याने पुढे नेणे,
हीच त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली ठरेल.

मंगला पाटील, ‘जागृती’ सेवा संस्था

डॉ. सुनीला रड्डी, महाबळेश्वर

देखणी ती पाऊले ध्यासपंथे चालती

२३ एप्रिलची सकाळ उजाडली. नेहमीप्रमाणेच ९-९.३० वाजता घृंटस ॲप पाहिले आणि डॉ. रमेश गोडबोल्यांच्या निधनाची अविश्वसनीय बातमी वाचली. काहीच सुचेना! नक्की काय झाले आहे, ते कळेना. सौ. अरगडेना फोन लावला तेव्हा सर्व सविस्तरपणे कळले. दुःखद असली तरी ती बातमी खरीच होती. मन एकदम सुन्न झाले. डॉ. रमेश यांच्याबरोबरच्या संबंधांचा ५० वर्षाचा कालखंड डोळ्यांसमोर उलगडत गेला. एक चांगला मित्र गेला याचे दुःख अनावर झाले.

त्यांच्या आठवणी लिहून पाठवा, म्हणून डायबेटिक असोसिएशनमधून निरोप आला आणि पुढील दोन ओळी मनासमोर नाचायला लागल्या -

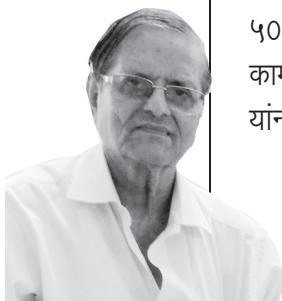
देखणी ती पाऊले ध्यासपंथे चालती
वाळवंटातूनीसुद्धा स्वस्तिपन्हे रेखिती
खरोखरच, एवढ्या गोष्टींचा ध्यास घ्यावा व ती पूर्णत्वास न्यावी तर ती डॉ. रमेश यांनीच! एखादी संस्था उभी करणे व त्याचे कार्यवाह पद न थकता, न कंटाळता सुरुवातीच्याच उत्साहात अथकपणे चालू ठेवणे; नाही वाढवणे, त्यांच्यात नवनवीन उपक्रमांची भर घालत जाणे, नवीन येणाऱ्या सहकाऱ्यांना त्याच्यात सामावून घेणे, त्याचा दुःखितांकरिता आधारवड बनवणे आणि मनापासून त्या कामावर प्रेम करून त्याचा अभिमान बाळगणे, तेही थोडीथोडकी नव्हे; तर ५० वर्षांपेक्षा जास्त काळ, हे काही येरागबाब्याचे काम नोहे! ते करावे फक्त डॉ. रमेश गोडबोले यांनीच!

त्यांनी डायबेटिक असोसिएशनचे काम

केलेच; त्याच्या जोडीला आपल्या पर्यावरणप्रेमाला एक सकारात्मक परिणाम देण्याकरिता 'स्मृतिवन' सारखा प्रकल्प उभा करून, समाजात या विधायक कामाकरिता योग्य ते पाठबळ मिळवून देण्याकरिता समविचारी लोकांबरोबर 'निसर्गसेवक' ही संस्था स्थापन केली. दोन्ही संस्थांची मासिके सातत्याने काढून ते जनजागृती करत राहिले. कुठलेही काम करायचे ते झोकून देऊनच, ही त्यांची खासियत होती. सुरुवातीच्या काळात गांधीभवनमागच्या खडकाळ टेकडीवर 'स्मृतिवन'ची सुरुवात होती, त्या वेळी मी व डॉ. मोहन गेलो होतो. तेव्हाची डॉ. रमेश यांची पुढच्या वाटचालीचा ब्ल्यू-प्रिंट भरभरून सांगणारी डॉ. रमेश यांची छबी मनावर कायमची कोरली आहे.

मी, माझे यजमान डॉ. मोहन (डॉ. रमेश यांचे वर्गमित्र) यांना नेहमी म्हणायची, 'डॉ. रमेशइतका सिन्सिअर दुसरा माणूस मी पाहिला नाही.' या बाबतीत ते माझे गुरु होते व ते स्थान त्यांनी कायम टिकवले होते. एकदा मैत्री झाली की ती फुलती ठेवण्याकरिता ते मनापासून कष्ट घेत असत. दुसऱ्याचे कौतुक करावे तर ते डॉक्टरांनीच!

'जे जे आपणासि ठावे। ते ते दुसऱ्यासी शिकवावे। शहाणे करून सोडावे सकल जन!!' या वचनाप्रमाणे त्यांनी आणखी एक प्रघात पाडला. दर वर्षी एक नवीन आरोग्यविषय घेऊन ते त्याबद्दल व्यवस्थित माहिती देणारी, त्या आजाराबद्दल, उपचारांबद्दल सहजसोप्या भाषेत, सामान्य जनांना समजेल अशा भाषेत एक पुस्तिका छापत आणि ती सर्व रुग्णांना भेट

डॉ. गोडबोले यांनी वैद्यकीय क्षेत्रात काम करताना सुरुवातीच्या काळात एक नवीन पायंडा पाडला होता. पूर्वी पॅथॉलॉजिस्ट व पेशेंट यांचा संवाद होत नसे. यांत्रिकपणे कोणीतरी पेशेंटच्या हातात रिपोर्ट ठेवत असत. पेशेंटच्या मनातील अनेक शंकाकुशंका तशाच अनुत्तरित राहत असत. आम्ही एम्बीबीएस होण्याच्या काळात, आमचे गुरुवर्य, ऋषितुल्य डॉ. ह. वि. सरदेसाई यांनी मराठीत, सुवाच्य अक्षरात पेशेंटना कळतील अशा पद्धतीने औषधे लिहून द्यायला सुरुवात केली होती. त्यामुळे पेशेंटचा विश्वास संपादन करणे सोपे होत असे. त्याचाच आदर्श घेत डॉ. रमेश यांनी पुढचे पाऊल टाकले होते. ते प्रत्येक पेशेंटला त्याचा रिपोर्ट समजावून सांगत असत. त्यामुळे डॉक्टर आणि पेशेंट यांच्यामध्ये परस्परविश्वासाचा पूल बांधला जाऊ लागला.

देत असत. तसेच आहारविहार या सामान्य जनांच्या कुतूहलाच्या विषयाच्या त्यांच्या लेखमाला अनेक वृत्तपत्रांतून प्रसिद्ध झाल्या होत्या.

या लॉकडाउनच्या काळात त्यांना जबरदस्तीने घरात बसायला लागल्यानंतरही ते सतत कार्यरत होते. 'मधुमित्र'चे अंक प्रकाशित करणे तर होतेच; पण त्यांच्या मनात अनेक वर्षे रेंगाळणारे आहाराबद्दलचे पुस्तकही त्यांनी पूर्ण केले होते. ते सतत विधायक कार्यात मग्र असत. 'कंटाळा' हा शब्द त्यांच्या शब्दकोशात नव्हताच.

डायबेटिक असोसिएशनच्या बालमधुमेही रुग्णांबरोबर त्यांचे घरगुती संबंध असायचे. डायबेटिक असोसिएशनची ज्येष्ठ नागरिकांसाठीची सहल असू देत, निसर्गसेवकची सहल असू देत किंवा बीजेएमसीच्या सहाध्यायांचे संमेलन असू देत, त्यांचा संयोजनातला उत्साह दुर्दम्य असायचा. सहलीच्या ठिकाणी प्रेक्षणीय स्थळांचा, त्यांच्या इतिहासासह सर्व अभ्यास त्यांनी आधीच केलेला असायचा. अजातशत्रू व्यक्तिमत्त्व होते ते!

अनेक वनस्पतींचा अभ्यास करून अनेक छायाचित्रे एकत्र करून त्यांनी नाशिकच्या 'गावकरी' वृत्तपत्राच्या रविवार पुरवणीमध्ये, सामान्य जनांना असंख्य वृक्षांची ओळख व्हावी म्हणून कित्येक वर्षे लेखमाला चालू ठेवली होती. अभ्यास, सातत्य व चिकाटी हे तीन गुण म्हणजे – डॉ. रमेश गोडबोले, हे समीकरणच होते.

त्यांच्या व माझ्या निसर्गप्रेम, लिखाण इत्यादी आवडी सारख्या असल्यामुळे त्यांची व माझी मैत्री डॉ. मोहनच्या मृत्यूनंतरही तशीच राहिली. कारण त्यांना मैत्रीकरिता वयाची किंवा कशाचीच अट नसायची. समोरच्या माणसाचे कौतुक ते अगदी मनापासून करत. हा गुण खरोखरच अत्यंत विरळ असतो.

लिखाणाकरिता प्रोत्साहित करावे तर डॉ. रमेश यांनीच! त्यांनी अप्लास्टिक ॲनिमिया या आजाराशी दिलेली माझी लढत जवळून पाहिली होती. त्याबद्दल मी पुस्तक लिहावे म्हणून ते मला प्रोत्साहित करत होते. पहिली काही प्रकरणे पूर्ण करून त्यांना वाचायला पाठवण्याचे मी कबूल केले होते. पण ते मी करू शकले नाही. ही खंत माझ्या मनात कायमच राहणार आहे.

डॉ. रमेश, तुम्ही इतक्या लवकर अशी 'एकिञ्जिट' घ्यायला नको होती.

जसजसं वय होत जातं तसतशी आपली 'स्नेहमाला' छोटीछोटी होत जाते. असंख्य मणी ओघळत जातात, आपल्या हातात फक्त ते मणी धुंडाळणे असते स्मृतिरूपाने!

डॉ. रमेश, आपल्याला मनापासून स्नेहवंदन! आपल्या या जगापलीकडचा प्रवास सुखकर होवो!

शुभास्ते पंथान् सन्तुः।

अर्चना शितोळे-वळवे, बालमधुमेही

आशादायी मार्गदर्शक

माझ्यासारख्या अनेक बालमधुमेहींबद्दल आस्था असणारे, नेहमी बालमधुमेहींचा विचार करणारे, 'माझ्याकडून बालमधुमेहींसाठी मदत हवी असेल तर कळव,' असे हक्काने म्हणणारे, इतरांसारखे सर्वसामान्य आयुष्य त्यांच्याही वाट्याला यावे म्हणून त्यांच्यासाठी सहल, मानसोपचार तज्ज्ञ यांचे आयोजन करणारे, त्याचबोरबर मधुमेहींसाठी मार्गदर्शक असे डॉ. गोडबोले सर!

कित्येकदा मुक्कामी सहल / शिबिर यासाठी आम्ही बाहेर जात असू तेव्हा खूप सांच्या तज्ज्ञ डॉक्टरांचा सहवास आम्हांला मिळाला. बालमधुमेहींचा कैवारी जेव्हा या जगाचा निरोप घेतो तेव्हा मात्र पोरकेपणाची जाणीव होते.

आयुष्यात तसेच माझे स्वतःचे लग्न जमवताना त्यांच्या मार्गदर्शनाचा मला खूप उपयोग झाला. ते मला नेहमी धीर देत असत. माझ्या शैक्षणिक जीवनापासून ते वैवाहिक जीवनापर्यंत नेहमी आपुलकीने विचारपूस करत. रिपोर्टमध्ये काही गडबड झाली तरी फोन करून विचारत, 'का रिपोर्ट एवढे खराब आले आहेत?' त्यावर सल्लाही देत; आणि असा रिपोर्ट परत येऊ नये याची खबरदारी घ्यायला सांगत.

मला आठवतंय, दोन महिन्यांपूर्वीच त्यांचा मला फोन आला होता. विचारत होते, 'बाळ कसे आहे? कुठे राहतेस? सर्व नीट मॅनेज होत आहे ना! कोणी आहे का बरोबर? नवरा दिवसभर बाहेर राहतो तर शुगर कमी झाली तर कोणालातरी मोठ्यांना बरोबर असू देत!' नंतर माझ्या रिपोर्टबद्दलही बोलले. 'कोलेस्टेरॉल कसे काय वाढले? लगेच गोळी चालू कर. पुढचा गुंता

वाढायला नको.'

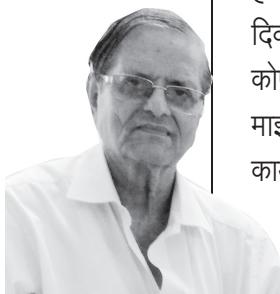
बालमधुमेहींसाठी आयोजित केलेल्या अनेक शिबिरांचा मला व माझ्यासारख्या अनेकांना खूप उपयोग झाला. त्यांनी पाचगणीमध्ये आयोजित केलेल्या चर्चासित्राचा विषय होता 'बालमधुमेह व वैवाहिक अडचणी'. या विषयी त्यांनी प्रत्येकाला बोलायला सांगून सर्वांच्या समस्या जाणून घेतल्या. त्यावर सुंदर मार्गदर्शनही केले. जीवनात शुगरमुळे निर्माण झालेली लग्नबद्दलची नैराश्यता घालवण्यासाठी त्यांनी मानसोपचार तज्ज्ञांना व्याख्याता म्हणून बोलावले.

अनेक जण खर्चाअभावी वार्षिक तपासण्या करत नाहीत, असे जेव्हा त्यांना कळले तेव्हा त्यांनी फक्त १०० रुपये वार्षिक तपासणी फी ठेवली.

एकदा मार्गदर्शन करताना ते म्हणाले, "समोरची व्यक्ती आपल्याला अँडजस्ट करते तेव्हा आपणही समजूतदारपणा दाखवावा. त्या व्यक्तीला आपल्याकडून कमीत कमी त्रास व जास्त आनंद कसा देता येईल ते पाहा." त्यांचा हा लाखमोलाचा सल्ला मी रोज उपयोगात आणते.

मी स्पर्धा परीक्षेत अपयशी ठरले तेव्हा सगळ्यात अगोदर मला न रागावता धीर देत, दुसऱ्या पर्यायाचा विचार कर. तू करशील त्यात तुला नक्की यश मिळेल, असे ते म्हणाले.

अशा माझ्या आदरणीय, उत्साहमूर्ती व प्रेरणास्थान असणाऱ्या डॉक्टरांना भावपूर्ण श्रद्धांजली!

प्रिया फुलंब्रीकर

तीन पिढ्या जपलेला ऋणानुबंध

खरंच आज डॉक्टर रमेश गोडबोले आपल्यात नाहीत यावर अजूनही विश्वास बसत नाही. ते म्हणजे निसर्गसेवक संस्था असे जण समीकरणच होते. सर्वांना आपले मानून, जोडून घेऊन उत्तम उपक्रम हाती घेत निसर्ग-संरक्षण व निसर्ग-संवर्धन करणारी एक दर्जेदार संस्था घडवण्यात डॉक्टर पूर्णतः यशस्वी झाले.

गेल्या तीन पिढ्या (डॉक्टरांचे आजोबा यांच्यापासून ते डॉक्टरांचे शतायुषी वडील श्री. नीळकंठ बापू गोडबोले व डॉक्टर आणि त्यांची भावंडे) डॉक्टरांचे व आमच्या फुलंब्रीकर परिवाराचे ऋणानुबंध होते. डॉक्टरांनी प्रॅक्टिस सुरु केल्यावेळेपासून ते माझे आजोबा म्हणजे संगीतकलानिधि मास्तर कृष्णराव फुलंब्रीकर (उर्फ मास्टर कृष्णराव) ह्यात असेपर्यंत आमच्या घरी माझ्या आजोबांच्या आरोग्य तपासणीसाठी व सॅम्पल घेण्यासाठी डॉक्टर स्वतः घरी यायचे. कारण तेव्हा माझे आजोबा वृद्धापकाळामुळे बाहेर पडू शकत नव्हते. माझ्या आजोबांचे शिष्य व फॅमिली डॉक्टर असलेले डॉक्टर पाबळकर यांनी डॉक्टर गोडबोले यांच्याकडे हे आजोबांच्या तपासणीचे काम सोपवले होते. या ऋणानुबंधांच्या सर्व आठवणी डॉक्टरांनी 'डॉक्टर व मास्तर' हा भावस्पर्शी लेख लिहून माझ्याकडे सुपूर्त केलेल्या आहेत. पुढे माझे वडील (कै.) राजाभाऊ फुलंब्रीकर पेंशंट म्हणून डॉक्टरांच्या लॅबमध्ये तपासणीसाठी जायचे तेव्हा माझे वडील हे विनोदी स्वभावाचे असल्यामुळे व डॉक्टरदेखील गप्पीष असल्यामुळे त्यांच्या आणि डॉक्टरांच्या अनेकदा मिशिल गप्पागोषी व्हायच्या.

एकदा डॉक्टर माझ्या वडिलांना म्हणाले की,

"तुम्ही ताण अजिबात घेत जाऊ नका." तेव्हा वडील लगेच म्हणाले की, "तंबोच्याच्या तारा घटू लावल्या की तुटतात. आपण तर जोडण्याकडे कल असणारी माणसं!" माझे वडील गमतीने डॉक्टरांना म्हणायचे की, आपले रक्ताचे नाते आहे.

मी एक निसर्गप्रेमी असल्यामुळे अगदी निसर्गसेवक अंकामध्ये लिखाण असो वा स्मृतिवन, स्मृतिउद्यानात वृक्षदान असो, मला डॉक्टर चांगले कार्य करायला सतत प्रोत्साहन द्यायचे. डॉक्टरांनी डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेचे संस्थापक व कार्यवाह म्हणूनही भरीव कामगिरी केली. मुख्यात्वे प्रभावी जाणीव-जागृती करत मधुमेहाबाबत असलेल्या अंधश्रद्धा त्यांनी कायमच खोडून काढल्या. मधुमेहास काबूत ठेवण्यासाठी योग्य औषध, आहार व व्यायाम या त्रिसूलीवर डॉक्टरांनी भर दिला. गेल्या मार्च महिन्यातच त्यांची व माझी गोडबोले लॅबमध्ये भेट घडली तेव्हा त्यांनी मला मधुमित्र मासिकाकरिता लेख लिहायला सांगितला, आणि त्यासाठी त्यांनीच 'निसर्गातील खांफंचमी' हा विषय दिला. तो लेख मधुमित्र मासिकासाठी दिल्यानंतर या एप्रिल महिन्यात एकदम डॉक्टर निरवल्याची बातमी ऐकून मन अगदी सुन्न झाले.

उत्तम डॉक्टर, निसर्गसेवकचे तळमळीने धुरा वाहणारे अध्यक्ष, डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेचे संस्थापक व समर्थपणे कार्यभार पाहणारे कार्यवाह आणि एक बहुश्रुत व्यक्तिमत्त्व - लेखक, बागप्रेमी, निसर्गसंवर्धक व निसर्गप्रेमी, नाट्य व सुगम संगीतप्रेमी, इत्यादी म्हणून डॉक्टर कायम स्मरणात राहतील. त्यांना आमच्या परिवारातर्फे भावपूर्ण श्रद्धांजली!

बाला कुलकर्णी, माजी कार्यालयीन सहकारी, डी.ए.आय., पुणे

शिस्तबद्ध, कुटुंबवत्सल पिता

२०१४मध्ये 'मधुमित्र'साठी काम करायला सुरुवात केली. सुरुवातीला डॉ. गोडबोले यांच्याबोरोबर अधूनमधून भेटी होत असत. परंतु थोड्याच दिवसांत अलका सिनेमागृहाजवळच्या लॅबमध्ये वारंवार भेटी होऊ लागल्या. त्या वेळी त्यांना भेटायला येणाऱ्या विविध व्यक्ती, होणारे फोन, लॅबमधील लोकांना त्यांनी केलेलं मार्गदर्शन हे सारं डोळ्यांसमोर येऊ लागलं. या विविध आघाड्यांवर डॉक्टर कसे काय काम करू शकतात, असं कुतूहल आणि आश्चर्य वाटत

होतं. हळूहळू त्यांचे एकेक विशेष जाणवू लागले. कोणत्याही कामाचे, त्यातील बारकाव्यांचे ते नियोजन करत असत. मीटिंग सुरु झाली की शर्टाच्या खिशातून एक हिरवट पोपटी रंगाची चिढी बाहेर येई. त्यावर आज कोणती कामं करायची आहेत, कोणाला फोन करायचा, कोणाला कोणते निरोप द्यायचे याची यादी केलेली असे. त्यानुसार कार्यवाही होत असे.

मधुमित्रच्या प्रत्येक महिन्याच्या अंकासाठी ते मला चार्ट करायला सांगत. या आणि पुढच्या

महिन्यात कोणते विशेष कार्यक्रम आहेत त्याची नोंद करायला सांगत. कोणकोणत्या लेखकांचे लेख आपल्याजवळ आहेत, कोणत्या लेखांसाठी पाठपुरावा करायचा आहे – केव्हा करायचा आहे, लेख लिहिण्यासाठी कोणाला विनंती करायची आहे, त्यांना पत्र दिलं आहे का – कोणत्या तारखेला, लेखकाकडून उत्तर न आल्यास आपण काय करायचं, मिळालेला लेख किती पानांचा आहे, डीटीपी करायला पाठवला का, कोणत्या तारखेला पाठवला, अशा सर्व बारीकसारीक तपशिलाची नोंद करायला सांगत असत.

हेमलकसा, छत्तीसगढ अभ्यासदौरे झाले तेव्हादेखील त्यांचे नियोजन आणि शिस्तबद्ध अंमलबजावणी प्रकषणी जाणवली. अभ्यास म्हणजे आपण नेमके काय करणार, कोणकोणत्या चाचण्या करायच्या, कोणी कोणती करायची, नोंद कशी आणि कोणत्या चार्टमध्ये करायची, सामानाची बांधाबांध करताना कोणती खबरदारी घ्यायची, असे सर्व बारकावे ते लक्षात आणून देत. प्रत्यक्ष काम सुरु झाले की रोज संध्याकाळी – आजचे काम कसे झाले, कोणत्या अडचणी आल्या, कोणते बदल करणे जरुरीचे आहे, अशी आढावा-बैठक आणि एकत्रित चर्चा होत असे. झालेल्या कामांची नोंद करून, दुसऱ्या दिवसाची तयारी करून मगच विश्रांती.

या शिस्तबद्धतेमध्ये कोरडेपणा अजिबात नसे. तर, काम सुरळीतपणे व्हावे ही आत्यंतिक तळमळ असे.

एखादी नवीन गोष्ट जाणून घेण्यास ते खूप उत्सुक असत आणि करून पाहण्यास तयार असत. मधुमित्रच्या वयस्कर सभासदांना पुणे शहराचे वैशिष्ट्य सांगणारी ठिकाणे माहिती व्हावीत आणि त्यांना त्यांच्या सवडीने तिथे जाता यावे यासाठी 'पुणे परिसर' हे सदर मधुमित्रमध्ये देऊ, ही माझी सूचना

त्यांनी तत्काळ मान्य केली आणि त्यासाठी काही सूचनासुद्धा केल्या.

छत्तीसगढ येथे घरोघरी बनली जाणारी दारु – महुआ कशी बनते याचे प्रात्यक्षिक बघितले आणि त्याची चवदेखील घेतली. छत्तीसगढच्या शालेय मुलांसाठी मी, वाचनकौशल्य याविषयी काही पाठ घेण्याचे योजले होते. हा विषय काय आहे हे जाणून घेण्यासाठी त्यातील एका पाठाच्या वेळी आवर्जून डॉक्टर वर्गमिध्ये विद्यार्थ्यांबोरोबर बसले होते.

प्रत्येक महिन्याला, असोसिएशनच्या देणगीदारांची यादी प्रसिद्ध होत असे. त्या प्रत्येकाचे दूरध्वनी क्रमांक डॉक्टर मागवत आणि प्रत्येकाला धन्यवाद देण्यासाठी फोन करत. देणगीची रक्कम किती, हे त्यांच्या दृष्टीने कमी महत्वाचे होते. प्रत्येकाला फोन करून आपली कृतज्ञता व्यक्त करण्याचा हा विशेष नक्कीच वंदनीय आहे.

डॉक्टर एक संस्थाप्रमुख, लेखक, संपादक, सक्रेटरी अशा विविध भूमिका कौशल्याने पार पाडत. परंतु त्याचा गाभा होता – एक कुटुंबवत्सल पिता. संपर्कात असलेल्या, किंवा पूर्वी केव्हातरी थोडा काळ संपर्कात आलेल्या अशा सर्वांशी – मित्र, नातेवाईक, सहकारी, डॉक्टरी पेशामधील मंडळी, त्यांच्याकडे काम करणाऱ्या व्यक्ती, या आणि अशा अनेक व्यक्तींबोरोबर ते कायम जोडलेले होते. ते त्यांची आपुलकीने, जिव्हाळ्याने चौकशी करत, सल्ला देत, प्रोत्साहन देत, गुणांचं कौतुक करत, कठीण प्रसंगी मायेने आधारही देत.

डॉक्टरांसारख्या बहुपेढी उत्तुंग व्यक्तिमत्त्वाबोरोबर काम करण्याची संधी मला मिळाली हे माझं भाग्य! त्यांच्या शिकवणीतील काही अंश जरी मी आचरणात आणू शकले तर ती त्यांना खरी श्रद्धांजली होईल.

ॲड. शीला परळीकर / ॲड. प्रभाकर परळीकर

उत्साह आणि चैतन्याचा सळसळणारा झरा

डॉक्टरांचे निसर्गाविषयी असणारे प्रेम केवळ संस्थातमक कार्यापुरते नव्हते. त्यांनी स्वतः घराच्या गद्धीवर बाग फुलवली होती. त्या बागेतील फळ - फुलं - रोपं अनेक सुहदांना भेट म्हणून मिळत असत. आलेल्या नवलकोलाच्या पिकासह डॉ. गोडबोले

डॉक्टर रमेश गोडबोले यांना आमचे मित्र, प्रश्नच नव्हता. त्यांना कायदेशीर कामात सल्ला निसर्गसेवकचे अध्यक्ष आणि डायबेटिक असोसिएशनचे कार्यवाह, अशा कित्येक नात्यांतून आम्ही पाहिले आहे. त्यांचा मुलगा चंद्रहास व आमचा मुलगा अमोघ पहिलीपासून एकाच वर्गात, एकाच शाळेत शिकत असत तेव्हापासून त्यांची व आमची ओळख. या मुलांच्या निमित्ताने आम्हां पालकांचीही मैत्री झाली.

डॉक्टर आमच्या घरी कधी सहज तर कधी कामानिमित्ताने म्हणून भेटायला येत असत. त्यांच्या लऱ्बचा व आमचा वर्षानुवर्ष संबंध होता. कोणीही आजारी पडले तर नुसतेच फोन करून चौकशी नाही तर घरी भेटायला आल्याशिवाय डॉक्टरांना चैन पडत नसे. डायबेटिक असोसिएशनचे कायदेशीर सल्लागार म्हणून काम कराल का, असे ॲडव्होकेट परळीकरांना डॉक्टरांनी विचारल्यावर त्यांनी 'नाही' म्हणण्याचा

देणे हे नेहमीच होत असे. त्यांचे बोट धरूनच आम्ही उभयता निसर्गसेवक व डायबेटिक असोसिएशनशी निगडित झालो. आमच्या दोनही क्रुतुंबीयांच्या नात्यामध्ये कोणत्याही स्वार्थाचा लवलेश नव्हता. निखळ प्रेम, विश्वास व अतूट मैत्री हाच आमच्यातील सेतू होता.

डॉक्टर डायबेटिक असोसिएशनचे कार्यवाह म्हणून गेले कित्येक वर्ष अखंड सेवाव्रतासारखे काम चिकाटीने व सहजतेने करत असत.

लोकांना प्रेरणा देणे, त्यांचे कौतुक करणे आणि समाजापुढे ती गोष्ट ठेवून समाजाला त्याची माहिती करून देणे त्याबद्दल डॉक्टर कायम प्रयत्नशील आणि जागरूक असत. आम्ही पुणे ते कन्याकुमारी सायकल सफर करून आलो म्हणून त्यांनी आमचे कौतुक तर केलेच; पण 'मधुमित्र'मध्ये त्यावर लेखही छापला, आणि

‘लोकांना सायकलचे आणि व्यायामाचे महत्त्व समजावे, हा माझा उद्देश आहे,’ हेदेखील त्यांनी आम्हांला आवर्जून सांगितले.

डॉक्टरांना विविध कल्पना कायम सुचत असत. आणि त्यातून ते समाजापुढे एक आदर्श ठेवण्याचा प्रयत्न करत असत.

डॉक्टरांचे वडील नीळकंठ बापू गोडबोले आणि त्यांच्या मातोश्री यांच्याबद्दल डॉक्टरांना अत्यंत आदर होता. त्यांच्या दीर्घायुष्याचे डॉक्टरांना फार कौतुक होते. गोडबोले कुटुंबीयांच्या वृद्धावन या घराला १०० वर्षे पूर्ण झाल्याबद्दल त्यांनी देखणा समारंभ केला होता.

माणसे जोडण्याची, त्यांना बरोबर घेऊन जाण्याची डॉक्टरांच्यात विलक्षण हातोटी होती. डॉक्टर गोडबोले हे कायम सर्वांची आपुलकीने आणि मायेने चौकशी करत; त्यामुळे सर्वांना ते आपल्या घरातील एक भाग वाटत असत. कोण काय काम अधिक चांगले करू शकेल याविषयी त्यांची पारख अचूक असे आणि त्याप्रमाणे ते कामाची वाटणी करत असत. त्यामुळे कामेदेखील सहजतेने आणि आनंदाने पार पडत. संस्था चालवताना ती आदर्शपणे कशी चालवावी, तिला नावारूपास कसे आणावे, त्यातील प्रत्येक गोष्ट सामान्य लोकांपर्यंत कशी पोहोचेल याचा डॉक्टरांना ध्यास असे. कार्यकर्त्यांना आपल्याबरोबर घेऊन नेटाने काम कसे पुढे नेले पाहिजे हे विचार ते सतत बाळगत.

कोणाचाही वाढदिवस असो; डॉक्टर न विसरता शुभेच्छा मात्र देत, समक्ष किंवा फोन करून! घरी येताना आवर्जून त्यांच्या बागेतल्या फुलांचा, त्यांच्या हातांनी बनवलेला एक छानसा गुच्छ किंवा फळे, भाजीपाला ते भेट म्हणून घेऊन येत. अनेकदा त्यांच्या आवडीची आणि वाचनीय पुस्तकांचीही भेट ते देत असत. डॉक्टरांच्या अनेक गोष्टी, अनुभव ते सांगत असताना तासनतास आम्ही मंत्रमुग्ध होऊन

ऐकण्यात वेळ कसा जाई हे समजतदेखील नसे.

मधुमित्र मासिक, डायबेटिक असोसिएशनच्या सहली, कार्यशाळा, विविध अभ्यासक्रम, प्रदर्शन या माध्यमातून त्यांनी आपणासी जे जे ठावे ते ते दुसऱ्यासी सांगावे शहाणे करून सोडावे सकळ जन या समर्थ उक्तप्रमाणे त्यांचे आचरण होते.

दोन महिन्यांपूर्वी आमच्या भोरजवळील फार्म हाउसवर निसर्गसेवकच्या कामानिमित्ताने डॉक्टर अत्यंत उत्साहाने आमच्याबरोबर आले; तेथील गावकच्यांशी त्यांनी देवराईसंदर्भात गप्पा मारल्या. सगळ्यांच्या आरोग्याची त्यांनी आस्थेने चौकशीदेखील केली आणि जमेल तेव्हा एक आरोग्य शिबिर घेण्याचे आश्वासनही दिले.

डॉक्टरांचे निखळ प्रेम, एकमेकांवरील विश्वास, गुणग्राहकता हा त्यांच्या यशस्वी आयुष्याचा पाया होता. गोडबोले हे नावाप्रमाणे गोड बोलणारे तर होतेच; पण दुसऱ्याच्या अडीअडचणी समजून घेऊन त्यांना मदत करण्याची वृत्ती त्यांनी अंगीकारली होती. लॅंबमधील माणसे, निसर्गसेवक व डायबेटिक असोसिएशन या सर्वांना सांभाळणे म्हणजे तारेवरची कसरतच होती, ती त्यांनी अत्यंत लीलया आणि समर्थपणे पेलली. या सर्व व्यापातून त्यांचे लिखाण, मनन व चिंतन कधीचाले हे समजतदेखील नसे.

डॉक्टरांच्या कुटुंबीयांशी आमचे घनिष्ठ आणि जिव्हाळ्याचे संबंध होते. त्यांची मैत्री हा आमच्या कुटुंबाचा सार्थ अभिमान होता. अशा या मित्राचे, एका मार्गदर्शकाचे अकाली जाण्याने आमच्या आयुष्यात पोकळी निर्माण झाली आहे. निसर्गसेवक आणि डायबेटिक असोसिएशन या दोनही संस्था म्हणजे त्यांच्या श्वास होत्या. त्यांचे हे कार्य त्यांनी दाखवलेल्या वाटेने पुढे नेणे हीच त्यांना आपल्याकडून खरी श्रद्धांजली ठरेल.

जयश्री अनगळ, माजी कार्यालयीन सहकारी, डी.ए.आय., पुणे

सेवाभावी व्यक्तिमत्त्व

२३ एप्रिल रोजी सकाळीच 'डॉ. गोडबोले इज नो मोअर' ही धक्कादायक बातमी समजली अन् मन सुन्न झाले. डोऱ्यांसमोरुन डॉक्टरांची प्रसन्न, उत्साहाने सळसळणारी मूर्ती हालेचना. जवळजवळ २२-२३ वर्ष मी त्यांच्या हाताखाली काम केले.

काम हेच डॉक्टरांचे पैशन होते. कोणत्या ना कोणत्या कामात ते सतत व्यग्र असत. त्यांची ऊर्जा व उत्साह शतायुषी विशेषांकाच्या कार्यक्रमात डॉ. एच. व्ही. सरदेसाई आणि शिवशाहीर बाबासाहेब पुरंदरे यांच्यासोबत डॉ. रमेश गोडबोले होता. त्यांच्या शारीरिक व मानसिक फिटनेसवरून त्यांच्या वयाचा अंदाजच यायचा नाही. त्यांना दमलेले, थकलेले मी कधीही बघितले नाही. त्यांना कधीही चिडलेले अथवा आवाज चढलेला बघितले नाही. पण सर्वांना त्यांचा आदरयुक्त दरारा असे. ते नावाप्रमाणेच गोडबोले होते. एखाद्याची चूक दाखवायची वेळ आली तर तीसुद्धा सौम्य शब्दांत व समोरच्याचा अवमान होणार नाही अशा रीतीने! स्टाफचे ते कायम कौतुक करत आणि कामासाठी प्रोत्साहन देत. त्यामुळे सर्वांचा कामातील उत्साह वाढे.

कार्यक्रमासाठी किंवा इतर अडचणीसाठी आम्ही केलेल्या सूचनांचा ते नक्की विचार करत. त्यांच्या दृष्टीने असोसिएशनमध्ये येणारा पेशंट केंद्रस्थानी होता. येणाऱ्या प्रत्येक पेशंटला 'बेस्ट सर्विस' मिळाली पाहिजे, असा त्यांचा आग्रह असे. पेशंटला कोणत्याही प्रकारचा त्रास

शतायुषी विशेषांकाच्या कार्यक्रमात डॉ. एच. व्ही. सरदेसाई आणि शिवशाहीर बाबासाहेब पुरंदरे यांच्यासोबत डॉ. रमेश गोडबोले

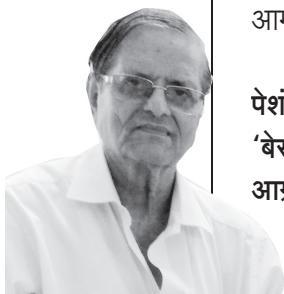
झालेला त्यांना खपत नसे.

६० वर्षांपूर्वी काही डॉक्टरांनी एकत्र येऊन लावलेल्या डायबेटिक असोसिएशनच्या या छोट्या रोपट्याचे डॉक्टरांनी अथक प्रयत्नांनी, तन-मन-धन अर्पून विशाल वटवृक्षात रूपांतर केले.

कोणत्याही सेवाभावी संस्था या लोकांनी दिलेल्या देणग्यांवर चालतात. डायबेटिक असोसिएशनला मिळणाऱ्या ९०% देणग्या या डॉक्टरांमुळे मिळत. हा देणगीदारांचा विश्वास त्यांनी आपल्या कामातून मिळवला होता.

सेवाभावी संस्थांच्या कार्यासाठी डॉ. गोडबोलेंनी पुन्हा जन्म घ्यावा, असे मनोमन वाटते.

त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली!

अनिल बर्वे, माजी कार्यालयीन कर्मचारी, डी.ए.आय., पुणे

अचूक आणि काटेकोर नियोजन

२००१मध्ये मी महाराष्ट्र बँकेतून व्हीआरएस घेतली. डायबेटिक असोसिएशनमध्ये चौकशी करायला गेलो. तेथील सौ. बोकीलबाईंनी डॉक्टरांना भेटावयास सांगितले. दुसऱ्या दिवशी डॉक्टरांची भेट घेतली. माझा बायोडाटा पाहून त्यांनी लगेच काम सुरु करावयास सांगितले. मला ऑफीस मॅनेजमेंटचे काम सांगण्यात आले. थोड्याच दिवसांत माझे काम पाहून डॉक्टर खूश झाले.

त्यांनी मला काही दिवसांतच संस्थेतर्फे दर वर्षी निघणाऱ्या सहलीचे प्लॅनिंग करायला सांगितले. ते इतक्या बारीकसारीक सूचना द्यायचे, की त्यामुळे सहलीचे नियोजन सुलभ व्हायचे. त्यांच्या अनेक सूचनांमधून खूप काही शिकायला मिळाले. त्यांचे सांगणे असायचे की पहिल्यांदा जेथे सहल न्यायची असेल त्या स्थळाला भेट द्यावी, तिथे पोहोचायला किती वेळ लागतो, जाताना रस्त्यात चहापाण्याचा स्टॉप घेतेवेळी तिथे टॉयलेटची सुविधा आहे का, काय नाश्ता द्यायचा, ते त्या हॉटेलमध्ये जाऊन ठरवून यायचे. त्यांना सहल-सदस्य हॉटेलवर किती वाजता येतील ते सांगून ठेवायचे. अशा सर्व सूचनांमुळे कोणालाही कसलाच त्रास झाला नाही, की कधी कोणाची तक्रार आली नाही. अशा अनेक सहली मी नेल्या. त्यांनी अनेक वेळा आभार प्रदर्शनाचे काम मला सांगितले. माझे भाषण ऐकून लगेचच ते शाबासकी द्यायला विसरायचे नाहीत.

माझी व्यायामाची आवड बघून त्यांनी मला व्यायामतज्ज्ञ म्हणून डायबेटिक पेशंटला सल्ला देण्यास सांगितले. ते काम मी व्यवस्थित

करत आहे, याची खात्री झाल्यावर त्यांनी मला व्यायामाची शिबिरे घेण्यास तयार केले. त्यांच्या प्रोत्साहनामुळे मी संस्थेत आठ ते दहा शिबिरे घेतली. शिबिराच्या शेवटच्या दिवशी ते हमखास यायचे व शिबिरार्थींना आणखी मार्गदर्शन करायचे. ‘मधुमित्र’ मासिकात त्यांच्या प्रोत्साहनामुळे माझे व्यायामावरचे अनेक लेख प्रसिद्ध झाले.

२००१ ते २००७ या कालावधीत मी संस्थेत होतो. तेव्हा त्या काळात झालेल्या कौटुंबिक कार्यक्रमांनाही डॉक्टर आम्हांला आवर्जून बोलावत. माझी मुले अमेरिकेत असल्यामुळे नंतर आम्ही सहा-सहा महिने तिकडे जाऊ लागलो, म्हणून मी जॉब सोडला. पण आमचे संबंध टिकून होते.

२०१३मध्ये मी माझे व्यायामावरील पुस्तक लिहिले. तुम्ही माझ्या पुस्तकाला प्रस्तावना लिहाल का, असे डॉक्टरांना विचारले. त्यांनी ते आनंदाने मान्य केले. त्यांची विस्तृत प्रस्तावना मला माझ्या पुस्तकाची आणखी एक जमेची बाजू वाटते.

डॉक्टरांनी विपुल लेखन केले. लेखनात ते जसे माहीर होते, तसेच त्यांना उत्तम वक्तृत्वकला अवगत होती. त्यांचे भाषण विनोदप्रचुर असायचे व ते कधी संपूच नये असे वाटायचे.

डॉक्टरांच्या अचानक जाण्यामुळे खूपच धक्का बसला आणि अशा अनेक आठवणी समोर येऊ लागल्या. ईश्वर त्यांच्या आत्म्याला शांती देवो! डॉक्टरांना माझी भावपूर्ण श्रद्धांजली!

प्रमोद गानू पुणे

मी अनुभवलेले निष्णात पॅथॉलॉजिस्ट

१९७८मध्ये गोडबोले सरांनी रक्त-लघवी व स्टूल वर्षातून एकदा आगदी माफक दरात तपासणी करून देण्याची स्कीम काढली. त्या वेळी आमचे ऑफीस रवी बिल्डिंगच्या पहिल्या मजल्यावर व सरांची लॅंब दुसऱ्या मजल्यावर होती. त्या काळी या पॅथॉलॉजिकल तपासण्या करण्यासाठी, काही आजार झाला तरच शक्यतो कोणा डॉक्टरची चिड्यु घेऊन पेशंट येत असत. गोडबोले सरांनी 'प्रिव्हेन्शन इज बेटर दॅन क्युअर' या हेतूने ही स्कीम सुरु केली.

दर वर्षीच्या नियमित तपासणी करत असता १९८४मध्ये मला डायबेटिस झाल्याचे समजले. आगदी प्राथमिक अवस्थेपासून कळल्यामुळे गेली ३८ वर्षे गोळ्या, व्यायाम व आहार नियमन, आणि दर तीन-चार महिन्यांनी नियमित साखरेची तपासणी या चतु:सूत्रीमुळे साखरेची पातळी योग्य प्रमाणात ठेवल्याने कोणत्याही अवयवावर कोणताही वाईट परिणाम झाला नाही. याचे श्रेय अर्थातच सरांच्या वेळीच सुरु केलेल्या तपासण्यामुळेच!

तपासणीनंतर प्रत्येक वेळी सर त्यांच्या केबिनमध्ये बोलावून रिपोर्ट पाहून मजकडे लक्ष देत असत.

एकदा मी त्यांना सध्या घेत असलेल्या गोळ्या व त्यांचे डोस याबद्दल विचारणा केली. ''हे सर्व तुमच्या डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार ठरवायचे असते. गोळीमधील बदल अगर डोसमधील कमी-जास्तपणा हाही त्यांनीच ठरवायचा असतो. मी फक्त पॅथॉलॉजिस्ट आहे. आमच्या 'एथिक्स'मध्ये हे बसत नाही. त्यामुळे हे मी सांगू शकत नाही,''' असे त्यांनी स्पष्टपणे सांगितले.

मध्यंतरी माझ्या डाव्या डोळ्याच्या भुवईवर एक छोटी गाठ अनपेक्षितपणे आली. आमचे फॅमिली सर्जन डॉ. राजू देशमुख यांनी ती गाठ ऑपरेशन करून काढली. त्याची बायोप्सी करण्यासाठी सांगितल्यावर मनात नाही नाही ते

विचार सुरु झाले. मग मी गोडबोले सरांना भेटून सॅम्पल त्यांच्या लॅंबमध्ये देऊन आलो. रिपोर्ट्स घेऊन जाण्यासाठी तिसऱ्या दिवशी संध्याकाळी बोलावले. आता पुढील दोन दिवस 'मन चिंती ते वैरी न चिंती' अशा अवस्थेत काढणे क्रमप्राप्त होते.

तिसऱ्या दिवशी १२.३० वाजता गोडबोले सरांचा मला आकस्मिक फोन आला. क्षणभर माझ्या छातीचा ठोका चुकला. ''मी डॉ. रमेश गोडबोले बोलतोय. आत्ताच तुमचा रिपोर्ट पाहून सही केली. सर्व अगदी नॉर्मल आहे. काळजी करू नये. आता जेवण करून शांतपणे वामकुक्षी घेऊन निवांत ६-६॥ वाजता रिपोर्ट घेऊन जा.'' हे ऐकून माझा जीव भांड्यात पडला.

माझ्या मनाची बैचैनी त्यांनी ओळखली आणि आपणहून सकाळीच मला फोन केला. याचे आजही मला अप्रूप वाटते.

डायबेटिक असोसिएशनच्या दर वर्षीच्या ट्रीपचे ते लीडर असत. स्वतः सर्व व्यवस्था जातीने पाहत. ट्रीपमधील सर्वच कार्यक्रमात जास्तीत जास्त सभासदांना सहभागी करवून घेत. अतिशय सौम्य शब्दांत अधूनमधून सेन्स ऑफ ह्युमरचा थोडा शिडकावा करत ते समोरील समुदायास संबोधित करत, हा एक आगळावेगळा अनुभवण्यासारखा आनंदोत्सव असे. 'साईटसिंझिंग व तज्ज्ञांची भाषणे' याचा एक उत्तम मिलाफ ते घालत असत. सर्व सहकारी डॉक्टर-मित्र, इतर जोडीदार व सर्व मदतनीस यांच्यावर पूर्ण विश्वास ठेवून ते कामांची यशस्वीता घडवून आणत. 'टीम स्पिरीट'मध्ये माहीरच होते ते!

आता असे गोडबोले सर आपल्यात नाहीत, हे मानायला मन अजूनही तयार नाही.

त्यांनी आम्हांस दोन्ही हातांनी जे भरभरून आनंदाचे क्षण मुक्तहस्ते दिले त्याबद्दल आम्ही सर्व जन्मभर त्याचे ऋणाईत आहोत.

शशिकांत मुजुमदार, पुणे

'कट' न देणारे निर्भय पॅथॉलॉजिस्ट

'जातस्य ही धृवो मृत्यु' हे जरी सर्वांना माहीत असले तरी, काहींचे मृत्यू हे 'चटका' लावून जातात. डॉ. रमेश गोडबोले यांचे निधनही धक्कादायक वाटले.

आम्ही कुटुंबीय साधारण २०-२५ वर्षांपासून आमच्या वार्षिक चाचण्या, गोडबोले यांच्याकडे करत आलो आहोत. त्यांचे वैशिष्ट्य हे जाणवले की, जवळजवळ सर्व चाचण्यांचे रिपोर्ट्स रुग्णाला परस्पर न दिले जाता, ते डॉक्टर स्वतः देत असत. ते देताना त्या व्यक्तीला ते रिपोर्ट्स समजावून सांगत असत व त्यांचे मनोधैर्यही वाढवत असत. एक आश्वासक अशा प्रकाराचा संवाद साधण्याची हातोटी या माणसाकडे होती. अनावश्यक चाचण्या ते आवर्जून 'आवश्यकता नाही' असे सांगायचे. अशा रीतीने आपसूक्य रुग्णाचा विश्वास संपादन केला जायचा.

त्यांच्यासंबंधीची एक वेगळी आठवण मला सांगावीशी वाटते. साधारण १२-१५ वर्षांपूर्वी मी नेहमीप्रमाणे चाचण्या करायला गेलो. माझ्या ग्लुकोज टॉलरन्स टेस्टमध्ये साखरेची पातळी बॉर्डरवर येऊन ठेपली होती. गोडबोले डॉक्टरांनी सांगितले की, 'मधुमेह नाही; पण तुम्हांला यापुढे काळजी घ्यावी लागेल, जेणेकरून मधुमेहाला बराच काळ लांब ठेवता येईल.' मी ते रिपोर्ट्स माझ्या फॅमिली डॉक्टरांना दाखवले. पण त्यांनी मला मधुमेह आहे असे सांगून, त्यासाठी गोळ्या लिहून दिल्या. त्या गोळ्या मी आणल्या व एक गोळी घेतलीदेखील. पण मनात शंका होती की,

डॉ. गोडबोलेंनी तर 'मधुमेह नाही' म्हणून सांगितले आहे आणि रिपोर्टमध्येही तसाच उल्लेख आहे. मी परत एकदा गोडबोलेंकडे ते प्रिस्क्रिप्शन घेऊन गेलो. त्यांनी प्रिस्क्रिप्शनवरच्या नंबर बघून माझ्या फॅमिली डॉक्टरांना फोन लावला व चुकीच्या निदानाबद्दल समज दिली. मी खात्री करण्यासाठी आणखी एका प्रथितयश प्रयोगशाळेत ती टेस्ट करून घेतली. तिथेही मधुमेह नसल्याचे कन्फर्म झाले. हे डॉक्टरांचे वेगळेपण जाणवले. दुसरा कोणी असता तर असा फोन केला असता का?

डॉक्टर कधी रस्त्यात भेटले तर आवर्जून थांबायचे, विचारपूस करायचे. असे किती डॉक्टर्स करतात? आमचे फॅमिली डॉक्टर गोडबोलेंकडून टेस्ट करवून घेण्याबद्दल थोडे नाखूश होते. याचे कारण मला नंतर समजले की, डॉ. गोडबोले कोणालाही 'कट' देत नाहीत. आणि नंतर गोडबोलेंनीपण मला ते कन्फर्म केले.

मृत्यू हा सर्वांनाच येणार आहे, हे जरी खरे असले तरी, डॉ. गोडबोलेंसारख्यांची 'रिप्लेसमेंट' होत नाही. म्हणूनच अशा लोकांच्या बाबतीत, 'पोकळी' निर्माण झाली हे वाक्य 'सरधोपट' वाटत नाही. मी जे काही त्यांच्या मुलांना बघितले आहे, त्यावरून ते, डॉ. रमेश गोडबोले यांचा वारसा समर्थपणे चालवतील, असे वाटते.

डॉ. रमेश गोडबोले यांना भावपूर्ण आदरांजली!

सुरेंद्र नेऊरगावकर, माजी कार्यालयीन सहकारी, डी.ए.आय., पुणे

हरहुन्हरी व्यक्तिमत्त्व

माझ्या मुलीमार्फत डॉ. रमेश गोडबोले दिवंगत झाल्याची धक्कादायक बातमी समजली. ऐकून डोके सुन्न झाले. डायबोटिक असोसिएशनचे आधारस्तंभ व उत्साही व्यक्तिमत्त्व एकाएकी काळाच्या पडद्याआड लुप झाले.

ते स्वतःची लऱ्ब सांभाळून संस्थेच्या कार्यात उत्साहाने सहभाग घेत असत. संस्थेच्या मधुमेही सभासदांना वेळोवेळी उत्तम मार्गदर्शन करत होते. मधुमेहामुळे निर्माण होणाऱ्या निरनिराळ्या अवयवांच्या व्याधींसंबंधात छोट्या-छोट्या पुस्तिका छापून घेण्यात त्यांनी फार मोठा पुढाकार घेतला होता.

डॉक्टरांनी द्वैमासिक व्याख्यानांचा उपक्रम सुरु केला. त्यामुळे निरनिराळ्या तज्ज्ञ डॉक्टरांच्या व्याख्यानातून अत्यंत उपयुक्त माहिती मिळू लागली. त्यातून सर्वांचे वैयक्तिक शंकासमाधान होत असे. त्यामुळे मधुमेहींना आपला मधुमेह नियंत्रणात ठेवण्यास मोलाची मदत झाली.

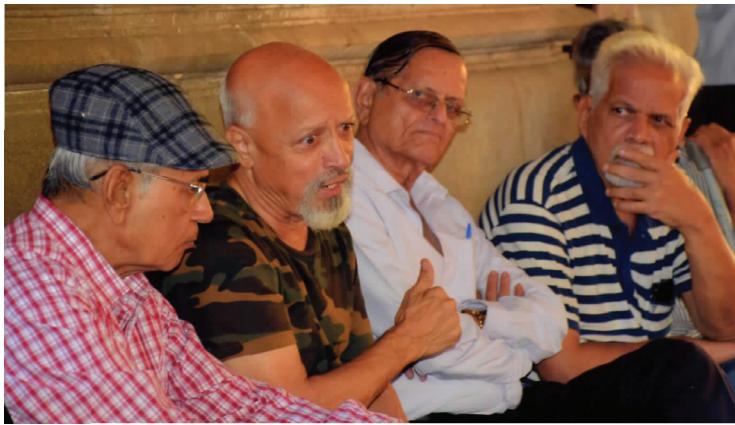
संस्थेने बालमधुमेहींसाठी स्वतंत्र विभाग सुरु केला. त्यांच्यासाठी मार्गदर्शनपर व्याख्याने

आयोजित करण्यात येत असत. मोफत इन्सुलिनचे वितरणी करण्यात येत असे. तसेच वर्षातून एकदा पुण्याबाहेर सहलींचे आयोजन करण्यात येत असे. या सर्व कार्यक्रमांत डॉक्टरांचा फार मोठा सहभाग होता.

त्यानंतर त्यांनी प्रौढ मधुमेहींसाठी वार्षिक सहल आयोजित केली.

पहिले पुण्याबाहेरील निवासी शिबिर लोणावळा या ठिकाणी आयोजित केले होते. त्या वेळी डॉक्टरांनी स्वतः लिहिलेली छोटी नाटिकादेखील सादर करण्यात आली. त्या नाटिकेत स्वतः डॉक्टर व डॉक्टर हर्षे व संस्थेचे कर्मचारी यांचा सहभाग होता. तेव्हापासून वर्षातून एकदा निवासी शिबिराची प्रथा सुरु झाली. त्यामुळे डॉक्टर व सभासद यांच्यामध्ये आणखी जवळचे नाते निर्माण झाले.

असे हरहुन्हरी व्यक्तिमत्त्व आता आपण गमावून बसलो आहोत. त्यांची उणीव भरून येणे अवघड आहे. अशा अनेक आठवणींचे काहूर मनात दाटून येत आहे. डॉक्टरांना भावपूर्ण आदरांजली!

वार्ष धोम सहल २०१९
गियरीहक आणि
अभ्यासक श्री. प्र.
के. घाणेकर आणि
डॉ. गोडबोले सहभागी
सदस्यांना मार्गदर्शन
करताना

माधवी फडके, गोडबोले लॅब

डॉ. रमेश गोडबोले : एक आधारस्तंभ

आमचे गोडबोले सर आम्हाला सोडून गेले... खरं तर इतके निरोगी आणि दीर्घायुष्याची वंशपरंपरा असलेले सर इतक्या झटकन एक्जिट घेतील असं कधीच वाटलं नव्हतं. पण कोरोना...

माझा आणि त्यांचा ऋणानुबंध गेल्या ३७ वर्षांचा. बी.एस्सी.च्या शेवटच्या वर्षाला असतानाच माझ्या एका बहिणीच्या ओळखीने लॅबमध्ये दाखल झाले आणि तिथलीच झाले. मी इतकी नशीबवान की आयुष्यातली ही पहिलीच नोकरी इतक्या चांगल्या व्यक्तीच्या संस्थेत सुरु झाली. लॅबच्या कामाबरोबरच मी करत असलेल्या इतर उपक्रमांचेही त्यांना खूपच कौतुक होतं. नोकरी करताना कसं वागावं, कसं बोलावं हे संस्कार सरांनी केले. हाताला धरून रक्त घ्यायला शिकवलं. 'पेशंट आल्यावर त्याला लगेच सुया टोचू नका, त्याच्याशी दोन शब्द बोलून त्याचा ताण कमी करा,' असे ते नेहमी सांगत. त्यांच्या गोड बोलण्यामुळे येताना काहीसे घाबरलेले पेशंट जाताना अगदी हसत-हसत रिपोर्ट घेऊन जात.

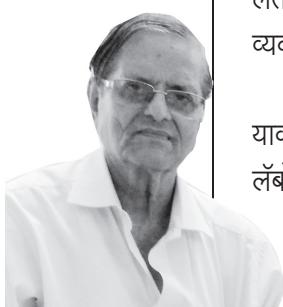
माणसं जोडण्याची विलक्षण कला त्यांना अवगत होती. त्यांच्या कामावर असलेल्या निष्ठेमुळे अगदी साधा निरक्षर माणूस ते पं. भीमसेन जोशी, अशा सगळ्यांचा एक डॉक्टर म्हणून त्यांच्यावर विश्वास होता. सरांमुळे मला लता मंगेशकर, भीमसेन जोशी या दोन्ही महान व्यक्तींना प्रत्यक्ष भेटण्याची संधी मिळाली.

रिपोर्ट बिनचूक आणि वेळेवर मिळावा याकडे ते जातीने लक्ष देत असत. इतकी वर्ष लॅबोरेटरीमध्ये काम केल्यामुळे माझ्या आयुष्यात

आलेल्या सर्व चढ-उतारात सरांनी कायम वडीलधारी व्यक्ती म्हणून साथ दिली. खरं तर लॅबमध्यां प्रत्येक व्यक्तीबद्दल त्यांना माहीत असे. त्यांच्यातले गुण बरोबर हेरून त्याला योग्य ते काम ते सांगत असत. अगदी कनिष्ठ कर्मचाऱ्यालासुद्धा प्रेमाने आणि मानाने वागवत; आणि म्हणूनच सरांशी मतभेद होऊन सोडून गेलेले कित्येक जण परत कामावर रुजू होत.

माझी आणि माझ्यासारख्या अनेक वर्ष लॅबोरेटरीमध्ये काम करत असलेल्या माझ्या मैत्रिणींची ओळख ते 'आमच्या लॅबचे आधारस्तंभ' म्हणून करून देत तेव्हा खरंच खूप आनंद होई. खरं तर आमचे सर म्हणजे एक चालतीबोलती संस्थाच! स्वतःच्या लॅबच्या कामाबरोबरच अनेक सेवाभावी संस्थांचे पदाधिकारी म्हणून काम, निसर्ग सहलींचे - व्याख्यानांचे आयोजन या सर्व गोष्टी अगदी सहजतेने करत असताना त्यांच्यातला एक संवेदनशील लेखकही कायम जागा असायचा. उत्तम निरीक्षण शक्ती, सातत्य, योजकता आणि काळानुरूप बदलत जाण्याची वृत्ती असे अनेक गुण त्यांच्यामध्ये होते.

गेली ५५ वर्षे कार्यरत असलेल्या संस्थेचा, आमचा हा कुटुंबप्रमुख! त्यांच्या जाण्याने झालेली पोकळी भरून निघण केवळ अशक्यच! समाधानाची गोष्ट इतकीच की, त्यांच्या तालमीत तयार झालेली त्यांची पुढची पिढी लॅबची जबाबदारी पेलण्यास समर्थ आणि सक्षम आहेत. मनातला ओलावा जपत त्यांनी दाखवलेल्या रस्त्यावर चालत पुढे जाणे, हीच त्यांना खरी श्रद्धांजली!

एका उमद्या व्यक्तिमत्त्वाची अखेर

दि. २५ एप्रिल २०२१. सकाळी-सकाळी सर गेल्याची दुःखद बातमी ऐकून मन सुन्न झाले.

माझी व सरांची ओळख १९७५मध्ये मी माझ्या आईला चेकअपसाठी नेले असताना झाली. अत्यंत प्रसन्न वदनाने त्यांनी आईची विचारपूस केली. नंतर माझ्याबद्दलही आपुलकिने विचारून ‘डायबेटिक असोसिइशनमध्ये काम करणार का,’ म्हणून विचारले.

मी ताबडतोब होकार दिला. तेव्हापासून आतापर्यंत

आमचा स्नेह वाढतच गेला. त्यांनी आग्रह करून ‘मधुमित्र’च्या अंकात लिखाण करायला लावले.

अत्यंत शांत स्वभाव व परोपकारी वृत्ती यामुळे त्यांच्याकडे येणाऱ्या रुग्णांना समाधान मिळत असते. मात्र, बेशिस्तपणावर त्यांनी करडी नजर ठेवलेली असे. असे हे आमचे लाडके सर आज आमच्यात नाहीत.

ईश्वर त्यांच्या आत्म्याला शांती देवो, हीच मनोमन इच्छा!

डॉ. प्रकाश जावडेकर, ‘मधुमित्र’ मासिकातील एक लेखक व हितचिंतक

माझा संपर्क डॉ. रमेश गोडबोले यांच्याशी ‘मधुमित्र’ मासिकातील माझ्या लेखांमुळे आला.

डॉक्टरांचे व्यक्तिमत्त्व लोभस होते. नेहमी पांढरा; तोही पूर्ण बाह्यांचा शर्ट, पायात बहुतेकदा बूट, बच्यापैकी उंच, सरसर चालणारे व चश्म्यामागून भिरभिरत्या व शोधक नजरेने सगळीकडे पाहणारे व हसून बोलायला सुरुवात करणारे व्यक्तिमत्त्व म्हणजे रमेश गोडबोले.

अडचणीत सापडलेल्या एखाद्यास मदत करण्यात नेहमी तत्पर! पण ती प्रत्येक वेळी पैशाची नसेल; तर इतरही सल्ला, मार्ग, दिशा अशी त्या अडचणीतून

निभावण्यासाठी मदत असायची; जी त्या माणसाला आयुष्यभर स्मरणात राहील. याची वाच्यता मात्र कोठेही नसायची.

त्यांचे आठवडाभराचे वेळापत्रक ठरलेले असायचे. डायबेटिक असोसिइशनचे कार्य म्हणजे ते खरे कर्मयोगी होते, हे दर्शवते.

जो आवडतो सर्वांना, तोची आवडे देवाला, हे आज खरे ठरले असे वाटते. त्यांचे कार्य चंद्रहास व भूषण पुढे चालू ठेवतील. डॉक्टरांच्या आत्म्यास चिरंतन शांती लाभो!

सौ. स्मिता अनिल सहस्रबुद्धे, पुणे

मधुमेह या ‘सायलेंट किलर’ असलेल्या व्याधीसंबंधात डॉ. रमेश गोडबोले यांनी अनेक वर्ष मधुमित्र मासिक व डायबेटिक असोसिइशन ऑफ इंडिया संस्थेद्वारे केलेले समाजप्रबोधन अतिशय महत्त्वाचे आहे. लेखन, अनेक ठिकाणी आनंदसहली, वृक्षारोपणातून पर्यावरण

तसेच मधुमेहांचे रोजचे जीवन सुखकर कसे जाईल, यासाठी डॉ. गोडबोल्यांनी अनेक वर्ष निःस्पृहपणे केलेले काम कोणीही विसरू शकणार नाही.

परमेश्वर डॉक्टरांना सदगती देवो ही प्रार्थना!

बी. एस. धायगुडे, बिबेवडी, पुणे

हृद्य आठवणी

डायबोटिक असोसिएशन ऑफ इंडिया, पुणे शाखेचा मी गेली अकरा वर्ष सभासद आहे. दर वर्षी एक दिवसाची सहल व तीन-चार दिवसांचे निवासी शिबिर असोसिएशन आयोजित करते. परंतु कोरोनामुळे शिबिर, सहल झाली नाही. बहुतेक सर्व शिबिरांना व सहलीला मी हजर होतो.

२०१०मध्ये गोवा राज्यात शिबिर आयोजित केले होते. शिबिराचे व्यवस्थापन गोडबोले डॉक्टर स्वतः करत असत. शिबिरात मधुमेहतज्ज्ञ डॉक्टरांना निमंत्रण देत असत. ते मार्गदर्शन करत असत. शिबिरात निवास, भोजन व नाश्त्याची सोय चांगली

होती. जेवणामध्ये गोड पदार्थ असत. डॉक्टर गमतीने म्हणत, “पदार्थ गोड आहेत. भरपूर खा. परंतु आपणास शुगर आहे, याचेही भान ठेवा. कोण किती गोड पदार्थ खातो यावर माझे लक्ष आहे.”

शिबिरात सांस्कृतिक कार्यक्रम, विविध गुणदर्शन, खेळ, एकमेकांचा परिचय इत्यादी कार्यक्रम असत. डॉक्टर गोडबोले स्वतः त्यात भाग घेत असत. मधुमित्र अंकातील त्यांचे सर्व लेख संग्राह्य असेच आहेत. एक समाजोपयोगी, सोज्वळ व्यक्तिमत्त्वाची आम्हांला नेहमीच उणीच भासेल.

जो आवडे सर्वांना! तोची आवडे देवाला।

डॉ. गंगाधर गोरे, पुणे

अलीकडे म्हणजे सुमारे पंचवीस वर्षांपूर्वी ज्या व्यक्तीमुळे मी प्रभावित झालो ते म्हणजे डॉ. रमेश गोडबोले! माझं हृदयाचं ऑपरेशन झाल्यानंतर मला वरचेवर विविध चाचण्या कराव्या लागत. त्या निमित्ताने माझा डॉ. गोडबोले यांच्याशी परिचय झाला. औपचारिक ओळखीचं रूपांतर स्नेहात कधी झालं हे कळलंच नाही.

त्यांच्या लऱ्बंचं एक वैशिष्ट्य म्हणजे इतर लऱ्बसारखे काउंटरवर यांत्रिकपणे रिपोर्ट देण्याऐवजी ते प्रत्यक्ष पेशंटशी संवाद साधून त्याला रिपोर्ट समजावून सांगत. रिपोर्टमध्ये काही दोष असेल तर पेशंटच्या मनातील त्या विषयीची भीती दूर करत, ही त्यांची खासियत!

शिस्त, टापटीप, नीटनेटकेपणा हे त्यांचे विशेष सहज जाणवत. त्यांना कुणाला रागवताना मी क्रचितच पाहिले आहे. सहसा मालकाविषयी कर्मचारी चांगले

बोलताना आढळत नाहीत. त्याला डॉ. गोडबोले अपवाद; त्यांच्या सर्व स्टाफला त्यांच्याबद्दल आदराची व आपुलकीची भावना असल्याचे जाणवत असे.

लऱ्बा पसारा सांभाळून ते सामाजिक क्षेत्रांतही कार्यरत होते. स्मृतिवन प्रकल्प, निसर्गसेवक याद्वारे त्यांनी पर्यावरणाच्या क्षेत्रात काम केलं. डायबोटिक असोसिएशनच्या पुणे शाखेच्या कामाचा मोठा पसाराही ते सांभाळत. ‘मधुमित्र’ मासिकाचे ते संपादक, मधुमित्रमध्ये आणि वृत्तपत्रांत लेखन... ही मला त्यांची झात असलेली कार्ये... आणि हे सर्व काम वयाच्या ८०व्या वर्षांही त्याच उत्साहाने व जोमाने चालू होते. विशेष म्हणजे या सर्व व्यापात गुंतूनही त्यांच्यात एक तन्हेची अलिसता होती.

त्यांच्या जाण्याने एका उमद्या स्नेहाच्या स्मृतींना वंदन!

एक चैतन्यमय अस्तित्व

सुमारे १२ वर्षांपूर्वी माझे यजमान श्री. सुरेश आपटे हे डायबेटिक असोसिएशनचे सभासद झाले. तेव्हापास सूनची सरांची आणि आमची ओळख. साहित्य, संगीत यामुळे आमची त्यांच्याशी अधिक जवळीक होती. आत्तापर्यंत आम्ही दोघांनी त्यांच्या सगळ्या सहलींमध्ये, शिबिरांमध्ये भाग घेतला आहे. तसेच कार्यक्रमांचे निवेदन, मुलाखत घेणे अशा बाबतीतही त्यांना सहकार्य केले.

त्रिंबकेश्वर येथे सहलीला गेलो असताना त्यांनी आम्हांला त्यांच्या भावाच्या घरी नेले. स्वतःच्या बागेतल्या झाडाचा एकेक रुद्राक्ष आणि बिल्वपत्र

त्यांच्या भावाने सर्व सभासदांना भेट म्हणून दिले होते, ही त्यांची एक हृद्य आठवण!

गोवा ट्रीपला गेलो असताना आमच्या लग्नाच्या वाढदिवसानिमित्त डॉक्टरांनी आमच्याबरोबर कोळी नृत्य केले. या आणि अशा अनेक आठवणींनी मन गहिवरुन आले. आता डॉक्टर कधीच स्टेजवर दिसणार नाहीत, याचे खूप दुःख होत आहे.

डॉक्टर आणि त्यांचे दोन्ही बंधू यांना माझी भावपूर्ण श्रद्धांजली! देव त्यांच्या आत्म्याला सद्गती देवो, ही प्रार्थना!

सुधीर गानू

डॉ. रमेश गोडबोले यांच्या नावामार्गे 'कैलासवासी' हे उपपद लावायला मन व हात तयार होत नव्हते. इतक्या उमद्या व तेजस्वी वडीलंबंधूत, झानी व्यक्तीकरिता कै. हे उपपद लावावे लागणे हे अति दुःखद आहे.

गेली २०-२५ वर्षे मी त्यांना ओळखतो आहे. मधुमेह झाल्यानंतर सरांचा परिचय वाढला. एखादी संस्था चालवायची नव्हे; तर तारुन न्यायाची म्हणजे काय, हे सरांकडे बघून समजले. मधुमेहावर योग्य उपचार सापडून डायबेटिक असोसिएशन ही संस्था बंद करावी लागली तर मला जास्त आनंद होईल, असे सर म्हणत. तथापि, त्यांनी ही संस्था जपली व सर्वांगाने तिची वाढ कशी होईल हे कटाक्षाने पाहिले. बालमधुमेही मुलांच्या बाबतीत ते खूप संवेदनक्षम होते. त्यांना उपचार व औषध मिळवून देण्यात ते खूप लक्ष घालत असत.

मधुमेही व्यक्तींना इतरांबरोबर सहलीला जाता येत नाही म्हणून सर डायबेटिक असोसिएशनच्या

माध्यमातून सहलीचे नियोजन करत असत. सहलीच्या प्रत्येक बाबतीत सहल कशी योजनाबद्द व सुकर होईल याकडे त्यांचा कटाक्ष असे. श्री. खंडकर व सहकारी यांना सोबत घेऊन सर्व गोष्टींची योजनाबद्द मांडणी करत असत. आणखी एक महत्वाची गोष्ट म्हणजे सहल स्थानकाबाबत त्यांचा अभ्यास परिपूर्ण असे. सर्वांना एकत्र करून हे स्थानमाहात्म्य रंजक रीतीने सांगत असत. भगुरचे सावरकरांचे घर, त्रिंबकेश्वराचे मंदिर, रुद्राक्षाचे झाड, काही एकरात पसरलेली वडाची झाडे वगैरे सर्व माहिती रंजकतेने सांगत असत. डॉक्टर ही माहिती कशी गोळा करत असतील या विचाराने मन अचंबित होत असे. सर्व प्रकारची नाती जपणारा, व्यासंगी, चतुरस्र, काळजीवाहू नेता डायबेटिक असोसिएशनला लाभला होता, हे मोठे भाग्यच! त्यांच्या नजरेत एक चमक होती, विश्वास होता. त्यांच्याबद्दल एक आदरपूर्वक जवळीक वाटावी, असे त्यांचे व्यक्तिमत्त्व होते.

सर्व गोडबोले परिवारावरच फार मोठा कठीण प्रसंग ओढवला आहे. आठ-दहा दिवसांत तीन गोडबोले बंधू स्वर्गवासी झाले. कल्पनेबाहेरचा हा आघात आहे. कुणी कुणाला आधार द्यायचा? परमेश्वरच त्यांना साहाय्यभूत होवो! देवांची दुनिया भरून पावली! गोड

बोलणारी गोडबोले मंडळी निजधामास गेली. आम्ही अंचंबित झालो आहोत.

'मधुमित्र'च्या सर्व वाचकमंडळीतर्फे गोडबोले बंधूना श्रद्धांजली! गोडबोले सरांना तर आम्ही कधीच विसरू शकणार नाही.

दीपस्तंभ

१९९५मध्ये मी जेव्हा सीएमईमध्ये अध्यापक होतो, त्या वेळी वार्षिक शारीरिक तपासणी व्हायची. डॉक्टरांनी मला सर्वांपासून बाजूला नेऊन 'तुम्हांला मधुमेह आहे' असे सांगितले. माझ्या पायाखालची जमीनच सरकली. त्यानंतर मी गोडबोले लॅंबमध्ये दर तीन महिन्यांनी तपासणीसाठी जाऊ लागलो.

प्रत्येक वेळी डॉक्टरांनी मला मोलाचे मार्गदर्शन केले. आज इतकी वर्षे झाली, मी माझी तब्येत

सांभाळून आहे. त्यांचा मनमोकळा स्वभाव आणि समोरच्या माणसाच्या चेहन्यावर स्मितहास्य आणणे, आशावादी असणे यात डॉक्टरांचा मोठा वाटा आहे.

सतत आत्मविश्वास जागवणारा हा देवदूत आपल्याला सोडून गेला, हे दुःख पचवायला फार कठीण जाणार आहे. हा दीपस्तंभ मला सतत योग्य ती दिशा दाखवणारा ठरला आहे.

ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास शांती देवो!

नीता कुलकर्णी

डायबोटिक असोसिएशनमध्ये १९८०मध्ये दर शनिवारी आहार मार्गदर्शन केंद्र सुरु झाले. त्या वेळी माझा डॉक्टरांशी परिचय झाला. जसजसा परिचय वाढत गेला तसतसे त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वातील पैलू उलगडत गेले.

अतिशय प्रसन्न उत्साही व्यक्तिमत्त्व, साधे, मनमोकळे अन् सहज वागणे-बोलणे हे त्यांचे ठळक स्वभावविशेष!

असोसिएशनच्या पुणे शाखेला अनुक्रमे २५ व ५०

वर्षे पूर्ण झाली त्या निमित्ताने केलेल्या कार्यक्रमांची आठवण आली की डॉक्टरांचा त्यात किती सिंहाचा वाटा होता याची जाणीव होते.

उत्तम व्यवस्थापन, मनामध्ये कार्यक्रमाची अचूक रूपरेखा व त्यानुसार कार्यवाही, कोणताही कार्यक्रम आखीवरेखीव करण्याची आवड, त्यानुसार सर्वांना योग्य ते प्रोत्साहन देणे, काळानुसार येणाऱ्या नवनवीन संकल्पनांचा स्वीकार, अशा असंख्य गुणांनी परिपूर्ण डॉक्टरांच्या व्यक्तिमत्त्वाला शतशः प्रणाम!

अनेकांनी व्हॉट्स्‌ अॅप मेसेज करूनही श्रद्धांजली वाहिली; त्यातील काही प्रातिनीधिक नावे : डॉ. वैजयंती महाशब्दे व कुटुंबीय, विजय भैलूम, प्रकाश साबळे, प्रभाकर जोशी, पुणे, अनिल दिवाकर, डॉ. सुनील सरमुकादम, मीरा भाटवडेकर आणि कुटुंबीय, ठाणे, चित्ररंजन भट, दिलीप क्षीरसागर, माधव पोळ, वसंत कुलकर्णी, विलास कुलकर्णी, श्री. अरुण जवळकर, सौ. अंबिका जवळकर, सुधाकर पोटे, शिरूर, प्रभाकर गायधनी, कल्याण, मुंबई

